

latun 111

Biktimak euskal gatazkan

ARGIA

ARGIA

2007ko ekainaren 24a | LXX. urtea | 2.094 zenbakia | 3,60 euro

Miguel Angulo, kartografoa
"Sekula ez dut mugarik jarri ene kartetan"

Estoniako errusiarrek Estatua batek lehertutako zauria

- **Balata:** Zisjordaniako errefuxiatu guneko handiena
- **Patxi Zabaleta:** "Iruñean su-etenaren hausturak eragin handia izan du"

EUSKALDUN HERETIKOAK, MAGIA ETA SORGINAK

Liburu honen lehenengo atal nagusian Julien Vinson euskalariak Euskal Herrian jaso zituen kondairak berreskuratu ditu Rafael Castellanos. Helburua begi-bistan dago: kontakizun horiek liburutegi ilunetatik ateratzea jendeak entzun eta irakur ditzan. Izan ere, garai batean, istorio horiek sutondoan kontatzen ziren; gaur egun, berriz, telebistaren emanaldiek ordezkatu egin dute transmisio-forma hori. Liburu honek sutondo horren sua eta kea azteman ditu, eta *Ama mitoa*, *Mutil konkor biak*, *Itzalik gabeko apaiza*, *Tartaloen kondairak* eta beste kontakizun xebleak eskaintzen ditu.

Gainerako ataletan, Euskal Herriko pertsonaien eta talde heterodoxoen historiak bildu ditu egileak, horiei buruzko hausnarketak eta interpretazioak egiteko eta euskaldunen historia sekretuan murgiltzeko. *Euskaldun heretikoak eta magia*, *Sorginei buruzko narrazioak*, *Bozateko agotak*, *Komuna herotiko bat Durangon* eta *Euskal satanismoa* dira atal horietako batzuen izenburuak.

NATURAREN INDARRAK

Zer da ulergarriagoa: harriaren erorikoa ala katuaren mugimendua? Galdera bitxi hori egiten du Newtonek *Mekanika* lanean, unibertsoaren funtzionamenduan *indar* kontzeptuak duen garrantzia adierazteko. Hori eta horren inguruko beste gai batzuk – grabitazio unibertsalaren legea, Eguzki Sistemaren funtzionamendua, Lurraren grabitazioa eta mareak, kurbadura duten geometria bitxiak (Einsteinen erlatibitatearen teoria egoki ulertzeko ezinbestekoak), unibertso finitoaren hedateza eta galaxien sorrera– aztertzen dira liburu honen lehenengo zatian.

Bigarren zatian honako gaiak ditugu: elektrizitatea, Oersted, Ampere, Faraday eta zientzialari batzuen esperimentuak; eremu elektrikoak eta magnetikoak; gasen, likidoen eta solidoen formak; marruskaduraren kontzeptua; tximistak; irrati-galaxiak; giza garuneko korrante elektrikoak;... Eta bukatzeko, Maxwell, Newton, eta Einsteinen biografiak eta haien filosofiak azalduko zaizkigu.

GAIK

ARGITALDARIA

Jadanik salgai zure liburudendan!!!

**Gure liburuak liburudendetan aurkitzen ez badituzu
klika ezazu gure: www.gaiak.net**

Tel. / Faxe 943 47 13 04

ZURE ZAIN GAUDE!

jiak@facilnet.es

Gaiak

- 16 Palestinako taupadak.**
Balata: lur bat itxaroari. Amets Arzallus.
22 36ko gerra. Ekaineko kronika.
Bilbo zubirik gabe. Josu Chueca.

Iritziak

- 25 Asisko Urmeneta.** Gora Pro Nobis.
26 Jose Inazio Basterretxea.
 Ttakun (h)errenka.
27 Luparekin. Paula Kasares.
 UPN nafar erara.
28 Xabier Sarasua.
 Proze-sua, oin-arriak eta zu-bi-gintza.
Andoni Mujika. Ibilalditik Urratsera.
29 Xabier Mendiguren Elizegi. Pastak jan eta gero.
Joxemari Ostolaza. Joan.
30 Agenda 22. Andoni Egaña
32 Nerea Elustondo.
 Bertso berriak. Drogei jarriak.

Erdiko kaiera

- 33 Ondare artistikoa:**
Norena da altxorra? Nere Lujanbio.
37 Argitalpenak.
 Iker Barandiaran eta Pilar Iparragirre.
40 Ezpalak. Jon Torner. **Abarrak.** Mikel Asurmendi.
41 Denbora-pasak. Ana Zambrano eta Kike Amonarriz.
42 Ihesi: Pirinioetako zeharkaldia.
Hendaiaitak Hiru Erregeen
Mahaira (I) Gorka Azkarate.
46 Makina bat kontu.
 Jabier Agirre, Joxerra Aizpurua,
 Jakoba Errekondo eta Nagore Irazustabarrena.

Termometroa

- 49 Patxi Zabaleta: "Iruñean su-etenaren hausturak eragin handia izan du".** Xabier Letona.
52 Masterra komunikazioan trebatzeko. Onintza Irureta.
54 Bero-beroan. Onintza Irureta, Juan Mari Arregi eta Xabier Letona.

05 | Estoniako errusiarrak | Lander Arbelaiz

Sobietar Soldadua lekuz aldatzeko aferak agerian utzi zuen duela ia bi hilabete Estoniako errealtatea: bertako errusiarrak ez daude integratuta. Hizkuntza, ekonomia eta hiritartasunik ez izatea dira arazo nagusiak. Lander Arbelaiz kazetaria Tallinnen da eta han jasotakoa helarazi digu.

04 | Deabruaren abokatua | Zaldieroa

56 | Net Hurbil | Pello Zubiria

58 | Azkena | Txillardeggi

11 | Miguel Angulo | Jon Artano

Pirinioetara joatea espedizioa zen garaietan hasi zen bideak ibiltzen paisaiak marrazteko. Berak egina da gure herriaz eta inguruko herriez dagoen kartografia gehiena. Berak eman digu mendian ez galtzeko modua, ezkerre eta eskuina bereizteko arazoak dituen arren.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzio-burua: Estitxu Eizagirre. Erredakzioa: Urko Apaolaza, Jon Artano, Mikel Asurmendi, Gorka Bereziartua, Mikel Garcia eta Onintza Irureta. Dokumentazioa: Garbiñe Ubeda. Argazkilaria: Dani Blanco. Produktzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Eli Pombo eta Jon Torner.

Kudeatzailea: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetzak: Urtzi Azpiroz. Publizitatea: Nere Armendariz, Urko Vivar. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Sustapena: Esti Parada. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde, Aloña Soraluze. Bezeroen harrera: Olatz Korta.

Argitalpenak: Arantza Egaña, Alai Zubimendi. Zerbitzuak: Joxe Mari Irazusta, Lore Agirrezabal, Naiara Irureta.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. Bizkaia: P.K. 140. 48.100 Mungia. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Harpidetzak: harpide@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 130 euro. Ipar Euskal Herria: 160 euro. Espainia: 130 euro. Beste atzerriak: 165 euro. Airez: 260 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaila Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Lander Arbelaiz.

KULTURA SAILA
 Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzak
 diruz lagundua

“Nafarroak oso Feng Shui txarra du”

Patxi Zaldieroa Huarte | Komikigilea

Zaldieroa deitzen du bere burua, baina errealitatea eta desioak nahasten ez dituen euskal gaitzaren begirale bakarrenetarikoa da.

FERMIN ETXEGOIEN

Ergatiboa zurekin...
Eta zure espirituairekin!

Umoregilea zaitugunez, Marx anaia handia gogoratuz has gaitezen: Historian bi aldiz gertatzen da dena: lehenean drama bezala eta bigarrenengan fartsa bezala...

Beste batek zioen tragedia fartsa (edo komedia) bihur dadin, tartean denbora igarotzea besterik ez dela falta. Gauza bera bi modutan esanda.

Zure lana ez ote da bata bestea bilakatzea?

Mmm... Bai. Baina kontua da nik ez dudala denborarekin jokatzeko ahal, nik gauzak egun batetik bestera egin behar ditut, gehienetan, eta asko baldintzatzen du horrek.

Euskañola irakaslearekin amesgaiztoa izan dut eta zera ziostan: “Gora Euskadi Ataskatuta!”

“Euskadi ataskatuta” kolonialisten helburua da, gurean, tamalez, errealitate gordina dena. Horrela nahi gaituzte, aurrera inongo urratsik eman gabe.

Feng Shui aditu Emilianoren ustez nola gelditu zaigu Nafarroa orain?

Nafarroak oso Feng Shui txarra du. Gauza guztiak edozein modutan eta ez dagozkien lekuetan daude jarriak, eta horrela ezin gara zoriontsu izan. Hori bai: “Dirua” erakartzeko eta irabazteko gauzak, oso ongi kolokatuak daude.

Aizu, The Organization-eko Asierrek nahasten al ditu Feng Shui... eta Sinn Féin?

Ez dut uste. Baina United Kingdom eta Espainiako Erreinua nahasten ditu, bai. Euskalherria eta Irlanda alboratu daitezke, baina beste bi horiek ez.

Reala bigarrenera jaitsita, Lotina-zaletasunari publikoki eustea posible ote?

Bai, ohartu zaitez Reala “zeharkako” gauza bat dela, bere garaian Osasuna izan zen bezala. Funtsan ni Lotinazalea naiz, Celtarekin, Espanyolekin, Realarekin... baina batez ere Lotinazalea. Hori bai, Realarekin “lotuagoa” sentitzen naiz, noski.

Iruñeko alde zaharreko zure argazki edo estampa biziki poetikoak... Egungoak izan arren, nolabaiteko oroimena dakarkidate: zer da iragana zuretzat?

Iragana gaur eta hemen dago. Nik iragana gizarte eredu honetan ikusten dut, alor guztietan. ETaren atentatu batetik hasita UPNren enegarren erasoraino. Triste da baina etorkizuna ere ez ote den beldur naiz. Adibide bat jartzearen, niretzat AHT, esaterako, iragana da. Concordea bezala. Alboratu beharreko filosofia txikitzaile bat. Abiadura: iraganeko kontu zahar ustel hori!

Sebastian apezpiku falangista iragana da?

Nik dakidanez izatez ez da falangista, baina adjektibo bezala bete-betean doakio. Eta bai, iraganak erditutako apaiza da. Jesusen aurretik sortutako ideietan eroso bizi da eta antzinako salda hartatik edaten du. Jesus Tenpluan sartu zenekoan hantxe zegoen jada Sebastian, sazerdotea zen. Kristo aurreko apaiza da.

Faltzes sorterrian nor da Zaldieroa?

Inor ez. Oso harreman gutxi izan dut amaren herriarekin. Baina izen politik aditu nituen nitaz ari zirelarik: *el nieto del Pepo* eta *el chico de la casa grande*. Pixka bat mitikoa ematen du, ezta? Etxe hartan jaio nintzen eta orain dela urte batzuk bota zuten. Inpresioa egin zidan, bizitza jada nire arrastoak ezabatzen ari da! ■

• ASTERO GAIA •

Estoniako errusiarrak

Andrei, Sobiet
soldaduen estatua
polemikoaren
aurrean.

Estatua bat, bi estatu

Estoniako errusiarren integrazio prozesua ez da bere garairik onenak bizitzen ari. Gobernuak beren nortasunaren sinbolo zen estatua lekuz aldatzea erabaki izanak ez du lagundu, ezta herritarrek gau batez hiriaren kontrola hartu eta bertako dendak suntsitu eta lapurtu izanak ere. Hala ere, oroigarriarekin gertatua errusiarren integrazio ezaren azken adierazlea baino ez da, askorentzat.

Testua eta argazkiak:
LANDER ARBELAITZ

“FAXISTI!” garrasika haserre dabilta milaka pertsona Estoniako hiriburuko plaza batean. Bertako errusiarrak dira. Poliziak neurriak hartu dituela dirudi, baina ez da hala. Ikusmina zegoen ea zenbat jende bilduko ote zen kontzentrazioan, baina gutxiak espero zuen hainbeste izatea bertan batutakoak. Are gutxiagok apirilaren 25eko gau hartakoak, herrialdea subirano denetik gertaturiko istilurik larrienak izango zirela. Pertsona bat hil zen labankada baten ondorioz. Historiak erakutsi izan du lider sinboliko bat gai dela milaka pertsona bere inguruan biltzeko, baina lider bihurtu diren sinboloak ere atzean ez direla gertatzen ikusi genuen Estonian. Sobiet aroan eraikitako soldadu baten estatua lekuz aldatzea eraba-

ki zuen Gobernuak, eta Estoniako errusiar askok iraintzat hartu zuten. Hala ere, estatuarekin gertatuak errusiarren integrazio zailtasunak besterik ez ditu azpimarratu.

Regina ilehoria bere amarekin bizi da Tallinn-go pisu batean. Andrei beltzaranak ere Estoniako hiriburua du bizitoki. Biek 24na urte dituzte. Bata arkitektura ikasten ari da eta bestea enpresaritzako master bat. Estoniera da Reginaren hizkuntza; Andreik berriz, ama errusiarra duenez, ama hizkuntza errusiera du. Biek diote estoniarrak direla, Andreik ordea, ez du hiritartasunik eta udal-hauteskundeetan baino ezin dezake bozka. Bietako inor ez dago gustura Sobietar Estatuaren aferan gobernuak izan duen jarrera-

Espero ez zen gau baten kronika

“faxistak” bezalako oihuak behin baino gehiagotan entzun ziren Ansip lehen ministroaren eta poliziaren aurka. Honez gain, kontzentrazio baketsua izan behar zuena zapuzten joan zen geroz eta gazte gehiago poliziari harriak eta beirazko botilak botatzen hasi zirenean. Giroa gaiztotzen hasi izanak hainbat pertsona haserretu zituen, batez ere, modu baketsuan protesta egin nahi zutenak, eta horrek manifestarien arteko ika-mikak ekarri zituen.

Hiru orduz, leher egiteko zorian egon zen dena. Tentsio handia nabari zen bai manifestarien eta bai polizien adierazpenetan. Poliziaren jarreraren garbi ikusten zen ez erantzuteko aginduak zitzutela. Hala ere, hiru orduz etengabe botilak eta harriak jaso ondoren, polizia-gizon eta manifestari baten arteko enfentamenduak plaza hustutzea ekarri zuen. Jendeak gogor erantzun zion poliziaren jarrerari: plazako auto bat hankaz gora jarri zuten eta etxebizitzetako leihoetara harriak jaurtitzen hasi ziren. Poliziak su-itzalgailuak erabili zituen jendea atzera botatzeko. Manifestariak ondoko kalean bildu ziren eta 20 minutuz agenteak harrika hartu ostean, egoeraren kontrola galdu zuen poliziak. Trafikoa moztu, dendetako erakusleihoak hautsi eta denda horietako gauzak erretzen hasi ziren manifestariak. Lapurtu zuten lehen denda alkohol saltokia izateak manifestarien barneko sua bizitu besterik ez zuen egin, eta horrek eragina izan zuen hurrengo orduetan.

Kaleko hotza, bildutako gazteen berotasunarekin nahastu zen. Albistea berehala zabaldu zen eta kaleko isiltasun orokorra, tropelaren “Errusia, Errusia!” bezalako oihuak hausten zuten. Poliziak guztiz galdua zuen kontrola eta hiru orduz hiriko dendak suntsitzen eta lapurtzen aritu zen mila bat pertsonen osatutako taldea. Hurrengo goizean altzari denda bateko langileak negarrez esan zigunez, 200.000 eurotik gorako galerak izan zituzten denda bakar batean, “ez zuten gauza asko lapurtu, soilik bertakoa hautsi eta erre”. Hasiera batean denden aurka egitea haserrea erakusteko modu bat izan bazen, etxera eskuak beteta joateko mauka izaten amaitu zuen. Horren erakusgarri izan daiteke bost erakusleho zituen liburu denda baten leihoak ukitu gabe egotea eta ondoko Hugo Boss arropa dendakoak mila zatitan lurrean barreiatuta; edo lehenik

Aurreko astean zabaldutako zurrumurruek ziotena egi bihurtu zen apirilaren 25ean. Tallinngo hiria Sobiet soldaduaren estatuaren gainean karpa zuri bat zuela esnatu zen, goizaldeko 6:00etan jarria. Ansip jaunak zuzentzen duen gobernuak bazekien Errusiako Estatu mehatxuka izateaz gain –kentzen bazuten hezur-haragizko soldaduak bidaliko zituztela 24 ordu bertan egon zitezen, adibidez–, Estoniako errusiarrak eta are gehiago, estoniarren %60a estatua lekuz aldatzearen aurka zituela. “Akats politiko handia” izan da zenbait adituren ustetan, baina hauteskunde aurretik hitza emana zuen kendu egingo zutela. Hala, krabelinak eskuetan jendea karparen parean biltzen joan zen poliki-poliki.

Eguerdi partean ehun pertsona inguru zeuden bilduta, batzuk karparen inguruko hesietan arrosak jarri nahian. Polizien bi lerrok babes-ten zuten hesia eta giroa lasaia zen. “Herrialde garden” bateko biztanleak direla diote harro estoniarrek, horren adibide izan daiteke poliziek izen-abizenak daramatzatela soinean josiak. Orduak pasa ahala, jende kopurua eta tentsioa handitzen joan ziren. 19:00etatik aurrera, plaza eta inguruko kaleak lepo beteta geratu ziren. “Damua” edo

rekin, eta ez batak eta ez besteak ez dute errusiaren parte handi batek egindako txikizioa begi onez ikusten.

Errusiaren integrazio falta hiruki bat bezala ikus daiteke. Alde batean ezberdintasun ekonomikoak daude: errusiaren artean langabezia tasa bikoitza da gainerako estoniarrekin alderatuta. Bigarren hegalean, hiritartasun eza: errusiaren %40 inguruk ez du inongo hiritartasunik. Eta azpian, estoniar hizkuntzarekin dituzten arazoak: Estonian bizi diren errusiaren erdiak ikasi du estonieraz. Hala ere, hirukia biribil bihur daiteke hiru aldeek etengabe elkarrengana eragina izaten baitute, eta arazo bat bestearen ondorio izaten amaitu. Duela bi hilabete inguru gertatutako lis- karrekin, izebergaren puntan besterik ez dira zentratu hedabiderik gehienak.

Historia desadostasun iturri

“Estonian gertatua ulertzeko, Estonia bera ulertu beharra dago”, dio Reginak. “Okupazioek, immi-

grazioak eta independentzia lortzeko borroka bustitako herria da gurea”. Beste herrialde baten menpe egon izan denak ez du askotan anaia handiaren ikuspuntua partekatzen, ez historia interpretatzeko orduan behintzat. Estonia eta Errusiaren kasua ere antzekoa da. ‘Okupazio’ hitza da korapiloa loturik mantentzen duena. Errusiaren hitzetan, Estonia “bere borondatez” igaro zen Sobiet Batasuneko parte izatera, eta estoniarren bertsioan aldiz, Sobiet Batasunak okupatu zituen.

Estoniari askotan aurpegiratu izan zaio naziek Sobiet Batasunari eraso egin ziotenean, bertako askok –ez denek– nazien tropekin bat egin zutela. Hala ere, argazki osoago bat izateko, aurreko bi urteetan Armada Gorriak 10.000 pertsonatik gora fusilatu eta beste milaka Sibi- riako *gulag*-etara (Sobietar langileen guneak) bidali zituztela aipatu behar da. Azken hauetatik erdia baino gutxiago itzuli ziren bizirik. Orduko samina gogoan, milaka pertsonak Sobiet tropak Estoniatik ahalik eta urrunen mantentzeari

prezioa begiratu eta zapata pare ezberdinen artekin aukeraketa egitea jendeak.

Hurrengo gauean ere izan ziren istiluak, Estonia ekialdetik errusiarrez betetako autobusak etorri ziren Tallin-nera. Mundu osoko hedabide garrantzitsuenetako kazetariak ere hurbildu ziren, gertakari gose. Oraingo honetan, poliziak gogor jokatzeko agindua zuen eta hori kaleko giroan nabaritu zen. Ura jaurtitzeko kamioiak zituzten eta atxilotuak ugari izan ziren. Estoniako polizien arabera, errusiar enbaxadak orduko bost euro eskaini zizkien gazteei, istiluak sortzeagatik. Azkenean, bi gauetako liskarren ondorioa lazgarria izan zen: gazte bat labankadaz hila, ia 1.000 atxilotu, 156 zauritu, milaka euroko galera eta atzerapauso handia integrazio prozesuan.

eman zioten lehentasuna, nahiz eta gero ikusi Alemania naziak ere ez zuela Estoniaren subiranotasuna onartuko. Azkenean, Alia-tuek II. Mundu Gerra irabazi zuten eta Estonia berriz ere Sobiet Batasunaren parte izatera igaro zen. Gudaren ondorioak argiak izan ziren gizartean: Estoniako biztanleria bosten bat jaitsi zen eta bigarren sobiet aroan ere "Sobietarrekin desleial" izatea egotzita fusilamenduek jarraitu egin zuten. Mende erdi iraun zuen bigarren aro horretan ia milioi erdi bat pertsona joan ziren Estoniako fabriketara lan egitera, gehienak Errusiatik. Azkenean, 1991n Estoniak independentzia aldarrikatu zuenean, hiru biztan-letik bat errusiarra zen.

Eusko Jaurlaritzak baimendutako publikatzea, 07/04/05 espediente-zenbakiarekin.

ILUSIO Kreditua EUSKADIKO KUTXA

Ez utzi erdizka zure ilusioak

Kotxea aldatu, zure etxea jantzi... Zure asmoa edozein izanik ere, bete ezazu gure Ilusioen Sailean.

KREDITU ILUSIOA ESKAINTZA

Epea Interes nominala

1 urte:	%3,93
3 urte:	%5,13
5 urte:	%5,39
7 urte:	%5,50

%5,96 U.T.B.

Irekiera-komisioa: %1
Komisioa alde aurretik amortizatzeagatik: %0
Komisioa alde aurretik kitatzeagatik: %0
Gutxieneko zenbatekoa: 9.000€

Eskaintza hori lortzeko ezinbestekoa da Nomina helbideratzea eta Euskadiko Kutxaren bitzitza-aseguru bat kontratatuta edukitzea, eta bere Aurrezpen, Aurreikuspen edo Pentsio Planetako beste produktuaren bat.

07-05-21etik aurrera egindako eragiketarako eskaintza, 10 milioi eurora iritsi arte.
Berrito finantzatzeko eragiketak alde batera utzita.

CAJA LABORAL
EUSKADIKO KUTXA

Raivo Vetik

“Gertatutakoak errusiarrek mobilizatuko ditu, lotura sendoa aurkituko dute”

Gizon serioa da Raivo Vetik. Tallinngo Unibertsitateko Nazioarteko eta Gizarte Institutuko zuzendaria da eta Estoniako errusiarren integrazioari buruzko zenbait liburu idatzi ditu. Tallinngo portu osoa ikusgai duen bulego argitsuan hartu gaitu eta pil-pilean dauden gaiak jorratu ditugu.

Zer garrantzi du hezkuntzak gutxiengo bat integratzeko?

2000. urtean Estoniako integrazio programan hezkuntza puntu garrantzitsuenetakoa zen. Integrazioa belaunaldi gazteenei zuzendua dago eta gazteak hezkuntza sistemako parte dira. Hala ere, badira beste ikuspegi batzuk, sozio-ekonomikoa, politikoa...

Zein da zure iritzia azken 16 urteetako Estoniaren hezkuntza politikaz?

16 urte denbora-tarte luzea da. Alde txar eta onak daude. Sobiet Aroan bi hezkuntza sistema zeuden, errusiarra eta estoniarra, programa ezberdinekin. Independentzia aldarrikatu genuenetik, arazorik handiena sistema bateratzea izan da. Nahiz eta hezkuntza ezberdinetan ikasteko aukera izan, ideologikoki bera da. Orain, sistema berrira trantsizioa hasiko da, pausoka, eta sei urtetan errusiar eskoletako curriculumaren %60a estonieraz izango da. Orain arte dena errusieraz zuten, Estoniar hezkuntza izan ezik, baina sistema ez da estoniar hezkuntza irakasteko gai izan.

Asimilazio prozesuaz kexatu dira errusiarrek.

Kexu nahiko komuna da hori immigrazioa jasandako herrialdetan. Pentsaera nazionalista duten estoniarrentzat, orain arteko politika ahula zen, traizio bat. Gogorragoa izateko eskatzen zuten. Bestalde, errusiarrek diote dagoeneko gogorregia dela. Honela ikusita, Estoniako Gobernuaren politika bi jarrera hauen arteko konpromisoetan oinarritua izan dela esango nuke. Integrazioa estatu baten barruan arazo asko sortzen dituen prozesua da, ezinezkoa da alde guztiak pozik uztea.

Amnesty International erakundeak dio errusiarrek ez direla lehen mailako biztanle bezala hartzen.

Errusiar askok diote ez direla bidez tratatuak eta beren akusazioetako bat da ezin dutela errusiar hezkuntza nahi duten guztietan erabili. Estoniar lekeen arabera, estatu hezkuntza bakarra dago eta talde ezberdinek ezberdin begiraten diote lege honi. Estoniarrek uste dute justifikatua dagoela Estonian estoniera izatea estatu hezkuntza, eta errusiarrek ez dute hala uste. Azken finean, gauza berari nola begiraten zaion da kontua.

Orokortu badaiteke, zein da errusiarren jarrera estoniar hezkuntzarekiko?

Hezkuntza erreformak jomugan

Estoniera, bere milioi eta erdi hiztunekin, Europako estatu hezkuntzarik txikienetakoa da. 50 urtez Sobiet Batasuneko parte izan ondoren, hezkuntzaren normalizazioa izan zen gobernu berriaren lehen helburuetakoa eta estoniera estatu hezkuntza ofizial bakar izendatu zuen. Hala ere, sobiet aroan estoniarrek errusiera ikastera behartzen zituztenez, errusiarren gehiengoak ez zuen bertako mintzaira ikasi. 1989an, independentzia lortu aurreko urteetan egindako inkesta baten arabera, etorkinen %14ak ikasi zuen estoniera. Egun eskola guztietan irakasten da estoniera eta gutxi gorabehera bertako errusiarren erdiak hitz egiten du hezkuntza. Estatistikek interpretazio ezberdinak ekartzen dituzte, batzuen ustez pozgarria

da zenbakia gora doala ikustea, baina beste batzuek beren hezkuntzarekiko errusiarren mespretxuzko jarrera ikusten dute.

Egungo errusiar eskoletan dena errusieraz irakasten dute asteen bi ordu izan ezik, eta eskola amaitu ondoren estoniar hezkuntza erabiltzeko gai ez diren gazte ugari dago oraindik. Hori konpondu asmoz, Hezkuntza Ministerioak erreforma bat indarrean jarriko du datorren irailetik aurrera eta errusiar eskoletan pausoka-pausoka

estonierazko irakasgai gehiago sartuko dituzte, %60 izatera heldu arte. Erreformak kritika gogorrak jaso ditu errusiar sektoretik. Andrei gaztea estonieraz hitz egiteko gai da, “bai azterketa bat gaunditze-ko moduan behintzat”. Oso haserre mintzatu da erreformaren aurka. “Irakasgai gehiago estonieraz jarrita ez dugu

Tallinn.

Hizkuntzaren jakintza behintzat asko igo da. 1989ko inkesta baten arabera, independentzia lortu aurreko urtean, errusiarren %14ak esan zuen estonieraz hitz egiteko gai zela, eta orain gutxi egindako inkestek diote ia erdia dela gauza. Belaunaldien arteko ezberdintasuna handia da eta banaketa geografikoa ere egin daiteke: ipar-ekialdean gehienak errusiarrek dira eta ez dago estoniar girorik, ezin dute estoniar hizkuntza erabili.

Zer nolako arazoa da Estoniarentzat bertako biztanleen %20-25ak hiritartasunik ez izatea?

Oso handia da, Europar Batasuneko hiritartasunik gabeko populaziorik handiena dugu. Arazo ezberdinak sortzen ditu, estatuaren eta biztanleen arteko erlazioan adibidez. Hiritartasunarekin, eskubide eta betebeharrak batzuk izaten dira eta dena arautua dago, eta ez bada hala, arazoak etortzen dira. Ikuspuntu subjektibotik ere, herrialdearen parte ez zarela pentsa dezakezu, eta hori ez da integrazioarako batere lagungarria.

Nondik dator arazoa?

90eko hamarkadan hartutako hiritartasun politika, aurreko Estoniar errepublikako hiritartasun politika bera da, 1940koa. Urte hartan okupatu zuten Estonia eta lege berriaren arabera, 1940an hiritartasuna zutenei eta beren ondorengoei bakarrik eman zitzaizkien hau. Baina kontua da garai haietan Estonia etnikoki oso homogeneoa zela (%97 inguru estoniarrek) eta II. Mundu Gerraren ostean, errusiar asko etorri zirela, ia populazioaren %40 izateraino. Mundu Gerra baino lehen 26.000 errusiar zeuden, eta 1990ean 600.000. Lege berriaren arabera, ezin zuten hiritartasuna automatikoki lortu naturalizazio prozesu batetik igaro gabe. Estoniar hizkuntza jakitea eskatu zitzaizkien, baina gehiengoak lehenagotik ez zuen ikasi, sobiet aroan ez zutelako zertan egin. Hizkuntza ez zekitenek ezin izan zuten estoniar hiritartasuna lortu, beraz errusiarra izan edo ezer gabe bizitzea aukeratu behar izan zuten.

Eta zer nolako egoera dago Lituania eta Letonian?

Letonian arazo berdintsua dutela esango nuke, baina orain isilik dago. Duela hiru bat urte arazo handiak izan ziren, hezkuntza erforma hasi zutenean. Lituania ezberdina da egoera, honek 90eko hamarkadan hiritartasuna denei ematea erabaki baitzuen. %15 ziren errusiarrek, eta orain gutxiago. Ez zen kultura nazionalarentzat arazo. Letonia eta Estonian kopuru askoz handiagoak ziren eta jende askok kultura nazional eta hizkuntzaren normalizaziorako mehatxu bezala hartu zituen.

Nola eragingo du Sobietar Soldaduaren leku aldatzeak?

Integrazioan atzerapauso handia izango da, akats politiko handia. Ezin dugu historia aldatu eta orain, joko politikoaren zati bihurtu da, partidu batek baino gehiagok kendu egingo zuela hitz eman zuelako eta zaila da atzera egitea. Honek errusiarrek mobilizatu egingo ditu, orain arte oso zatituak zeuden, parlamentuan sartzea ere ez dute lortu, partidu txiki asko direlako. Orain oso lotura sendoa aurkituko dute.

Etorkizunean zer egin daiteke bi aldeek integrazioa bultzatzeko?

Estoniako Gobernua integrazio programa berriz prestatzen ibili da, eta ni neu ere oso erakarria sentitu naiz programa honetan nire ekarpenak egiteko. Arazoa da asko hitz egiten dela eta gutxi egin. Gainera, integrazioa hain gauza handia da, ezin dela talde txiki askoren esku utzi. Egunerokotasun batean barneratu behar da, ministerioren baten esku, eta ez proiektu txiki askoren baitan.

Eta errusiarrei zer edo zer eska al dakieke?

Estonia honezkero 16 urtez existitu da, eta oraindik hizkuntza ikasi nahi ez duten pertsona kopurua handia da oso. Konturatu behar luke, lan merkatuan, hezkuntzan... arrakastatsu izan nahi badute, jakea beharrezko dutela, eta nolabait esateko, gizartean aktiboago izan behar dutela.

hizkuntza hobeto ikasiko, irakasleak dira arazoa, ez dira ongi irakasteko gai”, kexatu da. Hezkuntza Ministerioko ordezkari Tatjana Kiilo jatorri errusiarreko estoniarra da. Berak aldaketa oso onuragarri jotzen du eta ziurtatu du helburua ez dela errusiarren asimilazioa. “Ez goaz nortasun zeinuak aldatzera, gure helburua haur guztiei lan merkatuan eta hezkuntzan aukera berak eskaintzea da, eta horretarako bi hizkuntzak erabiltzeko gai izatea beharrezkoa da”.

tzea da, eta horretarako bi hizkuntzak erabiltzeko gai izatea beharrezkoa da”.

Hizkuntza eta ekonomiaren talka

Hiriburuko eraikin dirdiratsu garaietatik urrutira ikusten dira etxe bloke gris handiz osatutako auzune zabalak. Komunismo garaian eraiki zituzten kanpotik etorritako langileak hartzeko.

**ZIENTZIA
IRAKURLE
ORORENTZAT**

Euskal Herriko Unibertsitateko Euskara Zerbitzuak duela hiru urte abian jarritako ekimena da ZIO (Zientzia Irakurle Orentzat). Bizkaiko Foru Aldundiaren babesarekin duen bilduma honen xedea ezagutza edonoren esku jartzea da, liburu interesgarriak, entretenigarriak eta kalitatezkoak eskainiz. Oraingoz, bost dira bilduma osatzen duten lanak. Zientziara hurbiltzeko tresna fresko eta erabilgarriak ZIOk dakartzanak.

gure artean euskaraz

Unidad del País Vasco Euskal Herriko Unibertsitatea

BFA DFB

Bizkaiko Foru Aldundia Diputación Foral de Bizkaia

2007ko ekainaren 24a

ARGIA

9

Bere garaian herrialdeko eraikuntzarik aurreratuenak izan ziren. Ez da gaur egungo kasua. “Etxe bloke erraldoi horiek eraiki zituztenean, bertan bizi zen jendea dirurik gehien zuena zen, eta estoniar ‘normalak’ ezin zezakeen bertan bizitzeko luxua onartu”, dio Reginak etxean entzundakoaren arabera. Egun, txirotasuna begibistakoa da ia kale-kantoi guztietan.

Estoniako errusiarren giza eskubideekin lan egin duen taldeak behin baino gehiagotan salatu izan du askotan “bigarren mailako hiritar” bezala hartuak direla eta hauen artean langabezia tasa gainontzeko herrialdearen bikoitza dela. Aldi berean, errusiarrak behin baino gehiagotan kexatu dira lanpostu publikoetarako estoniera jakitea eskatzen dietelako. Gobernuak, hizkuntza ikasita lan merkatuan sartzeko aukera zabalagoak izango lituzketela argudiatzen die. Hizkuntza eta ekonomiak talka egiten duen puntura iritsi direla dirudi baltiar errepublikan.

Hiritar ikusezinak

“Estoniako biztanleen %20ak inongo hiritartasunik ez izatea oso arazo handia da guretzat. Uste dut Europar Batasunean hiritartasunik ez duten biztanleen kopururik handiena dugula”, dio Raivo Vetik Tallinngo Unibertsitateko Nazioarteko eta Gizarte Institutuko zuzendariak. Hiritartasun eza hizkuntzarekin lotutako beste arazo bat da. Independentzia lortu zutenetik dator kontua. Gobernuak hiritartasuna 1940an Estonian bizi zirenei edo hauen ondorengoei bakarrik ematea erabaki zuen. Honek esan nahi du, bigarren sobiet aroan etorritako ia milioi erdi pertsonak Estonian bizitzen geratu nahi bazuten, hiru aukera zituztela: estoniar hiritartasuna eskatu eta hizkuntza azterketa gainditu, errusiarrarekin bertan bizi, edo inongo hiritartasunik gabe bizi. Hala ere, ordura arte ia inork ez zuenez estoniera ikasi, erdiak errusiarra eskatu zuen eta beste erdiak ez zuen hiritartasunik eskatu. Egun, Estonian bizi diren errusiarren %40ak ez du inongo hiritartasunik.

Hiritartasunik ez izateak hainbat ondorio ditu. Udal hauteskundeetan bakarrik bozka dezakete, eta orain gutxi arte, Europar Batasunean bidaiaitzeko ere visa baimena behar zuten. Egun ez dute hori behar. Andrei gazteak ez du inongo hiritarta-

Ezkerreko irudian, Tallinngo alde zaharra. Eskuinekoan, hiriburuko errusiar auzo bat.

sunik nahiz eta estonieraz hitz egiteko gai den. Politikoen lanean ez du sinesten eta azterketak prestatzen hasi baino “zeregin hobeak” badituelako ez du eskatzen hiritartasunik.

Estoniako gizartean kontuz landu beharreko gai bihurtu da errusiarren integrazioarena. Raivo Vetik irakaslea datozen urteetako integrazio planari ekarpenak egiten aritu da bere aldetik. Bere ustez, ikusi egin beharko da zer gertatzen den, “errusiarrak orain elkartu egingo dira, badute arrazoi bat indarrak batu eta ideia batzuk defendatzeko. Baina hala ere, gobernuak azken aldian hartutako erabakiek gizartea zatitu egin dute eta hori ez da ona integrazioarako”. Gobernuak “hitz gutxiago eta lan gehiago” egin behar lukeela dio, eta Estoniako errusiar asko “estoniar hizkuntzarekiko baikorrak” izan beharko luketela.

“Ez gara garairik onenak bizitzen ari”, dio burumakur Reginak. “Lehenik eta behin, gobernuak herritarren nahia aintzat hartu gabe sua piztu du, eta bestetik, Moskutik egin duten kanpaina interesatuari bakarrik erreparatuz, Mendebaldeko zenbait hedabidek faxistatzat hartu gaituzte”. Jatorri errusiarreko Andrei ere ez da oso baikorra. “Duela bi hilabete gertatuak bazterrak nahastu besterik ez ditu egin. Estatua mugitu zutenean protesta egin genuen. Ordura arte dena ondo zihoan, gobernuak ikusi baitzuen batzeko ahalmen handia dugula, baina gero, batzuek gobernuaren aurka beharrean errurik ez zuten herritarren aurka eginez amaitu zuten gaua eta euren erruz, Estoniako errusiar guztion irudia asko zikindu da”.

Estoniako Gobernuak eta errusiar gutxien goak beren arazoak konpontzeko nahia izango balute, apika konturako lirake denen artean heldutako akordioak sina ditzaketela. Behin baino gehiagotan gurutzatuko ziren kalean Regina eta Andrei, bata bestea nor den jakin gabe. Egunen batean, kalean gelditu eta solasean hasiko balira, agian konturatuko lirake estoniarren eta bertako errusiarren arteko ezberdintasunak ez direla hain handiak. ■

<http://www.argia.com/argia-astekaria>
helbidean, liskarren inguruko bideoa.

• PERTSONAIA •

“Maite ditut basoak, haitzak, harriak, zelaiak, behiak... Horrelakorik ez da hirian, horregatik ez dut hiria maite”.

Horregatik bizi da landa-zelaietan, Baiona kanpoaldean.

Horregatik alde egiten du mendira ahal duen oro.

Gaztetxotan hasi zen bi anaia zaharragoekin: “Beraiek gidatzen zuten mendira eta nik gidatzen nituen mendian”. Ia 40 urtez aritu da, nekagaitz, marrazkiak egin eta notak jasotzen; kartografian. Bidegilea da. Inork ez bezala ezagutzen ditu bidezidor xendra estratak, berak ‘egin’ ditu eta. Eta lasterbiderik hartu gabe.

JON ARTANO

Argazkiak: Dani Blanco

Miguel Angulo

«Herrien kultura ikasi daiteke paisaian»

Kartografia genealogiko pixka bat egingo al diguzu, hasteko?

Arbasoak jatorriz Burgoskoak izan behar zuten, Angulo herria ere hor hurbil da. XIX. mendearen hastapenean joan zen Ameriketara Nicolas de Angulo, fortuna egitera. Gerora gure aitatxi bueltan etorri zen, Paraguayko enbaxadorea zen Madrilen. 36ko Gerla atera zenean han zeuden aitatxi, amatxi eta aita –hamalaren bat urte izango zituen– eta setioan non gorde ez zuen jende asko hartu zuten enbaxadan. Latza izan zen, noiznahi tiroak sartzen ziren leihoetatik eta orduan azkar denak lurrera. Etxean dugu Paraguayko bandera dena bala-zuloz eta odol arrastoz josia.

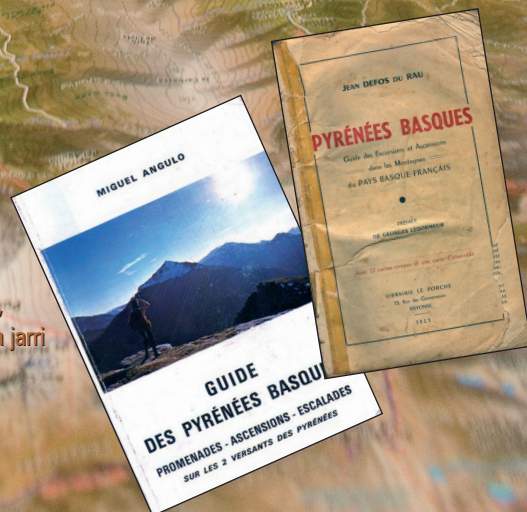
Gerla finitzean Frantziara egotzi zituzten. Diplomatiakoak izanagatik gainerako errefuxiatuekin egin zuten bidea Bartzelonara, handik Perpinyara, eta azkenik Akizera. Amonaren ahizpa Paraguayk Frantzian zuen kontsularekin esposatua zen eta

Akizen zuten udarako etxea. Garai hartan ez zen ahuntzaren gaurdiko eztula Atlantikoa zeharkatzea, Bigarren Mundu Gerla lehortua zen gainera... Baina ez ziren horregatik geratu hemen: arrazoia izan zen gure aitonak eta amonak ez zutela elkar ulertzen. Aitona bakarrik itzuli zen Paraguayra; amona eta aita bertan laketu ziren. Gero aita Baionara ezkondu zen.

Eta zer bizimodu izan zuten zuen gurasoek?

Harrokeriarik gabekoa, arras zaila zen eta lana topatzea gerla ondorenean. Ostalaritzan aritu ziren. Aldian behin aitatzik bidalitako sos batzuk iristen ziren eta festa izaten genuen. Lehenbailehen integratu ahal izateko

Jean Defos Du Rau-ren *Pyrénées Basques* (1953), eskuan izan zuen aurreneko gida. Izenburu berbera jarri zion atera zuen lehen liburuari, 1977an.

sekula ez ginen gazteleraz mintzatzen. Lizeoan ikasi dut nik gaztelaniaz; horregatik solasten naiz baldar samar.

Mendirako bidea behintzat irakatsi al zizuten?

Mendirako grina aitak emandakoa dut. Lagunekin mendian ibiltzen zen gerla garaian. Iparla edo Artzamendira joaten zirelarik nazien kontrol postuetatik pasa behar izaten zuten. Soldadu austriarrak izaten ziren horietan, zaharrak eta onkoteak, botila ardoa behar izaten omen zuten joaten uzteko. Kozkortu nintzenerako anaiek, biak zaharragoak izaki, bazuten gidabaimena. Beraiek gidatzen zuten mendira eta nik gidatzen nituen mendian. Ez ziren mendizale amorratuak. Ez zuten maite neskekin dantzara joatea; neskekin mendira joatea maite zuten.

Gero Parisen ikasle izan zinen.

71tik 75era. Vietnamgo Gerlaren kontra mobilizazio handia zegoen unibertsitatean. Nire emaztea, Terese, vietnamdarra da gainera. Garai hartan Baionako herriko etxean ari zen lanean. Astero Paristik joan-jina egiten nuen elkarrekin egon ahal izateko. Eta trenean ikasten nuen. Xarmanta zen hura; zazpi oren enetzat bakarrik, nehorik trabarik egin gabe. Treneko hamalau oren horiei esker atera nituen ikasketak.

Liburu zahar batek omen du kartografo hasi izaren errua...

Jean Defos du Raurena, *Pyrénées Basques, Guide des Excursions et Ascensions dans les Montagnes du Pays Basque Français*. Esku artean hartzea berezia izan zen, lehen aldia zen

Miguel eta bere familiak beti eramaten dituzte kayak eta bizikleta tolesgarriak bidaian. Argazkian, Bora-Boran, Polinesian, 2004an.

Hartza

"Hartza Pirinioetan sartzea oso zaila da, jendea bertan bizi delako. Ehiztariak, artzainak... Ez dugu aski baso, eta hartzak artzainekin eta ardiekin bizi nahi du. Mendia denok partekatu behar dugu eta oreka bilatu behar dugu horretarako. Hartzak gaitza du oreka horretan lekua egitea".

mendirako gida bat ikusten nuen. Karta single-sinpleak zituen, eskuz marraztuak eta ibilbideak ere nolanahika eginak. 1953koa da liburua, nik 68an ezagutu nuen. Tarte horretan Iparraldeak alimalleko garapena ukan zuen; errepi-deak, muga irekitzea... Arras interresgarria zen 50eko gidaren eta 60ko errealtatearen diferentziak atzematea.

21 urterekin publikatu nituen mendiari buruzko lehenbiziko artikulua Baionako Euskal Museoaren aldizkarian eta emeki-emeki ezagun egiten hasi nintzen, beste nehor ez baitzebilen horrelakoetan.

Eta liburua, nola heldu zen?

Pabeko Marrimpouey jaunarekin egin nuen hartu-eman, hari aurkeztu nion nire lana. Ni arras gaztea nintzen, bera berriz oso-oso zaharra, eta biziki atsegina. Ordurako bere argitaletxeak galtze handiak zituen eta erran zidan: "Hik editatuko duk heure liburua, nik inprimatu egingen diat eta ordainduko didak irabaziak heltzen zaizkianean". Eta halaxe egin genuen. Berak uste baino zaluago ordaindu nion hala ere, arras ongi saldu baitzen. 24 urte nituen eta hamazazpirekin hasia nintzen. Lan eskergea zen hura, sakona eta zehatza.

"Kartografia, militarrek asmatutako zera hori" jarri zuen Iñaki Segurolak Gaur ere ez du hiltzeko eguraldirik egingo liburuan. "Zertu" ezazu definizio hori, mesedez.

Ni hasi nintzenean material bakarra militarrena zen. Eta eskas samarra gainera. Batik bat Hegoaldekoa. Espainiako ejerzitokoe, adibidez, mendi bat eskas zuten Txindokiren ondoan. Larraun mendia lekuan harana agertzen zen; harana mendiaren lekuan! Kataluniako Alpina etxeak irauli zuen panorama hori. Ideia ona izan zuten: mendizaleentzat espres egitea kartak, xumeagoak eta ibilbidea seinalatuta zutenak. Baina hastapenean objektu zientifikoak ziren kartak. Militarrek ahal zuten gisan idazten zituzten toponimoak, euskara ez baitzuten fitsik ulertuko. Toponimia frantsesa arrunt gaizki dago. Itxuragabe. Beste hainbeste gertatzen da gaskoiarekin. Pirinioetako izen guztiak armada-ko ofizialek deformatu bezala bilduta daude.

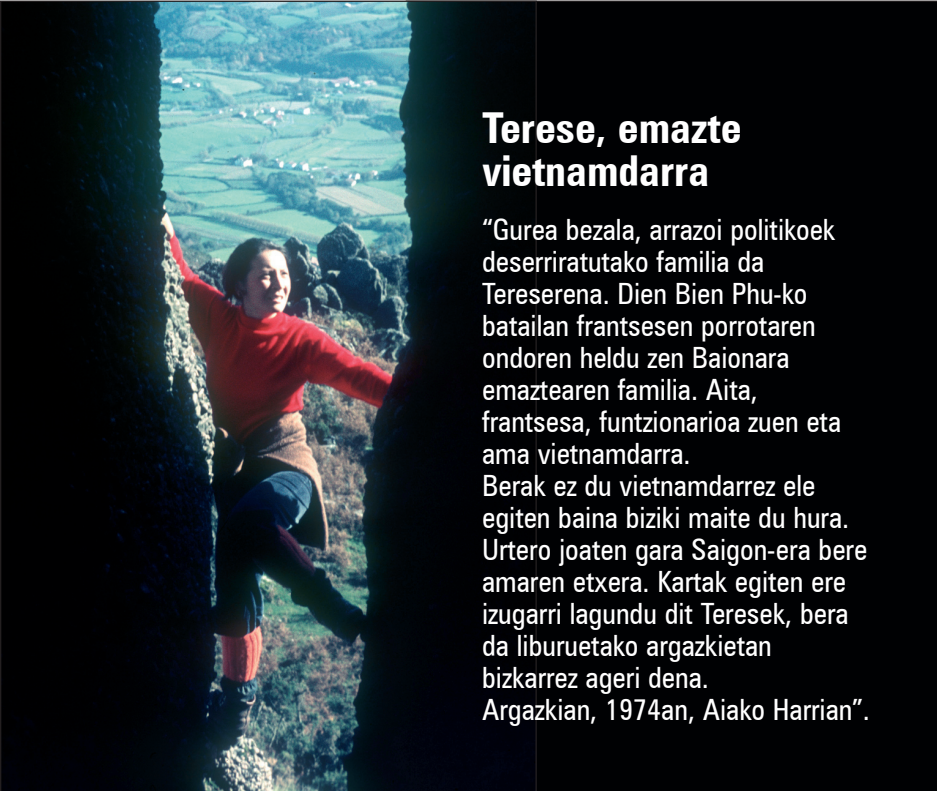
Izen horiei deformazioarekin heldu zaie baina 'ofizialtasuna'.

Bon, horrela dira gauzak. *La Rhune* idatzi zuten eta mundu guztiak *La Rhune* erraten du. Ikastolan ikasitakoe baino ez dute erraten Larrun, eta hori ere hamabost urtetik hona.

Zuk nola egin duzu izenekin?

Nortasun agiria

Miguel Angulo (Baiona, 1953). Dozena eta erdi liburu eta 40 kartatik goiti kaleratu ditu. Lanik garrantzitsuena, seguru asko, *Pirinioak: 1000 igoera*, sei liburukitan emana. "Hamabost urtez eginahalak egin genituen guk ahal genezakeen argazkirik onenak, ibilbiderik onenak, marrazkirik onenak eta testurik onenak egiteko". Saint Martin de Seignanxko (Landak) eskolan marrazten irakasten die haurrei. Horixe baita oroz gain, marrazkilaria.

Terese, emazte vietnamdarra

“Gurea bezala, arrazoi politikoez deserriratutako familia da Tereserena. Dien Bien Phu-ko batailan frantsesen porrotaren ondoren heldu zen Baionara emaztearen familia. Aita, frantsesa, funtzionarioa zuen eta ama vietnamdarra. Berak ez du vietnamdarrez ele egiten baina biziki maite du hura. Urtero joaten gara Saigon-era bere amaren etxera. Kartak egiten ere izugarri lagundu dit Teresek, bera da liburuetako argazkietan bizkarrez ageri dena. Argazkian, 1974an, Aiako Harrian”.

Nire kartetan Larrun agertzen da eta parentesi artean jartzen dut *La Rhune*; Arsamendi Artza-mendi jarri dut. Izenekin laguntzaile franko izan ditut eta guztion artean, poxika-poxika sortu dugu euskarazko toponimia. Noizbehinka gertatu izan zait “bataiatu” beharra. Oihanbeltza izeneko erreka baldin bada, basoa, jakina, Oihanbeltza da; eta mendi-lepoak izenik ez badu nik deituko diot Oihanbeltza lepoa.

Erantzukizun handia da “bataiatu behar” hori.

Barruti bateko guneek izen bera izatea naturala da. Zalatanza sortzen da bestaldeko barrutiarekin batzen den lekuan. Nola deitu bi haran lotzen dituen lepoari? Horregatik izaten dituzte mugako lekuek bi izen. Oso mendi gutxi daude izen bera dutenak alde guztietan. Irubelakaskoa konparazione: “hiru kasko beltzak” dira Nafarroa Beherean; Baztanen, aldiz, Alkatxuri da. Eta filosofiko jarrita... Nondik dator toponimoa? Zer da, tipo bat duela milaka urte lehizezulotik lekora begira marraskan? Nondik heldu da Iparla? Ze esanahi du eta ze bilakaera izan du izen horrek? Belaunaldiz belaunaldi ahoz aho heldu dira izen horiek harik eta armadakoek izkiriatzen duten arte, betiko materializatuz. Mendetan erabilitako hotsak jartzen ditu militarrek paperean. Gero, emeki-emeki, jendea forma hori erabiltzen hasiko da. Gaizki idatzita, eta agian lekuz aldatuta, dagoen izen hori zabaldu egingen da. Ezin da zehaztasunez esan leku horrek horrela izena ote duen, ez dagoelako jakiteko molderik. Anabasa da.

Berriz ere Segurola: “Kontuan har bedi mendi-giroko eta itsas-giroko jende ez-informatu eta kulturgabeena dela jakintsuena, hau da, bere inguruko leku-izen gehiena dakizkiena”. Horrela-ko jende askorekin hitz egindakoa izango zara zu? Anitzekin.

Karta zaharrak vs Google Earth

“Edonon xerkatzen ditut antzinako kartak; Interneten, *marche aux puces*etan. Nire altxorra Halong badiako (Vietnam) bat da, XIX. mendeko nabigatzaileena. Badiako ton-torrek, denek, arma izenak dituzte. Egile kuttuna Franz Schrauder dut. XIX. mendean Pirinioetan sarri ibili zen Monte Perdido-ko mapa berak egin zuen. Sekulakoak dira bere lanak eta kartografia ulertzeko antzeko moldeak dugula iruditzen zait. Google Earth zoragarria da. Hurruneko ibilbideak zehaztasunez estudiatu ditzakezu bertara joan aitzinetik. Iaz, udan, Madagaskarren izan ginen eta abiatu aurretik dena ikusi ahal izan genuen, bideak eta bidexkak, dena”.

Euskara ez jakitea ez al da eragozpena izan?

Euskararekin dudaz arazo bera dut katalanarekin, aragoierarekin, biarnesarekin... Horregatik lekuan lekuko mendi taldeekin elkarlanean aritu izan naiz beti. Euskal Herrian beti ibili izan da nirekin Armendaritzeko (Nafarroa Beherea) lagun bat, Jean Bertrand Ibar. Kultura handiko gizona da eta euskara bikaina darabil. Pasioz bizi du kartografia berak ere. Horregatik norbaitekin topo egiten dugun aldiro berak elekatzen dio beharrezko informazioa erdiesteko. Nire kolaboratzaile finena da. Berak erakutsi dizkit Hegoaldeko eta Iparraldeko berezitasunak, eta toponimoek islatu egin behar dituztela berezitasun horiek.

Kartografoek ez al diozue misterioa kentzen munduari?

Alderantziz. Kartak imajinarioari dei egiten dio. Plano batean haitzak edo arroila ikusiz gero lekua irudikatu eta bertara joateko grina sortzen zaizu. Nahiago dut kartak irakurtzearen plazera, bidaia-literatura baino.

Zer behar da kartografia lan ona egiteko?

Arras zaila da. Niretzat kartografia estetika eta teknika da, ez zientzia. Topatutako agiri, argazki eta karta guztiak bildu eta gero marrazten hasten naiz. Horixe bainaiz ni: marrazkilaria. Ogi-bidez ere marrazki irakaslea naiz, egin kontu.

Txomin Peillenek puntu kardinalak euskal kosmobiarioan zuten esanahia ikertu zuen. Ausartuko al zinateke gaur duten esanahiaz solasten?

Hemen ez dakit, baina Polinesia alderantziz da dena: iparra hegoa da eta egutera iparraldean dago... Kartak interpretatzeko ere lanak ukaten nituen argia alderantziz zegoelako, nahasgarria da. Gainera nik lateralitate arazokak ditut; eskuina eta ezkerre, ekialdea eta mendebalde bereizteko zailtasunak.

Zuk!? Ezkerre eta eskuina bereizteko arazoak!?

(Kar, kar, kar) ...bai, hala da, asko kontzentratu behar izaten dut. Testuan ekialdea jartzen dudanean mendebalde nahi dut esan eta nire itzultzaile Imanol Tapia ere, itzultzaile bikaina den arren, hor nonbait ibiltzen da. Nik *sud-ouest* jarri eta berak hego-ekialdea itzuli. Banan-banan berrikusi behar izaten ditugu norabide aipu guztiak lana amaitu aitzin.

Zer da muga zuretzat? Azken batean kartografoek zehazten dituzue mugak.

Sekula ez dut mugarik jarri ene lanean. Sekula ez mugarik Aragoi, Euskal Herria, Katalunia eta Biarno artean. Orain zenbait urte *Heraldo de Aragón*en idatzitako kazetari batek: “Zer dabil Miguel Angulo hori? Inbaditzaileen alde ari da Kataluniako mapetan Aragoi sartuaz...”. Kataluniako mapan Aragoiko zati bat agertzen zela-

ko sutu zen gizona. Ez dakit agian [ironiaz] zuri utzi beharko nukeen Kataluniako mugetatik kanpoko guztia. Sua argitaletxe-koei, aldiz, asko gustatu zitzaizen mugak ez emate hori. Izan ere, zinez itsusia da kartak mugen arabera moztea.

Baina ez da estetika auzi hutsa?

Mendiak jendeen aitzinetik bazi-
ren eta gero ere egonen dira. Jende gutxi bizi da gailur garaie-
tan. Eta muga, hain juxtu, gailur
garaienetan jarrita dago. Ezin da
erran Vignemale gaskoi baino
gehiago aragoarra denik; ezta
alderantziz ere. Nik humanizatu-
tako mendia maite dut. Ertz gra-
nitiko garaiak baino interesga-
rriago zaizkit hondar
arkitektonikoak, artzain etxolak,
xendrak... Herri bakoitzaren kul-
tura ikasi daiteke paisaian.

Nolako kultura erakusten du gure paisaiak?

Kanbiatu da. Iparraldean arazoa dugu pistekin.
Mendian bizi den jendeak pista horiek behar
ditu, hori ulertzen dut, baina kalte handia egiten
dio naturari eta paisaiari. Garazi inguruan ehun-
ka kilometro bide egin dute. Itsu-
sia da guztiz. Zauritu egin dute
mendia eta, agian, ez du bueltarik
izango.

Ia 40 urte daramatzazu mendian. Mendi-bideak beste aldatu al dira mendizaleak?

70eko hamarkadan apenas ikusten
zen jenderik mendian Iparraldean.
Hegoaldean, aldiz, baziren ordu-
rako igandeko irteerak antolatzen
zituzten talde indartsuak. Beti
leku jakinetara joaten ziren ordea:
Anbotora, Gorbeara... Iparralde-
ko mendizaleek nahiago izan dute
bakarrik ibili eta Hegoaldean ere
denetik da orain.

Esan ohi da menditarrek eta kale-
kumeek modu diferentean ikus-
ten dugula ingurua. Kaletarraren-
tzat paisaia miresgarria izan
daitekeena zeharo zatarra dela
baserritarrentzat. Basoz soildu-
tako zelaia dira beretzat politak,
egokiagoak direnez.

Itsusiko harriak dira horren adibi-
de. Nolaz izen hori guretzat Bida-
rrai inguruko lekurik ederrenari?
Horrelako azalpenen bat behar

AZKEN HITZA

Argazki perfektua

Solasaldiaren hondarrean Dani eta Ines, gure argazkilariak, hasi zaizkio galdezka eta argazki perfektua egiteko metodoaren azalpen laburra eman die Angulok:

"Mendira joaten zaren aldiro argazki on bate-
kin itzultzea nekeza da. Lana beltz egin behar da.
Ni bi aldiz joaten naiz mendi bakoitzera; udan,
biderik egokiena atzemateko; eta larrazkenean,
argia askoz hobea denez, argazkiak egitera. Bes-
talde, potreta ederrenak albotik ateratakoak dira.
Vignemaleko erretratu ona egiteko ez duzu Vig-
nemalera igo behar, aldameneko tontorrera bai-
zik. Punta nagusien jirako zientoka tontortxoeta-
ra igotakoa naiz argia, ibilbidea, eta orduaren
araberako kalkuluak egin ondoren. Nik erabiltzen
ditudan kartek gezi andana dute argazki perfek-
tua lortzeko iritsi beharreko lekua eta ordua sei-
nalatzen dutenak. Baina leku horretaraxe ordu
horretantxe iritsita ere nahikoa da laino txepel
bat dena hankaz gora jartzeko".

Miguel Angulo

du. Itsusi leku itsusia da, naski,
ardiak erorita gal daitezkeelako...

"Euskal Herriko leku ezezagunez
ez dut gehiago idatziko" zenioen
ARGIAN duela hamabost urte.

Euskal Herriko inguru gordeak
orain hogeitaz atera nuen.
1987an ez zen nehor ausartzen
horrelako txokoetara joaten.
Gaur Anbotoko damaren koban
erromeria izaten da igandero.
Argitaletxeak liburu horren gisa-
ko bestea nahi du atera baina nik
ez. Jende sobera dabil mendian
bestela ere.

Nola babestu natura?

Bortxa dugu zenbait parajetara
sarrera legez debekatzea. Ez
dago beste erremediorik. Era-
bat basatiak izanen diren
guneak mugatu beharko ditugu.
Uste dut badela engoitik horre-

lakoren bat. Erreserba integralak esaten diete,
Larran bada bat, Auñamendin.

Ederki, ez al dute eski estazioa egin nahi hor?

Bai, ondoan-edo. Eni ere berri ederra irudi-
tzen zait [ironiaz]. ■

Elkarlan

euskaltegiak

EUSKARA IKASLEEN JAIA

Ekainaren 21ean 19:30etan KAFE ANTZOKIAN

Elkarlan sareko euskaltegiak atseginez gonbidatzen zaituzte
euskara ikasleen jaira. Bertsolariak, antzerkia, musika,
omenaldia, euskaldun agiriak, luntxa eta erromeria.

**ELKAR IKUSIKO DUGULAKOAN,
HARTU GURE AGURRIK BEROENA**

 Bilbo Zaharra
euskaltegia

 Gabriel Aresti
euskaltegia*

 J.M. Zabala
euskaltegia - akademia

2007ko ekainaren 24a

ARGIA

15

Balata: lur bat itxaroari

Palestina marrazteko galdetu zioten neska txiki bati, eta kartografoaren mapek edo poetaren poemek baino askoz ere irudi zehatzagoa eta politagoa sortu zuen: lurrezko ontzitxo bat bi olibondo adar ernetzen zitzaizkiola barrutik. Baina neska txikia joan zenean, ontzia paperetik behera amildu zen, eta milaka zati egin zen lurrean. “Ez haiz beherago eroriko” pentsatu zuen norbaitek. Baina bigarren kolpea ere hartu zuen, lurretik beherago erorita –ia itsaso hileraino–, eta lehen milaka ziren lur zatiak milioika zabaldu ziren mundu osoan. Geroztik ere, egunero ari dira zangoak lur ontzi zatitxoak zapaltzen, eta txikitzen, eta zabaltzen. Eta ontzi zati urrunduak ez dezake jada bildu ontzi osoa mapa berri batean, eta lur zati hautsiak ez dezake jada olibondo adarrik eutsi poema zaharretan. Baina ontzi zati bakoitzak palestinarr bat darama bere barruan, eta palestinarr bakoitzak lur zati bat. Munduan barrena errefuxiatutako milioika zati txiki, horixe da Palestina.

AMETS ARZALLUS

Argazkiak: Txomin Txueka

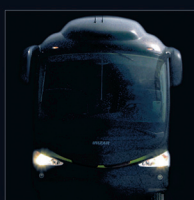
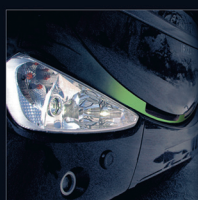
BERE HERRIXKA MARRAZTEKO galdetu nion mutil kozkorrari, eta “zaila da” esan zidan. Kolorrezko arkatzak eman nizkion eskura, eta “ez dakit marrazten” esan zidan, “bai, marrazten denek dakite”, nik baneki bezala. “Ez, marraztea idaztea bezalakoa da, eta nik ez dakit idazten” esan zidan. “Marraztu ahoz” erre nuen etsi aurrekoa, eta irribarre egin zidan. “Oso polita da nire herrixka, olibondo sail luzeak daude, eta jolasteko leku handi-handiak, haurrak jolasteko. Itsasoa ere bai. Berde-berdea da. Munduko lekurik zoragarriena da niretzat”. Begiak zabaldu zituen eta irribarretxoak itxi. Orduan antzeman nion bere herrixka sekula ikusi ez duen milioika palestinarrretako bat zela. Eta horregatik maite zuen hain itsu aitonaren gauetako kontakizunetan bakarrik zapaldu duen bere lurra. Ez nion esan badaezpada, bere herrixka berde-berdean Tel Aviveko aireportua eraiki dutela.

“Ni Balatan bizi naiz, baina Sheikh Muwanis da nire jatorrizko herrixka”. Hamar palestinarrretik zortzi ez da bere herrixkan bizi. Eta “nongoa zara?” galdetzen badiozu, erantzun konposatua jasoko duzu. “Ni ere Balatan bizi

naiz, baina nire herrixka Kafr Bir'im da”. Bere aiton-amonek bost hamarkada lehenago utzi behar izan zuten herrixkatxoaren izena da, berak inoiz ikusi gabea. Palestinar gehienak ez dira beren herrixkan jaio. Nik han ikusi nituen denak Balatan jaioak ziren, eta Balatan haziak, baina inor ez zen Balatakoa, nahiz eta asko ez

Errefuxiatuak zenbakitan

- ✓ 3: munduko hiru errefuxiatutik bat palestinarra da.
- ✓ 6-7: ez dago datu zehatzik, baina sei eta zazpi milioi bitartean kontatzen dira errefuxiatu palestinarrak. Guztira hamaika bat milioi dira palestinarrak.
- ✓ 8: hamar palestinarretik zortzi izan dira, edo dira, errefuxiatuak.
- ✓ 62: hirurogeita bi palestinarr errefuxiatu kanpamentu daude guztira, Gazan, Zisjordanian, Libanon, Jordanian eta Sirian zabalduak.
- ✓ 194: NBE 194. erresoluzioak onartzen du 1948ko gerran errefuxiatu behar izan zuten arabiar eta judu denek dutela beren herrira itzultzeko eskubidea, eta galdutako ondasunengatik kalte ordainak jasotzeko eskubidea. Ez da sekula praktikara eraman.

 IRIZAR

Begi urdinak

Amona: Hondarrezko ordulari batean isurtzen zen denbora, eta amonak paper batean markatzen zuen ordulariari zenbat buelta ematen zizkion egunean. "Denbora eskutik helduta eraman behar da aurrera, bestela, inor begira ez dagoen batean, atzeraka hasiko da". Eta hondar jauziari begira pasatzen zituen egunak, esku batez denbora bete, eta beste eskuaz paper batean idatzi. Oheratu baino lehen egun hartako makilatxo berriak kontatzen zituen banan-banan. Bazekien zenbat makilatxo ziren bere familiak herrixkatik alde egin behar izan zuenetik, eta bazekien zenbat makilatxo ziren aitona hil zenetik.

Aitona: Begi urdinak zituen aitona, eta bakarra zen errefuxiatu eremu osoan. "Itsasoa ikusi zuelako" esaten zuen jendeak. Aitona baitzen, denen artean, olatuen hotsa entzun zuen bakarra, herrixka hartan jaio zen azken palestinarra. Ondorengo denak, eta baita amona ere, kanpamentuan etorri ziren mundura, eta denek ekarri zituzten begi beltz-beltzak. Argi bakarra aitona. Eta esaten zuen hurrengo begi urdina jaiotzen zenean itzuliko zirela errefuxiatuak etxera. "Begi urdinak itsasoa ikusteko eginak dira".

Shaed txikia: Aitonaren begiak zituen. Baina poltsikoan gordeta. Amonak eman zizkion aitona hil zenean, itsasoa nola-koa zen jakin zezan. Baina Shaed txikiak, zer itsaso eta zer itsasondo, lagunekin kaniketan jolasteko erabiltzen zituen. Eta irabazle fama zuten kanika guztien artean, kanika haiek ikusi

PHOTO © TXOMIN TXUEKA

egiten baitzuten non zegoen bestea. Arratsalde batean, ordea, lo hartu zuten, eta Shaed txikiak poltsikoak hutsik ekarri zituen etxera. "Non utzi dituzu aitonaaren begiak?" galdetu zion amonak, eta mutikoak, bururik altxa gabe zutitu zituen sei hitz: "Kaniketan galdu ditut, Mussak irabazi dizkit".

Denbora: Erantzun hitzak urtu egin ziren amonaren ezpaine-tan; malko bat erori zen hondarrezko ordulariaren pitzaduraz barrena. Eta gero beste bat, eta gero beste bi, eta gero beste asko. Azken makilatxoaren arrastoak ere malkoek eraman zituzten. Eta azkenean, hondarra gelditu egin zen, eta malkoek segitu zuten gora eta behera.

diren egundo Balatatik atera, ez bada Nabulusera joateko. Nabulus bi kilometro eskasera baitago Balatako errefuxiatu kanpamentutik, eta Sheikh Muwanis, berriz, ehun batera. Kafr Bir'imera ere berdintsu, kilometroak ehun bat. Baina egun asko. Urteak. Hamarkadak beharko dituzte hara itzultzeko. Eta atzamarkadak.

Zisjordaniako handiena

1952an sartu ziren lehen kanpin dendak Balatan. Gehienak Jafatik etorriak. Kilometro bateko zelaigunean landatu zituzten, bost mila errefuxiaturik aterpe emateko beste. Baina dentsitate zenbakiak kilometroenak bezain erlatiboak dira Palestinan; egun, 23.000 pertsona kabitzen dira leku estu horretan. Eta arnasa soberan balego

bezala, hilabete oro hirurehun errefuxiatu gehiago iristen dira Balatara. Pertsona bakoitzak 10,6 metro koadroko lekua du beretzat, Sheikh Muwanisen bizi diren israeldarrek 1.000 metro koadrotik gora dute. Hori irakurtzean ulertu nuen mutil kozkorak zergatik esan zidan hainbesteko ilusioz bere herrixkan jolas-teko leku zabal-zabalak daudela. Eta itsasoa dagoela ere bai. Balatan 1977an sartu baitzen ura etxe bakoitzean, kanpin dendak adreiluzko bihurtu eta zazpi urtera. Elektrizitateak 1980ra arte itxaron behar izan zuen, abiadura handian mugitzen omen da baina.

Ez da Gazako Jabalia bezain gogorra, ez da Libanoko Nahr al-Bared bezain sonatua, baina Balata Zisjordania osoko errefuxiatu kanpamen-

UZTARTZA
Aterpetxea • Jatetxea

Herriko plaza 7 - 20150 Aduna
Tlnoa: 943 69 34 81

Eguneko menua 9,50 €

Asteburuko menua 18 €

Asteburutan karta

turik handiena da. Jendetsuena esan nahi dut, hautsuena jakina. Eta hurrei irakurtzen eta idazten erakusteko bost eskola daude, lautik bat anal-fabetoa baita azken datuetan. Ospitale bakarra dago, eta bi sendagile. Baina debekatua dago ostiraletan ordu bietatik atzera eta igandetan edozein ordutan gaixotzea. Ez da koranaren agindu bat, sendagileen atseden egunetan itxita dago UNRWako ospitaletxo. Alta, soldadu israeldarrak ez dira egunari eta orduari begira ibiltzen. Noiznahi eta nolanahi sartzen dira Balatako kale estuetan. Bigarren intifadan 160 lagun hil zituzten hemen, beste lau mila zauritu, eta oraindik ere gau askotan dentsitatea pixka bat jaistera etortzen dira.

Eskasia orokorra da: espaziorik ez, semeak etxetik falta, sendagile gutxi, janaria urri... Baina “zer da gehien behar dena?” galdera materialista luzatu nuenean, aho batez erantzun zidaten denek: “Itzultzeko eskubidea”.

Amaordearen magala

Israelen esperantza zen zaharrak hil egingo zirela, eta gazteek ahaztu egingo zutela. Zaharren heriotza iragarpenean asmatu zuen, baina gazteen ahaztura ustean ez. Herrixka minaren suak palestinarren zainak urtzen segitzen du, eta sustraia ez dira lur berrira egin, ez eta egingo. “Maitagarria da Balata, hemen jolastu nintzen umetan, hemen ditut lagunak, hemen daude nire pauso guztiak, baina ezin dut maite. Hau ez da sekula nire etxea izango. Nire etxea han dago. Balata denboraldi baterako itxaron lekua baino ez da, eta egun batean joan egingo naiz, itzuliko gara, badakit”. Egun horretan, Balata, milaka errefuxiaturik magala emandako lurra, bakarrik geldituko da, isilik, triste. Eta berak ere kantatuko du berekiko: “Erroak ebaki banizkio nirea izango zen”. ■

kulturagenda

Ekainaren 19etik 26ra

Urdaneta kalea, 9 | 20006 donostia

Erakusketa
Ganbara aretoa

Isidoro Guinea
Eta dekorazio arteak

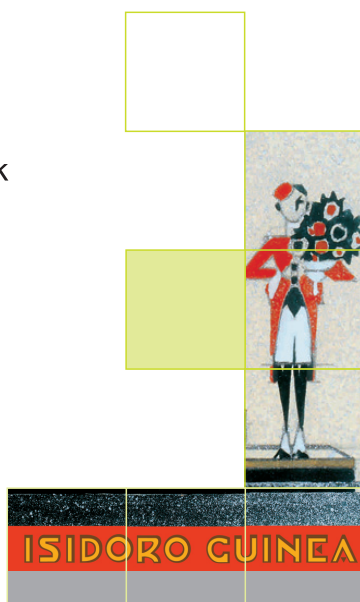
Ekainaren 23arte

Azken egunak

Orduetgia:

10:30-14:00 | 16:00-20:30

Igande eta astelehenetan itxita

Kristobaldegi, 14 | 20014 donostia | www.arteleku.net

Dean Roberts
Kontzertua

Ekainak 18. 20:00

Koordinatzailea: **Audiolab**

Sarrera libre da

www.kranky.net

Litografia tailerra

Uztailak 2-30

Koordinatzailea: **Don Herbert**

Orduetgia:

astelehenetik ostiralera,

goizez eta arratsaldez.

Izena ematea: ekainak 25

Prezioa: 78,13€

«Presoen gaia lurrarena»

PHOTO © TXOMIN TXUEKA

Fadwa Barghouti

Fadwa Barghoutik bere Ramalako bulegoan hartu gintuen, lege emakumea baita. Eta batez ere preso baten kasua azaldu zigun, Marwan Barghouti Al Fatako burukidearena. Gaur eguneko lider palestinar maitatuena da Marwan, hala diote kolean, eta Fadwak ez zuen ezetzik esan, bere senarra ere badelako.

PALESTINAR ASKORI lider politiko bat aipatu eta purrustada ateratzen zaie. Marwan Barghouti aipatu eta irribarrez erantzuten dute. Zergatik?

Marwanek benetan sinesten du bakean, baina bakea estatu palestinarrekin etorri behar dela dio. Hori iritsi bitarte bera kalera aterako da herriarekin, eta borrokatuko da *check point*-etan eta behar den lekuan. Beste lider politiko batzuk beren bulegoetan eserita egoten dira, Marwan kolean bizi da, eta horregatik errespetatzen dute hainbeste.

Hamasekin, Jihadekin, FPLPrekin, nolako harremana du?

Denekin du harreman ona. Bai Haniyehrekin, bai Khaled Meshalekin, Ahmed Saadatekin, guztiakin. Marwanek ez baitu programa pertsonal bat, Marwanena programa nazionala da, eta palestinar lider guztiakin lantzen du lotura. Marwanek sinesten du herri palestinarrak bide politiko eta borroka bide berdinak behar dituela. Munduaren aurrean bat eginda azaldu behar dugu.

Baina esaten da Al Fataren barruan ere bide bat baino gehiago daudela. Marwan Barghoutiren bidea, eta Abu Mazenen bidea, adibidez.

Marwan eta Abu Mazenen arteko harremana oso ona da, Marwanek uste duelako Abu Mazenek laguntza behar duela egoera konplikatu honetan. Eta Abu Mazen koalizio gobernu berriko buruzagitzan egotea beharrezkoa da.

Marwan Barghouti

Al Fata alderdiko burukidea da.

2002ko apirilaren 20an atxilotu zuten, eta Ashkeloneko kartzelan dago preso. Bost bizitza osorako kartzela zigor jarri zizkioten Al Aqsako Martirien Brigaden buru gisan bost erailketa leporatuta. Atxilotu zutenean, Palestinako Parlamentuko kide preso bakarra zen. Orain, kontseilu legegileko %39a kartzelan dago.

Joan zaio Abu Mazen bisitan?

Ez, Abu Mazenek ez du bisitatu, baina beste liderrek, Al Fatakoek, eta independenteek, bai. Abu Mazen ez zaio joan, baina beste bat bidaltzen du bere ordeiz, eta horrela kontaktuan segitzen dute. Edozein erabaki hartu behar dela ere, Al Fata barruan beti kontsultatzen dute Marwanekin.

Zu maiz joaten zara bisitan?

Hamabostean behin. Gogorra da, goizeko bostetan ateratzen naiz etxetik, eta gaueko hamaiketan edo hamabitan itzultzen naiz. Tartean berrogeita bost minutu bakarrik ditut, kristal bat erdian dela, bera ikusteko. Baina gustura nago, nire haurrek urtean behin baino ezin dute ikusi. Hamasei urtetik berrogeita bost urtera bitartekoek urtean behin bakarrik dute preso ikusteko baime-na. Ni hamabostean behin joaten naiz eta gainera egoera onean ikusten dut.

Nolako bizi baldintzak ditu?

Oso gogorrak, isolamenduko ziega batean dago, eta egunero ordubete baino ezin du kanpora atera. Hogeita hiru ordu pasatzen ditu bi metro luze eta metro bat eta erdi zabal den ziega batean. Ezin du harremanik eduki beste presoekin, bakar-bakarrik dago. Baina ongi dago, liburuak eta korana irakurtzen pasatzen du eguna. Egunean hamar ordu baino gehiago pasatzen du leitzen. ■

Presoren emazteak

«bezain garrantzitsua da»

Abla Saadat

Abla Saadat Mukataren (Palestinako Gobernuaren egoitza) ondoan bizi da, Ramalan, eta presoen eskubideen alde ez ezik emakumeen eskubideen alde ere ari da. Ez da oso zuzena emazte bati bere senarrari buruz egitea elkarriketa, baina kasu honetan, “normala da, berak ez dezake hitz egin, eta nik hitz egingo dizut” barkatu digu.

PHOTO © TXOMIN TXUEKA

ZENBAT LAN EGIN behar du emazte batek bere senarra lider politikoa denean?

Etxearen eta haurren ardura osoa hartu beharra daukat nire senarrari lan politikoa egiteko bidea libre uzteko. Eta maiz, bera ez denean iritsi bere eginbehar politiko batzuetara, nik hartu izan dut bere lekua.

Eta zuen etxea misilen jo puntuan egon izan da?

Abu ali Mustafa (Saadaten aurretik FPLPko burua zena) eraila izan zenean, orain sei urte, Ahmed ere jo puntuan hartu zuten israeldarrek eta batez ere gure etxea. Hori zela eta ez zezakeen bizitza normala egin, ez zen etxean egoten, beti ezkutuan. Israeleko Turismo ministroa hil zutenetik hiru hilabetera atxilotu zuten, eta hiru hilabete horietan gu ere jo puntuan egon ginen, ni eta haur guztiak, nire senarra non zegoen eta zertan ari zen jakin nahi zutelako.

Baina atxilotu, palestinarrak atxilotu zuten.

Presio israeldarreetatik egin zuten, ez palestinarrak nahi zutelako. Tranpa bat jarri zioten. FPLPko jende asko ari ziren atxilotzen eta Ahmedek zer gertatzen ari zen jakin nahi zuen. Negoziatu egin nahi zuen. Palestinar zerbitzu sekretuetako buruak hitzordua jarri zion hitz egiteko, eta hara azaldu zenean atxilotu zuten.

Ahmad Saadat

FPLPko burua da. 2002ko urtarrilaren 15ean atxilotu zuten segurtasun indar palestinarrak, eta Jerikon espetxeratu. Baina iaz soldadu israeldarrek Jerikoko kartzela asaltatu zuten eta Saadat eta beste sei preso beraiekin eramane. Geroztik Ashkelonen dago bizitza osorako kondenarekin Rehavam Zeevi Israelgo Turismo ministroa hil zuen ekintza prestatzea leporatuta.

Gero mundu osora zabaldu zen israeldarrek nola sartu ziren Jerikoko kartzelara zure senarraren bila. Baina torturaren berri ez zen entzun. Tortura maiz erabiltzen da?

Torturak erabiltzen dituzte, bai, baina Ahmedek hamasei urte zituenetik ez du deus ere aitortu galdeketa batean, eta horregatik gero eta okerrago tratatzen dute. 1992an ehun eguneko galdeketa bat egin zioten, oso gogorra, ez zioten utzi lorik egin, beti esnatzen zuten, horrela uste dute zerbait esango duela baina ez du inoiz ezer aitortu.

Errefuxiatuen arazoa eztabaida politikoa dago, presoena apenas entzuten den.

Hamabi mila preso daude, eta presoen gaia lurrarena edo eraikitzen ari diren hormarena bezain garrantzitsua da gaur egun. Dena den Ramalan badago presoen ministerioa, eta badira presoen eta senideen sostengu taldeak ere. Adibidez, preso bakoitzari abokatu bat doan jartzen saiatzen dira.

Judizialki nola dago Saadaten afera?

Turismo ministroa hil zutenean nire senarra akusatu zuten ekintza hori pentsatu eta presatatu izanaz. Akusazioetan aipatzen zen hogeita hamar lekukok aitortu zutela hori. ■

<http://www.argia.com/palestina>
kanalean, bidaiari buruzko ikus-entzunezkoak.

2007ko ekainaren 24a

ARGIA

21

36ko Gerra. Ekaineko kronika

Bilbo zubirik gabe

Burdinazko Gerrikoa zuloz beteriko gazta baten gisan pasa zuten frankistek. Bilbo arrisku bizian, bi aukera zeuden: borrokatu edo alde egin. Ez zen epopeiarik gertatu. Errepublikanoek hiri industrial abandonatu zuten ekainaren 18an, zubirik gabeko Nerbioi atzean utzita.

JOSU CHUECA

1936ko URRIAREN 1EAN onartutako Euskal Autonomia Estatutuak ez zuen zehazten Euskadiko hiriburua zein izanen zen. Hala ere, Bilbok hartu zuen horren ardura. Eusko Jaurlaritzak Gernikako Juntetxean zin egin ondoren, Bizkaiko hiriburua izan zen gobernu horren egoitza eta faxistei aurre egiteko sortu zen armadaren aginte leku politiko-militarra.

Bilboko adinekoren oroimenean bizirik zirauen II. Gerra Karlistaren karira izandako setioa, *Paz en la guerra* eleberrian Unamunok maisuki islatu zuena. Baina 1937koa desberdina izan zen. Hiriaren inguruan jarritako defentsa-eraztuna askoz zabalagoa zen arren, Bilbo oso goiz hasi zen abiazioaren eraso lazgarriak jasaten –1936ko irailean izandako estraineko bonbardaketari beste batzuek jarraitu zioten, inpunitate handiarekin–. Gainera, errepublikanoek abiazio faxistaren aurrean erakutsitako ahulezia osagai etsigarria izan zen. Horrela, Durango eta Gernikaren aurkako bonbardaketez gain, oso gogoan izan beharko genituzke Eibar, Zornotza eta Bilbok jasandakoak. Frankistek abiazioa behin eta berriro erabili zuten, eguraldia lagun zutenean, defentsa lerroa apurtu eta infanteriarekin erasotzeko.

Bilbo defendatzeko jaio zen Burdinazko Gerrikoa-

Frankistak Bilbon sartzeaz zeudela, hiriburuko sei zubiak lehertu zituzten errepublikanoek.

rekin gertatutakoa da horren adibide. 1937ko ekainean, lehen egunetako eguraldi kaxkarra baretu zenean, hegazkin nazionalak zeruratu ziren, eta hilabete horretako 11. egunetik aurrera jo eta fuego ekin zioten porlanezko sugetzarra erasotzeari. Artilleriak eta hegazkinen bonbek Gaztelumendi eta Urrusti arteko eskualdea jipoitu zuten bereziki; ondorioz, soldadu frankistek gerriko ospetsuaren lubakiak gainditu ahal izan zituzten. Hesiaren atzean ez zegoen inolako defentsarik egituratuta eta

Davila eta Bartomeuren soldaduek arazorik gabe egin zezaketen aurrera.

Zirt edo zart Bilborentzat

Gerrikoa zulatzearekin batera frankisten mugimenduak zehazten joan ziren hurrengo egunetan. Brigada batzuk Asuatik Algortara mugitzen ziren bitartean, beste batzuk, Deriotik eta Lutxanatik Artxanda aldera jo zuten. Mendixka horren atzean, artilleriak tiramenean zuen Bizkaiko hiriburua. Egoera larria zen, eta frankistek gerrikoa puskatu bezain laster, Lehendakariaren egoitzan –Carlton hotelean– gailur politiko-militarraren bilkura egin zen. Agirre lehendakariarekin eta hainbat kontseilarekin

batera, Euskal Armadako Estatu Nagusiko Alberto Montaud eta Mariano Gamir Ulibarri bertaratu ziren. Euskal Herrira etorritako kanpoko aholkulari militarrek ere azaldu ziren beraien iritzia emateko, Goriev sobietarra eta Jaureghy frantziarra, besteak beste.

Mota guztietako jarrerak azaldu ziren hortxe. Alde batetik Jose Maria Arbex kapitainarena bezalakoak, amore emateko prest zeudenak. Bestetik, Gorieven tankerakoak, defentsa sutsuaren aldekoak. Tartean bazeuden atzera egitea gomendatzen zutenak, edo inozokeriaz, hegazkinak eta metrailetak eskatzen zituztenak defentsa burutzeko. Eta izanen ziren, Jaureghyk bezala, zer egin galdetzen zutenak. Jesus Maria Leizaola Kultura eta Justizia sailburuak –Bilbo-ko azken egunetan gero eta gehiago gailendu zen politikaria– iritzi kontrajarrien artean erabakitzea eskatu zien militarrei. Zirt edo zart egitea, alegia. Goizeko ordu txikietan, hiria defendatzearen aldeko jarrera nagusitu zen.

Defentsatik etsipenera

Horrela, buru militar nagusia zen Mariano Gamir Ulibarriri agindu zioten Bilboko defentsa antolatzeke, eraikuntza eta leku estrategikoez baliatuz, gotorlekuak bailiran. Nerbioi gaineko zubiak lehertzeko lanak has zitzaizkion ere agindu zioten militarriari. Izan ere, hurrengo orduetan asmo horien premia areagotu egin zen. Ekainaren 14an, *Flechas Negras* brigada italiarra Plentziaraino iritsi zen. Gatika, Lemoiz eta Gorliz ere faxisten menpe gelditu ziren eta Nafarroako V. brigadak Santo Domingo mendixka eskuratu zuen. Mugimendu horiek ikusita, Gamir Ulibarririk Ezkerraldera mugatu zuen Bilbon egin beharreko defentsa, itsas adarra, zubiak lehertarazi ostean, babes-hesi bilakatu nahian.

Egun berean, Gamirrek berak jakinarazi zion gobernu errepublikanoari, sobera zeuden gerra tresnak Kantabria aldera eramaten hasiak zirela. Era berean, hiriburua defendatzeko prest zeudela, jakinik, etsaiaren nagusitasun ikaragarriari aurre egiteko oso aukera gutxi zutela. Hala ere, Agirre lehendakaria eta alder-

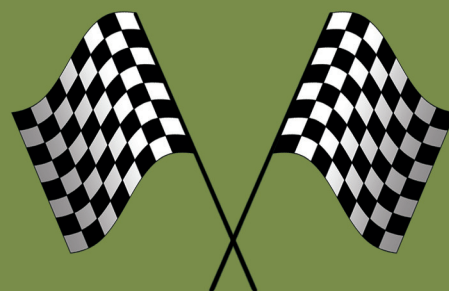
Indalecio Prieto

Espainiako Defentsa ministroa zen Indalecio Prieto bilbotarrak hiria nola edo hala defendatzearen jarrerari eutsi zion Valentziatik, sekula iritsi ez ziren laguntzak agintzen zituen bitartean. Gainera, eraman ezin zitezkeen osagai industrialak suntsitzeko aukera ere azaldu zuen, erabaki horren inguruan sortutako eztabaida hauspotuz.

Olaberriako zirkuitua

Gida eskola

Karting-a

ATALAIA JATETXEA

Aritz Ondo, 69 • 20305 Irun
Tel: 943 635518 • Faxe: 943 638718
e-posta: info@hotelatalaia.com
web orria: www.hotelatalaia.com

Gainera auzoa, Z/G

20212 Olaberria

☎ 943 16 08 62

www.vilarinomotor.com

info@vilarinomotor.com

36ko Gerra. Ekaineko kronika

di sozialista, irritati eta egunkarietan egin-dako deien bidez defentsarako gogoa zabaltzen saiatu ziren, baina orduak igaro ahala faxisten besoek gero eta gehiago estutu zuten hiriburuaren gaineko zepoa. Etsipenak jota, Bilbo defendatzea erabaki zutenetik 48 ordu igaro gabe zeudela, asmo hori baztertu zuten agintariek.

Kontuak kontu, nazionalak Artxanda eta Malmasinera iritsi ziren une berean, Eusko Jaurlaritzak erabaki zuen Bilbon ordezkariatza uztea –Juan Astigarrabia, Jesus Leizaola eta Santiago Aznarrek osatua–, eta gainontzeko sailburuek Turtzioz aldera jo zuten Agirre lehendakariarekin batera. Frankisten erasoak saihestezinak ziren ordurako, eta Madrilen 1936ko urrian gertatu bezala, gobernuak hanka egin behar izan zuen.

Artxandako kasinoa: partidaren azken jokoa

Egun horietan Artxanda bonba artean birrindu zuten frankistek, eta Nafarroako V. brigadak problemarik gabe eskuratu zuen Bilbo gaineko mendixka hori, ekainaren 17an. Baina gau horretan hainbat batailoierrepublikanoak (Kirikiño, Itxasalde, Itxarkundia...) Artxandako kasinoa, Fuerte Banderas eta Artxandasarri berreskuratu zituzten sekulako kemena erakutsiz. Ez zuten askorik iraun ordea, ordu batzuk beranduago behin betiko utzi behar izan baitzituzten leku horiek, berriz ere frankisten esku. Biharamunean, nazionalak Bilboko beste mendi muga den Pagasarritik pasatu ziren. Nafarroako I. brigadak lortu zuen mendi horretatik Pastorekortaraino igarotzea, miliziano asturiarrek abandonatu eta gero. Frankistak Bilbo inguratzen zuten lekuen menpe, Euskadi autonomoko hiriburuaren patua idatzita zegoen.

Egoera horretan, ebakuazioa bizkortzeaz gain, zein eraikuntza eta lantoki suntsitu behar ziren eztabaidatu zuten. Dirudienez, Leizaolak eragin handia izan zuen suntsipenak ahalik eta gehien mugatzeko. Deustuko Unibertsitatean jarrita zeuden lehergaiak, esate baterako, kendu arazi zituen. Lantokiak ere suntsipenetik kanpo geratu ziren eta alde zurretik adostutako hainbat leherketa baino ez zituzten burutu,

"Bilbo mendiek osaturiko katiluan datza".

Ernest Hemingway

"Gehien atsegin zuena, berek Bilbo uzterakoan ez zituztela fabrikarik erre eta zubiak suntsitu esatea ohi zen!".

Ramon Saizarbitoria
(Gorde nazazu lurpean)

"Donostia, Iruñea, Bilbo, Bartzelona bera, Madril.. beltzen eskuetan zeuden beti".

Txillardegi (Putzu)

Historiografiak mitoa bilakatu du Burdinazko Gerrikoarena. Nahita gaizki erakia izan zela, ingeniariaren traizioa, agintarien utzikeria, denetatik idatzi da historia liburuetan. Halere, Bilbo Handiaren defentsaz ez dira orrialde sobera

Literaturaren argitan

Edorta Jimenez, *Kilkerren hotsak* (2003, Susa)

Botxoa

idatzi gure literaturan, nobelatzeko ezin aproposagoa den gaia aurrean eta inork gutxi egin dio kosk.

Kilkerren Hotsak nobelak, Bilbo eta Mundaka ditu gertaleku. Historiaz blai-tua agertzen zaigu Jimenezen lana, lehen eskuko informazioa darabil, Capa, Steer, Lauaxetaren ingurukoak ezagunak zaizkigu, Alejandro Mallona Mundakako alkateaz ezer gutxi genekien, are gutxiago hilibiez.

Nobela honek, besteak beste, gerraren gaia gaintzen duten bi lan ditu iturri. Jimenez beraren *Hemingway eta euskaldunak zerbitzu sekretuetan* dokumental nobelatua eta Alberto Barandiaranen *Gaizkileen faktoria* liburu gogoangarria.

Hurrengoan, Santoñara bidean, itxi gabeko zaurien literatur lanez mintzatu-ko gara.

Patxi Larrión

Bilbo erori bezain
pronto Carlton
hotelean
Lehendakariak zuen
egoitzako kartela
kendu eta Espainiako
bandera jarri zuten.

zubien kontrakoak. Nerbioiko bi aldeak lotzen zituzten Bilboko sei zubiak, goizeko 2:00etan eztanda ikaragarrien artean hondoratu zituzten. Bestalde, Larrinagako kartzelan zeuden presoak frankisten erremue-tara eraman zituzten, Patxi Gorritxo eta hainbat gudarik babestuta, eta libre utzi zituzten Leizaolaren aginduz.

Ordu batzuk beranduago, Deustutik eta Begoñatik, Atxuritik eta San Frantziskotik, brigada frankistak Bilbon sartu ziren. Udaletxean *piperpotoa* jarri orduko Bilbon gelditutako hainbat batailoiek errenditzeko nahia adierazi zuten. Izan ere, gudariak eta milizianoak, beraien nagusien antzera, garaituta bezain zatituta azaldu ziren ordu lazarri haietan. Gehienek Kantabria aldera jo zuten arren, gutxi batzuk Bizkaian amaitu nahi izan zuten gerra. Otxandiano, Saseta, Amuategui eta Malatoko gudari eta miliziano gehienek, esate baterako, etsipenak jota, Bilbon bertan abandonatu zituzten armak. Oraindik ez zekiten frankis-tentzat gerra ez zela frontera mugatzen. ■

EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO

aurrera doan
herria

ETXEBIZITZA ETA GIZARTE
GAJETAKO SAILA

Oroimen bizia

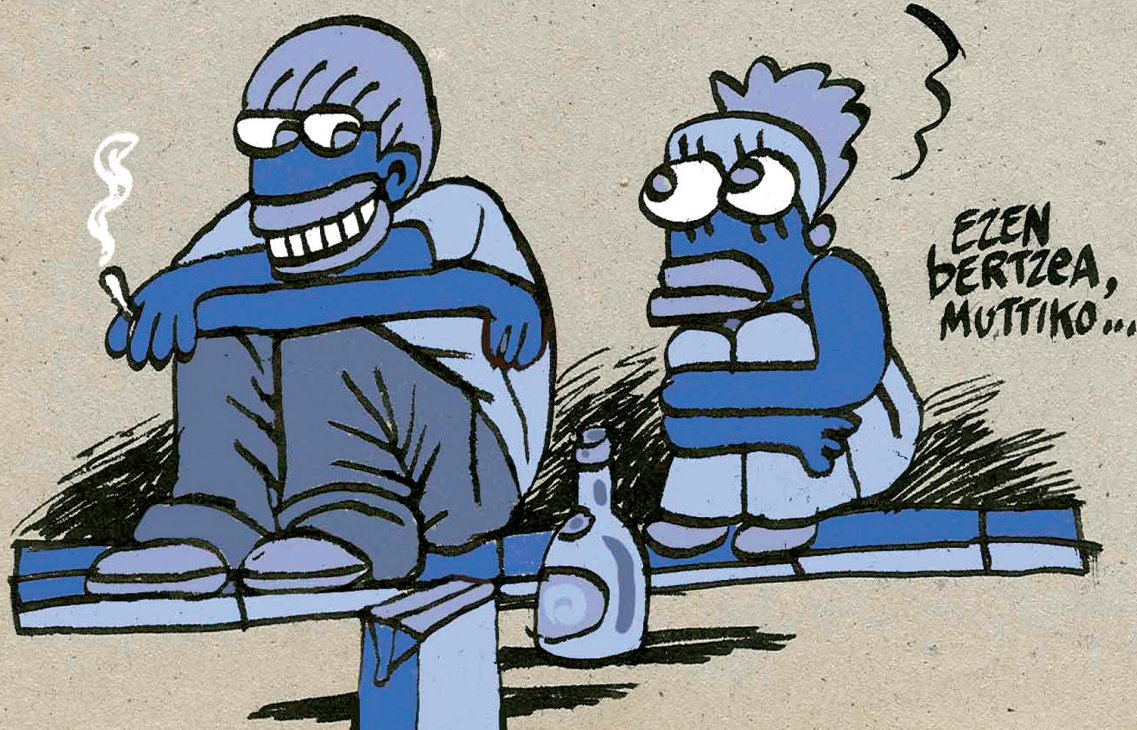
1936 - 2006

Memoria viva

EZ HADI
INKIETA...

URTEEN
INDARREZ
BETEKO
DINAGU
IRLANDAR
PROZESUA...

LINGUISTIKOA ?

EZEN
BERTZEA,
MUTTIKO...

Ravioliak

Gauerdi ilunean esnatu naiz, azaldu ezinezko goseak. Zaunka eta uluka ari ziren zakur nabarrak. Negarrez kale gorrian. Arma-izerdia usaintzen zuten.

*Maiatz*eko en bilkuraren erdian esnatu naiz, Itxaro. Amestu dut *poesia mukitsu, leun eta arrosarik ez dugula* behar zioen militante puruaren jardun altzairuzkoa. Burdin hotzezko bozgorailuetatik entzuten nion jarduna, iman musulmanari nola.

Amesgaizto zurbil horretan, Angelen manifestu gordina ibili da eskuz esku. Irakurri ere egin dute lagun batzuek. Halere, zigarro kubatarrak pizteko erabili dute gehienek Erroren proklama. Zeren manifestua, azken finean, literatura baita.

Eta, literaturarekin... nora goaz?

Beruna da, literatura ez dena. Gazteluko harresi gorenetatik jaurtitzen den su gorizko bike urtu hori ez da literatura, ez denez. Eta, gizartea kiskaltzen duen tximista urdin horixe bera da herria aska dezakeen bakarra, akzio legitimo bakarra; akzioa, egoera puruan.

Ez literatura. Ez hitza, berba, elea.

Zer deritzozu zuk, marinel zahar?

* * *

Lemazaina, lemar!

Hegaluzearen kanpainaren atariko, borroka armatua atera dute batzuek atoi-ontziko hozkailutik. Trabes eta traban, itsaslabarretako haitzetan potoraturik eta krokaturik zena, denen bistan da gaur, berriz lerden.

Gauza jakina da: bertan gordetzen den produktua- ren ohiko transformazio eta garapen naturala moteltzen du hozkailuak. Lizunaren erasotik preserbatzen du hotzak jakia. Bakterioek ez dute haren baitan normalki jokatzeko.

Halere, hozkailuak ez du betiko gazte mantentzen

J. I. Basterretxea

Borda

Erro

haranezko konfitura berdea. Ezta marrubi distiratsua ere. Hozkailu barruan, kraskadura ahultzen zaie Adarraganeko milorriei, hezetasunak hartuta. Ezpeletako piperrak balkoian ontzen dira ondoen, ez izotza- ren zartadaren baitan. Gorbeia- ko gazta, arraildu egiten da, aire errefrigeratuan. Garnatxa-ardo- ak nahiago du txorroko ura, hotz bortitza baino...

Hozkailutik atera du lemazainak gori gorena.

* * *

Lo galduan nago hau idazten, lagunak. Auzoko umearen ezul beteak harrapatu nau gauerdian, eta begiak bildu ezinik nago leiho- an, fruta-arbolei so.

Ekainekoak dira gereziak, gure artean. Orain igo behar da adar gorri- ra, eskua luzatu eta jan. Jan egin behar dira beren garaian gereziak, ez Gabonetan...

Sonanbulu piztuaren gisa nabil etxean, gelaz gela. Tribu lotiarengandik urrun. Galduta sentitzen naiz neure aberrian...

Sukaldean, hozkailua ireki eta segituan itxi dut: usteltzen hasita daude ravioliak. Kiratsa.

Idazteko mahaira itzuli naiz, eta deitu egin diot. Neronek deitu diot. Martiztar herrenari.

– Zer uste huen, ba?

– Nik uste... gutxi. Aldiz, amestu, dezente.

– Atera egin ditek, ba, orduan?

– Atera.

Lokartu ezinik ote nen- bilen galdetu dit. Nola egotea nahi ote duen. Eta, orduan, ordu horietan, Martzialen epigrama zaha- rrak irakurtzeko aholkatu dit hark, sonanbulu aste- roideak. Batez ere, Nevo- loren esklabo gaztearen pasarteak.

Bitartean, absinta itsas- korra, lo-belarra eta biga- rren eskuko munizioa ari dira saltzen Kabulgo azo- kan. Ezta? ■

Hegaluzearen kanpainaren atariko, borroka armatua
atera dute batzuek atoi-ontziko hozkailutik.

Trabes eta traban, itsaslabarretako haitzetan
potoraturik eta krokaturik zena,

denen bistan da gaur,

berriz lerden

UPN nafar erara

Ez da berria UPNk Nafarroako euskalkiei dien begikotasuna. UPNkoek tokiko euskal hizkeri dieten estimua agerian geratu da sarritan. Aipamen berezia urtetan UPNko presidente Jesus Aizpunek merezi du, nafarrera EAEn egiten den euskal hizkuntza bera ez dela erran, eta nafarreraren hizkuntzaren tasuna aldarrikatzera iritsi baitzen, horretarako pisuzko argudioa emanda: baztandar batek bere solaskeran eta bizkaitar batek berean, ez diote elkarri ulertzen. Halaxe azaldu beharko zion baztandarren batek Aizpuni *ABC* besapean Elizondon barna pasaian zebileneko batean, berak euskaraz ez baitzekien. Hori da kontua, trantsizio garaian UPNk euskal filologian trebatutako ideologorik izan balu, ziur asko nafarrera euskara ez izatea nahikari politikoa egia (sasi)linguistikoa bihurtuko zuten, Valentzian bertako katalanarekin gertatu bezala.

Baina euskararen inguruan selebrekeriak erratea beti izan omen zaie barkakizun UPNkoei. Nafarroako euskal mintzamoldeen balioa aldarrikatzen bere perla bota zuen bertze bat Vicente Etayo dugu. Iruñeko UPNko zinegotzia zelarik –duela bi legealdi, oroimenak huts egiten ez badit– Iruñeko euskalkia sustatzea proposatu zuen. Pena UPNkoak aspaldian azken hats eginda dagoena berpizten bizirik dagoena akabatzen bezain trebeak ez izatea, zeren orain duela mende bat inguru azken hiztuna galdu zuen hego goi-nafarreraren suspertzearen aitzinean bai-keundeke.

Baina aurrekoak motz geratu dira Pedro Pegenautearen euskalki zaletasun sutsuaren aldean. Irakurri baino ez dugu egin behar Unibertsitatearako eta Hizkuntza Politikarako zuzendari nagusiaren hitzak *Baztan solasean*. Ahozko tradizioaren bilduma liburuaren aurkezpenean: “Euskal hizkuntza bakarras mintzatzea, batua soilik aipatzen dutenek egiten dute-

MIKEL SAIZ

na, errealitatea bera ukatzea da eta horiek ezin izanen dute inoiz lortu, genozidio linguistikorik eragin ezean. (...) Gauzak horrela, eremu euskalduneko nafarrek, euskararen aldagai dialektalak ikasi, garatu eta erabiltzeagatik –euskalkien iraupen eta etorkizunarengatik–, ez al zuten ikastetxeetan haiek sartzearen aldeko jarrera hartu behar, inolako konplexurik eta beldurrik gabe, haren suntsipena nahi dutenengandik etorriko diren eta etorriko liratekeen erresistentziak gailenduz? Baina horren alde borrokatu behar da”. Zuzendari nagusiaren hitzak nafarreradunondako hunkigarriak lirateke zinismo ariketa hutsa ez balira. Pegenautearen euskalki zaletasunari esker Pello Urquiola

ren *Nere hitze bertsoatan* Leitzako euskaraz idatzitako liburu xenofobo, homofobo eta ikastolen kontrakoa Nafarroako eskola eta herri liburutegi guztietan izan den dugu diru publikoz ordainduta.

Pegenautei –UPNri bezala– Nafarroako euskalkiek axola diete batuaren aurkako tresna izan daitezkeen aldetik soilik. Egun Nafarroan euskalkien aldeko eta batuaren aurkako diskurtso instituzionala euskararen kontrako bertze mozorro bat baino ez da. Finean, euskalkiak sustatzeko lehen bidea hitzunei erabiltzeko aukerak ematea da,

baina ez txokokeria etnografikoaren nostalgiaz hitzunei nafar hizkelki jatorra mintzo direla sinestarazita, noranahiko baliagarria den hizkuntza baten jabe direla sinestara-

zita baizik. Horixe da arriskua UPNrendako, hizkuntzaren bidez geure burua atzematen dugula. Andaluzierazko Idazleen Batzordeak (Hunta d'ehkritoreh en andalú) idatzi bezala: “*Pa rematā la faéna, no podēmō orbiā, k'er rēppēto a nuētra çingulā manéra d'ablā, bá kondiçionā çin remédio lo ke pençēmō lō andalúçē de noçótrō mimmō*”. Kendu *andalúçē*, paratu *nabarro*, eta horixe eta bera. ■

Xabier Sarasua

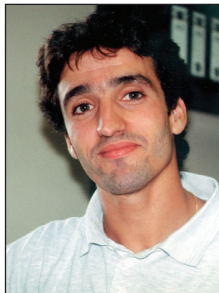
IRAULI ILDOKO ARALARKIDEA

Proze-sua, oin-arriak eta zu-bi-gintza

Hegoaldeko herritarrek Udalen, Batzar Nagusien eta Nafarroako Legebiltzarraren osaketa hautatu dute. Normalizaziorantz urratsa ematea espero genuen, baina Batasuna eta PSOEren arteko negoziaketek porrot egin dute eta, ezker abertzale ortodoxoa (EAO) hauteskundeetan aurkezteko nola-halako egoerara iritsi da. Kuriosoa da biek ala biek jaso dituztela emaitza onak. Biek izan dute “prozesua” kanpainako gai nagusi, eta bata bestea elikatu du. Jokoan herritarren bizimoduaren nondik norakak jartzen dituen hauteskundeak izan arren, horren orde z prozesuarekiko jarrera bat ala bestea ipini dutenak izan dira garaile nagusi EAEn.

Niretzat pozgarria izan da, hala ere, EAOk jaso duen gorakada hori. Ez bake eta normalizazio prozesuan jarraitu duen estrategiarekin inondik ere ados nagoelako, Anoetan hasi eta —nola edo hala— gaurdaino jarraitu duen norabideari emandako babes modura interpretatzen dudalako, baizik. Duela lau urte Batasunak zuen diskurtsoa atzo arte izan duenaren oso bestelakoa zen, eta orduan EAOk emaitza kaskarrak izan bazituen, oraingoetan askoz babes handiagoa jaso du. ANVn ere “prozesuaren aldeko botoak” eskatuz egin du kanpaina, ezkerreko alderdi batzuek ongizatearen banaketa justuagoaz, bestelako garapen ereduaz eta herritarren parte-hartzeaz hitz egiten zuten bitartean.

Baina hara non, “udaberri berria”z hitz egiten zutenek prozesua hautsita

DANI BLANCO

dagoela dioten, kasik biharamunean, bat-batean tximistak jota hautsi balitz bezala; eta hara non, ETAk su-etena hautsitzat ematen duen, ANVren aldeko botoek borroka armatuarekin jarraitzeko indarra ematen diotela esanez. To! Hori al zen “prozesuaren alde” hitzekin esan nahi zutena?

Egia aitortzeko, batzuk ez gara asko harritu. Beste behin ere ziria sartu diotela pentsatu duen tertuliakide, kulturgile eta gainerako jendea engainatuak sentitzen direla esaten entzungo banu, orduan bai harrituko nintzateke. Izan ere, adiskide batek berriki esan bezala “hotz egiten baitu tributik kanpo”.

Baina hotzik gehien haize lekuetan egiten du, zubietan bereziki. Eta hala ere, zubigintzan jardun beharra dago. Hasteko, herritarrek EAJren kudeaketa eta garapen ereduai ezetz esan dietelako hamaika herritan, eta horietan aldaketarako gobernuak osatzen saiatu beharra daukagulako ezker abertzaleko indarrok. Zubi orok ordea, oinarri sendoak behar ditu, eta elkarlan horiek ere boto guztiak aintzat hartzea eta elkarbizitzarako jarreraren aldeko konpromiso argiak beharko dituzte, eta oinetara harririk ez botatzeko.

Badugu zubi handiagoen beharra ere, Jose Elorrietak dioenaren ildotik. Baina horretarako, eskusiboki bide politiko hutsen hautua egitea da oinarri posible bakarra. Sufrimendu guztiak gogoan, zenbat eta lehenago hobe. ■

«
Herritarrek EAJren garapen
ereduari ezetz esan diote
hamaika herritan, horietan
aldaketarako gobernuak osatzen
saiatu beharra daukagu
ezker abertzaleko indarrok
»

TXANDAN

Andoni Mujika

Obligazioaren dimentsioa pertsonarentzat maldizioa da,

gure euskal kultura kolektibotik jaso dugun herentzia lorrinenetakoa. Izugarritzko gatazka eragiten dio bere bizitzaren kudeaketan eta orekan. Hona adibide esanguratsu bat: pertsona *euskolabeldun*aren desafiokoak. Errito euskaltzale/abertzaleak ailegatzaren direnean, urteko zita *basquelaiakoak*, pseudokoherentzia ariketa kuriosoa injeniatzen du *ardi latxa humano* gizagaixoak. Zeregin konplikatu samarra jartzen zaio aurrean: nola kudeatu label punturik ez galtzea

Ibilalдитik Urratsera

gazte eta majo beren publiko-zaletasuna eta euskalzaletasuna uztartzeko formula asmatu dutenak. Hala, bake ideologikoa erdietsi dute ikastoletako jai batzuetara joanez, eta beste batzuetara ez. Nafarroara bai, Iparraldeko hirugarren mundura bai, baina Araba, Gipuzkoa eta Bizkaira, ez. Injenieritza ideolojikoak apur bat gehiago korapilatzearen, esango diet, EAEko ikastola barik, herri ikastola barik, ezingo litzatekeela Nafarroa eta Iparraldekoa sostengatu. Hori zientzia da. ■

Xabier Mendiguren Elizegi

IDAZLEA

Pastak jan eta gero

A

urrean daukat ekainaren 5eko egunkaria. Azalean, izenburu handia, denok ezagutzen duzuen: “Su-eten iraunkorra haustea erabaki du ETAk, gaur gauerditik aurrera”. Barruan, 48. orrian, Zaldieroa-

ren zinta, *The Organization* protagonista duena hau ere, “Pastak” izenarekin. Biñeta pareta. Lehenengoan, erakundeko bi lagun ikusten ditugu, beren txano, txapel eta guzti; kafea hartzeko jarritako mahaiaren aurrean daude, atrezzo guztiarekin: kafetera, katiluak, pastak plater batean, eta mahai-zapi guztiz *kitsch* bat; aurrean bi aulki hutsik, eta Asierrek dio: “Deskuidatzen bahaiz ez dittuk gehio etortzen!”. Bigarren biñeta lagun bien arteko solasaldiak hartzen du: “Kafea aspaldian hoztu zuan eta txokolatezko pasta guztiak jan dittuk...” jarraitzen du Asierrek; “Jan dizkiagu esan nahiko duk!!” erantzuten dio kideak; “Nik bat edo bi bakarrik”, amaitzen du Asierrek.

Bere absurdoan jeniala zen, Zaldieroa ohiturik gauzkan bezala. Baina anakroniko bihurturik zegoen argitaratu zenerako. Bezperan, marrazkia egitean, Patxi Huartek ez baitzekien berria, guk geuk ere ez genekien bezala. Eta irria izozturik gelditu zitzaigun askori, mahai gaineko kafea baino hotzago eta mikatzago. Mahai bera erakutsi zigun marrazkilaria biharamunean, “Urratsa” izenburupean:

DANI BLANCO

“Asier... / Zer dugu? / Su-etena bertan behera utzi dugu. / Hara. Independentziaren bidean beste urrats bat!!”. Eta amaieran, korolaria: “Kontua da aurrera edo atzera eman ote dugun!”.

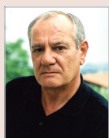
Bere bide ustez argitsuan, gero eta etsai gehiago ditu erakundeak, gero eta traidore gehiago topatzen ditu bazterretan. Eta hori, nahi ez badu ere, arazo handia da gerra irabazi nahi duenarentzat, arerioa baino askoz ahulagoa denean batez ere. Beste arazo bat ere badu orde: ustez ulertu lezaketenganean ere, abertzale eta euskaltzale eta ezkertiar den gizarte-atalean gero eta gutxiago konprenitzen dela erakundearen logika, gero eta arrotzago eta urrunagoa zaiola haren estrategia, gero eta deserosoagoa eta gaitzesgarriagoa estrategia horren ondorengo jardunbidea.

Horixe baita kontua. Pastak amaitu dira. Orain, beste zerozertara pasatu behar da. Eta hor txisteek ez dute lekurik, ondo asko daki Zaldieroa artista handiak ere. Lehen gauzak oker egonda ere, inork sinesten du amnistia, autodeterminazioa, lurralde-batasuna hurbilago izango ditugula inori auto azpian amosal-opari bat utzita?

Mesedez, Asier: kimizefak *–Qui micesa* jostailua, alegia– utzita, sartu ezazu bizkotxo bat labean. ■

« Bere bide ustez argitsuan, gero eta etsai gehiago ditu erakundeak, gero eta traidore gehiago topatzen ditu bazterretan. Eta hori, nahi ez badu ere, arazo handia da gerra irabazi nahi duenarentzat »

HIRUKO TXIKIAN
Joxemari Ostolaza

Zaizkigu bozketak. EH Bai. Datozen egunetan ez dugu zereginik izango, kamisetak saldu besterik ez. Guretzat bukatu da kanpaina, elkarrekin lan egitea berrekarri diguna aurreko urteetakoa legez. Jende berria ezagutu dugu eta elkar aritzeak on egin digu. Berrikasi dugu alderdietako mugetatik haragoko jardunean ibiltzen, elkarrekiko konfidantza berreskuratzu. Alde horretatik plazer bat izan da. Orain emaitzak aztertu, lan taldeak mantendu eta munizipalitarako pres-tatu. Izan ere, bozketa hauetan abiatzen gara garaipenik ez dugula erdietsiko jakinik, gure lehiaketa orain artekoa

Joan

mentua. Herrietako berriak jaso eta emaitzek berotzen zizkigun gogoak. Miarritze dugu ezin libratuzko idorre-ria, gure tripako mina, bertan bigarren egoitza dutenen inbasiozko birusa. Horrek ahultzen gaitu berezik, aurkako sendabiderik ez dugula, etorkizunean irabazleen lehian parte hartzeko aukera egozten diguna. Hori eus-kal herritartu ezean, lehen itzulira kondenatuta gaude frantses alderdien eremura, turisten eta erretretatuen menpetasunera. Berrindartu gara baina ez dugu aski. ■

Hizkuntza eta hezkuntza

Jon Sarasuak aspaldi esan zuen: euskalki jakin batzuetan hazi eta trebatu-tako umeak abantaila txiki batzuk bazituela beste euskalki batzuetan hazi zenarekiko, bertsotan egiterako garaian. Bere burua jartzen zuen adibidetzat. Etxean Orioko euskara egiteak errazbidetzen omen zion jendearekiko komunika-zioa. Konturatzen omen zen, Leintzeko euskararen bertsotan hasiz gero gatzagoa gertatzen zitzaiola jendearekiko egitea. Azken hamabost urtean dezentte aldatu dira gauzak. Bertsotan bizkaieraz egiten dute bizkaitar bertsolari puntako gehienek Bizkaian ari direlarik. Izango du horrek eraginik noski, bertso-eskolatan ere. Baina iaz zarauztar bat suertatu zen garaile Gipuzkoako Eskolarteko txapelketan. Eta aurreten beste bat. Ematen du zer pentsatua. Baturik gertu samar dauden euskalkietako mintzo-dunek abantaila dute edo bertso-eskolen antolaketa indarra eta lana da emaitzak sortzen dituen?

Errepidean

Euritsua joan da maiatza. Ez dakit datuek hala islatuko duten, baina nire pertzepzioak ez dio gezurrik. Errepide bazterretan auto mordoak ikusi dut iraulita edo jiraturik. Horrelakoetan, eskuineko hankak berez egiten du zimurtzera eta begi-gogoa errepidean jartzen dira derrigor, erne. Ez dakit horregatik den, akaso bai, baina jabetu naiz gero eta gutxiago egiten dudala autoan bertsotan. Ez da seinale onegia. Beti sinetsi izan dut bolantean egiten dela aurre-

DANI BLANCO

rakadarik gehien bertsotan ere. Oker botatako bertsoak autoan zuzentzen dira; etorri gabeko ideiak autoan etortzen; botatako onak autoan hobetzen dira. Imanol Lazkanoena etorri zait gogora: txapelketaren baterako edo izena eman eta etxean urduri egoten omen zen zer egin asmatu ezinik. Horrelakoetan autoa hartu eta norabide jakinekorik gabe gidatzen omen zuen. Errepideak eta auto-kabinako bakardadeak eragiten omen zion kantari hastea. Hura omen zen beretzat entrenamendurik onena. Erre-gaiek eta autopistek bestelako prezioa zuten garaiak izango ziren. Errepideetan hainbeste arrisku metatzen ez zen sasoi.

Ez genuen bakarrak izan nahi munduan, eta poz eman zigun ez ginela frogatzeak. Kanpora jo genuen eta kanpotarrak etxera gonbidatu. Elkar ezagutza horrek bere fruituak eman zituen eta emango ditu

Noraezean

Bertsotan libreko saioek denetik sortzen dute. Gehienetan desasosegua, nondik hasi eta nola segi ez dakizulako. Askotan jardun hesitua samurragoa da librekoa baino. Baina bestee-tan asebatea sortzen ere badakite. Ez naiz aurrez eskemak egin zalea, zaletasun falta hori alferkeriak sortua ere izan daitekeela aitortuz. Norabide jakinekorik gabeko diskurtso batek bide egin eta zidor ezustekoak hartzen dituelarik, orduan sentitzen da sortzailearen benetako poza. Programatu ezineko jarduna da, hitza hitzari eta argudioa argudioari katigatuz baino osatzen ez dena. Bertso-bazkari batean Irungo Ogasun saileko gorabehera kantatzea erabaki eta kantatzea ez legoke gaizki. Baina ederragoa da, bertan dagoen mutiko ile-hori batez hasi kantuan, eta batek esatea goizeko herri-kirol frogan sekulako *sprina* jo duela. Eta beste bertsolariak erantzutea, abiadura hori ez daitekeela alferrik gal, lapurretarako daukala mutil horrek gorpuzkera egokia. Lehen bertsolariak botatzea argalegia dela ordea, zama handirik gainean eramateko. Eta bigarrenak erantzutea, ez duela axola, gaur lapurretarik handienak ordenagailuz egiten direla. Orduan, Irungo Ogasun sailekoa letorke pare parean. Ez dakit entzuleak zenbateraino sumatzen duen, askotan, harribitxiak kasualitatez sortzen direla.

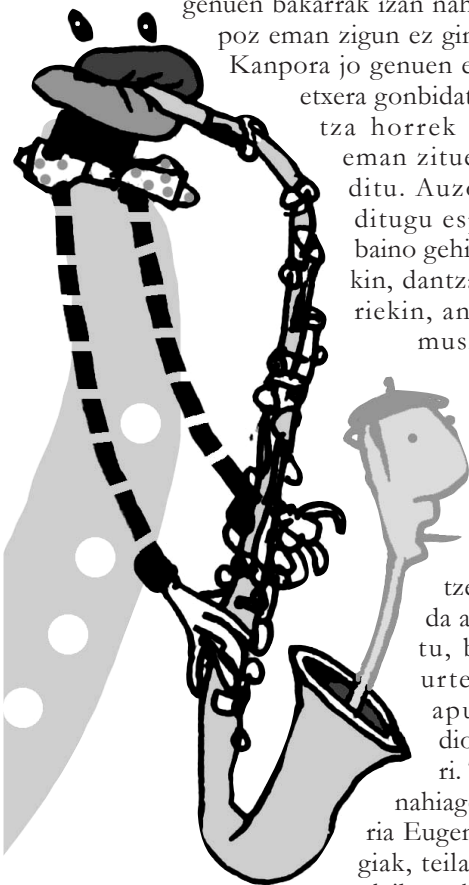
irudiak:
Antton Olariaga

Bertsojazza

Bertsolaritza beste esparruetara zabaltzeko ahaleginean ari gara azken urteotan. Ez genuen bakarrak izan nahi munduan, eta poz eman zigun ez ginela frogatzeak.

Kanpora jo genuen eta kanpotarrak etxera gonbidatu. Elkar ezagutza horrek bere fruituak eman zituen eta emango ditu. Auzoekin ere egin ditugu esperimentu bat baino gehiago: txistulariekin, dantzari eta trikitilari-ekin, antzerkilariekin, musikarien laguntzaz...

Aurten, lehen aldiz, Donostiako Jazz jaialdian parte hartzeko bideak urratzen hasi gara. Ez da ahalegina gauzatu, baina datozen urteotarako beste apustu bat jarri diogu gure buruari. Trinitate plazan nahiago halere, Victoria Eugeniean baino. Ilargiak, teilatuetakatuak eta leihoetako mutxurdinek izugarri laguntzen diete saxoa eta bertsoari.

ETak su-etena bertan behera utzi duela irakurri berri dut *Berrian*.

Esperantza lainoari aritu beharraz kexu nintzen. Aurtengo uda oso bestelakoa etor daitekeela ematen du.

Esperantza desegin eta lainoari soilik aritu beharra ez da hobeia izango

Ematen du zer pentsatua. Euskara batutik gertu samar dauden euskalkietako mintzodunek abantaila dute edo bertso-eskolen antolaketa indarra eta lana da emaitzak sortzen dituen?

Mugituz

Azken urteotan bertsoan deskubrimendurik egin badugu, alanbrerik gabeko mikrofonoak ahalbideak izan dira horietako batzuk. Plazarik ohikoenean ere, demagun Astigarragan eta idi-proben ondorengo saio konplimentuzko soilean, eskuan mikrofonoa duzularik, gauza desberdinak egiteko tentazioa sortzen da. Ez dago plazan entzule diren guztiei, eta guztiei berdin, kantatu beharrik. Mugitu egin zaitezke; norbaiten aurrez aurre jarri eta hari bota bertsoak. Edo harri gainean eseri. Edo bizkarra emanda kantatu... Edo mikroa alde batera utzi eta jendea hurbil dadin kale-kantoian bezalatsu hasi bertsoan ahots soilaren indarrez. Kokalekua desberdina denean, emaitza ere desberdina izan daiteke. Buruak ikusten ez dituen gauza asko ikus ditzakete begiek.

Aurtengo uda

ETak su-etena bertan behera utzi duela irakurri berri dut *Berrian*, lerro hauek idazten ari naizela. Joan zen iraileko artikuluan idatzi nuen udaldian bertsolariok izan genuela aski lanik, *betiberdina* zen gaiari *betiberdin* erantzun beharrezkin.

Inork ez zekien ezer; inork ez zuen deus zapuztu nahi; inor ez zen gai esperantza lainoaz harago joateko, ez gaien planteamenduan eta ez erantzun-bertsoetan ere. Esperantza lainoari aritu beharraz kexu nintzen. Aurtengo uda oso bestelakoa etor daitekeela ematen du. Esperantza desegin eta lainoari soilik aritu beharra ez da hobeia izango. ■

Drogei jarriak

I

Askorentzako drogen mundua
mundu *undergrounda* omen,
zentzu gutxiko ez dakit zenbat
mila kanpainen ondoren,
kontsumoa igo da,
berriro mailan gora
erakutsiaz nabarmen
kontrol polizial ta debekuak
zein efizienteak diren!

XDZ

IV

Droga ilegal eta legalen
diferentzien harira
batzuk ez dira hain nabarmenak,
aldatzen da perspektiba.
Hark alkoholez gainezka,
egin du bere festa,
baina normala da, tira!
Marihuana erre duena
hura bai, hura *yonki* da!

II

Arazoari muinetik heldu
behar baitzaio ahal dela,
merkatu beltza desegiteko
nolako grina fidela.
Lau gazte atxilotu,
bakarren bat “satortu”
ta denok pozik horrela...
Merkatua hain gauza sinplea
baldin balitza bezela.

V

Zenbaitek dena satanizatzen
nahiz ta baduen artea,
ez al da hobe informatzea,
hezitzea, gizartea?
Izan´e legeez gain,
lehenago eta orain
ez al da libertatea?
Bakoitzak bere gorputzarekin
nahi duena egitea?

III

Eskariari erantzutea
berez, eskaintzaren plana,
baina tiketik gabe ezin da
ezer ere erreklama...
Speed, estasi, koka,
batxisa, tripi sorta...
kontsumitzean ze drama!
Nola zen beste esaera hura...
katua ta erbiana?

VI

Produkzioa, kontsumoa ta
salmementaren dinamika
erregulatu beharra dago,
kanbiatu politika.
Herritar ta ahaldun,
eztabaida dezagun,
ez da hain zaila apika
drogen gaineko aurreiritzi
eta beldurrak utzita.

Denboraren makina
Faraoien
madarikazioa

❑ *Ezpalak*
❑ *Argitalpenak*

❑ *Denbora-pasak*
❑ *Makina bat kontu*

Thesi
Pirinioetako
zeharkaldia I:
Hendaia-Elizondo

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Ondare artistikoa Norena da altxorra?

Grezia, Egipto edo Babilonia zaharretik ekarritako altxorrak, gatazken ondorioz gerrako sari gisa eskuratutako artelanak, jatorrizko lurraldean baliabiderik ez omen eta beste leku batera eramandako ondasun arkeologikoak... Batzuen ustez lapurreta hutsa, lan horiek babesteko modu bakarra besteentzat. Kasu batzuetan zilegitzat hartua, bidegabekeria izugarria besteetan. Edonola ere, konponbide errazik ez duen arazo korapilatsua: nor da ondare artistikoaren jabea?

NERE LUJANBIO

British Museume ataria. Hainbat herrialdetako ondare artistikoa dago Londresko museoan

Seleneren Zaldia izenez ezaguna den eskultura Londresko British Museum-en dago. Atenasko Partenoitik eraman zuen hara Lord Elgin enbaxadore britainiarrak

Museoak eta zurikeria

JACQUES GOUDSTIKKER arte-merkataria eta bildumazalea zen; judutarra. 1940an Herbehereetatik alde egin zuen, nazien inbasiotik ihesi. Baina bidean hil egin zen, milatik gora artelanez osatutako bilduma bere oinordekoen eskuetan utziz. Oinordeko horiek ordea, ez zuten bilduma babesterik izan eta, huskeria baten truke, gobernu nazi berriari saldu behar izan zioten. 2006. urtean Herbehereetako gobernuak gaur egun hainbat museotan sakabanaturik dauden artelan horietako batzuk familiari itzultzea ebatzi zuen. Goudstikkerren senideek urte luzez iraun duen borrokaren fruituak jaso zituzten horrela. Dena den, bildumaren zati handi batek oraindik munduan barna jarraitzen du, hainbat museotan barreiaturik.

Askoren artean kasu bat da, inolaz ere ez bakarria. Azken urteetan, zalaparta handia eragiten ari dira batean eta bestean sakabana-

turik dagoen ondarea “jatorrizko lekura” itzultzeko eskariak. Batzuetan arazo handirik gabe itzuli izan zaizkio eskatzaileari, baina askotan artelan horiek objektua bera baino askoz ere esanahi eta pisu handiagoa dute, eta bidezkoa denaz edo ez denaz harago, interesak, interes asko daude tartean. Ez da, beraz, konponbide erraza duen kontua.

Kolonialismoak, gerrek, inbasioek eta abarrek artelanak bidaiari bihurtu izan dituzte aspaldidanik. Izan ere, jatorrian museo asko eta asko etsaiari, edo inbaditutako herriari ostutako altxorrek erakusteko guneak besterik ez ziren. Urteak igaro ahala izaera hori estaltzen edo gutxienez apaintzen saiatu izan dira, ondare hori herri azpigaratueta utzi izan balitz honezkero galduta izango zela edo heziketarako eta ikerketarako ezinbesteko tresna izan dela argudiatuz.

Ezkerreko argazkian, Hammurabiren kodea. Parisko Louvre museoan dago, nahiz eta jatorriz gaur egun Irak dagoen lurraldekoa izan.

Ondare "europarra"

Londresko British Museum munduko museo garrantzitsuenen eta bisitatuenen artean dago. Milaka eta milaka pieza gordetzen ditu bere funtsetan, munduko bazter guztietako altxorak. Museoko atal etnologikoak, esaterako, Afrika beltzeko museo guztiek elkarrekin batuko luketena baino hamar aldiz arte afrikar gehiago biltzen du.

Ondarearen jabetzaren kontu honetan iskanbila handia eragin duten Atenasko Partenoiko eskulturak, *Elgin marmolak* ezizenez ezagunak, ere hantxe daude. Harrigarria dirudien arren, greziarrentzat, eta oro har men-debaldeko kulturarentzat ikur den Atenasko Akropolira joanez gero, ezer gutxi ikusiko

dugu eraikinen oinarritzko egiturez gain. Eskulturak ikus nahi izanez gero Londresa joan beharra dago.

XVIII. mende bukaeran, Lord Elgin enbaxadore britainiarra garai hartan otomandarren inperioaren zati zen Atenasera bidali zuten. Bertan Partenoiko inguruan sakabanatuta zeuden zenbait harri hartzeko baimena eskatu zien garaiko agintariei, erliebeekin apaindutako harriak, ahal zela. Baimena lortu zuen eta harriak ere hartu zituen, bai lurtean zeudenak eta baita eraikinetik bertatik erauzi zituenak ere. Guztiak ontzi batean sartu eta lehenik Eskoziara eraman zituen, eta ondoren, diru premian ibili zen garaian, Parlamentu Britainiarrari saldu zizkion. Horrela iritsi ziren British Museumera. Parlamentuak, bere aldetik, Greziak berriz ere independentzia lortzen zuenean marmolak bere jatorrizko lekura itzultzeko hitza eman omen zuen.

Guztiok dakigunez, Grezia aspaldidanik da estatu independentea, baina marmolek Londresen jarraitzen dute. Britainiarren argudioa argia da: marmolak orain arte Londresen ongi zaindu izan dituztelako daude egotera onean, eta gainera, legezko tratu baten ondorioz eskuratu zituztenez, ez dute horiek itzultzeko inolako betebeharririk.

Partenoiko eskulturen kasua da ezagunena, baina badira antzeko eskaera eta antzeko erantzunak munduko beste museo garrantzitsu askoren ahotan. Horien artean ezagunak halaber, Parisko Louvre museoan dagoen Hammurabiren Kodea edo Berlingo Altes Museum-en dagoen Nefertiti erregina egiptoar ederraren bustoa da. Azken hau, Egiptoko artearen ikur garrantzitsua, "etxera" itzultzeko eskaria behin baino gehiagotan egin du Egiptok, baina beti jaso izan du ezezko biribila.

Denbora kontua, nonbait

Badira ordea, museoetan beste era bateko jarre-
rak eragiten dituzten eskaerak ere. Hasieran aipatu dugun Goudstikker bilduma litzateke

Artezblai

Argitaletxearen azken argitalpena

Yorick Liburudendan edo
www.libreriayorick.com eskura dezakezu

Unamuno, ad altior natus sum
Ozkar Galán

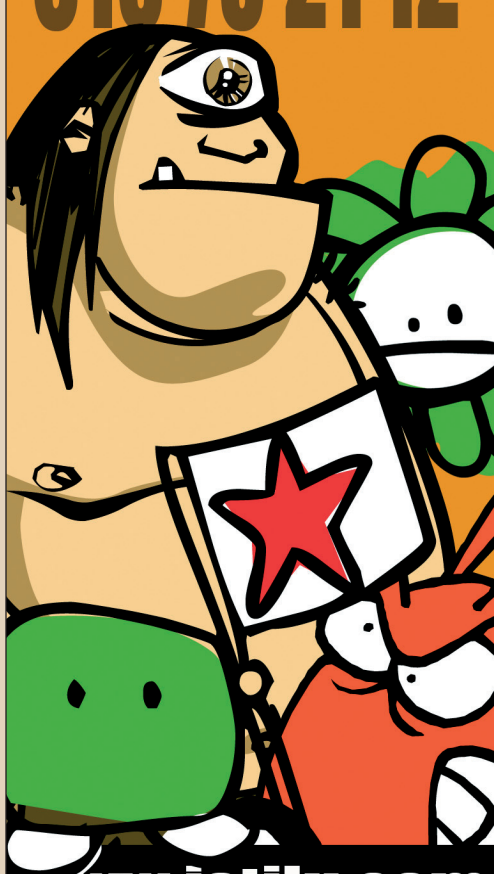

**Jantziak,
osagarriak...**

**Deitu eta katalogoa
eskatu !!!**

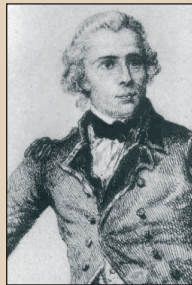
615 73 21 12

www.istilu.com

Berlingo Altes
Museum-en dago
Nefertiti erregina
egiptoarraren bustoa.

Lord Elgin enbaxadore
britainiarraren irudia
goian. Berak eraman
zituen Ingalaterrara
Atenasko Partenoiko
eskulturak.

horietako bat. Azken urteetan XX. mendean European gertatutako gehiegikerien biktima izandakoen oinordekoak orduan ostu zieten itzul diezaietela eskatzen hasi dira. Eskaera hauen aurrean bai museoek eta bai gobernuek jarrera ezberdina izan ohi da; gehienek onartu egiten dute garai hartan gertatutakoek ez dutela inolako zilegitasunik eta etikoki zuzena eta bidezkoa dela orduan ostutakoa itzultzea.

British Museumen bertan bada horrelako kasu bat. II. Mundu Gerran naziek Arthur Feldmannen bilduma, garaiko marrazki bilduma garrantzitsuenetako bat, berenganatu zuten, eta zenbait urte geroago British Museumek marrazki horietako lau eskuratu zituen. Feldmannen oinordekoek, marrazkiak non zeuden jakitean, haien jabetza aldarrikatu zuten eta, harrigarria badirudi ere, museoak, hasiera hasieratik, artelanak itzultzearen aldeko jarrera azaldu zuen. II. Mundu Gerran gertatutako ankerkeriak historia modernoko garai beltzenaren irudi zirela eta beraz, salbuespeneko neurriak eskatzen zituztela argudiatu zuen museoak orduan.

Dena den, azkenean marrazkiak museoan geratu ziren. Ez museoak hala nahi izan zuelako, epaile batek itzultzea debekatu zielako baizik. Marrazki horiek itzultzeak airean diren gainontzeko eskaerei bidea ireki ziezaikeen. Horrek ondorio ikaragarriak ekar liezazkieke munduko —edo hobe esanda, Mendebaldea deitzen dugun horretako— historia museoek egiturari, jatorritik bertatik, gehienak bidegabekieretan oinarriturik baitaude.

Itxura batean antzekoak ziren bi eskari jaso zituen British Museumek, baina erantzuna erabat ezberdina izan zen batean eta bestean. Horrelako adibideek oso argi erakusten du interesak jokoan direnean zurikeria noraino hel daitekeen.

Gertaerak berri samarrak direnean, morala eta jokaera etikoak kontuan izateak eta bidegabekeriak salatzeak garrantzi izugarria du. Gizartearen aurrean jarrera zuzena erakustea, alegia. Aldiz, bidegabekeriak duela hamar, hogeit edo hogeita hamar mende gertatutako kontua direnean, eta bidegabekeria horien ondorioek museoira milioika bisitari erakartzen dituztenean, beste izaera bat hartzen dute. Kasu batzuetan inbasioa ankerkeria hutsa da eta besteetan garaiko marko politikoa, zilegia beraz. Tartean zenbat denbora igaro den da kontua, antza.

Konponbide konplexua duen arazoa da, eta oraindik bide luze eta korapilotsua izango duena. Baina gauza bat behintzat argitu digu, historia museoek beren izaeraren eta oinarrien gainean gogoeta egiteko premia ederra dutela. ■

Ezkerreko argazkian, Hammurabiren kodea. Parisko Louvre museoan dago, nahiz eta jatorriz gaur egun Irak lurraldekoa izan.

Ondare "europarra"

Londresko British Museum munduko museo garrantzitsuenen eta bisitatuenen artean dago. Milaka eta milaka pieza gordetzen ditu bere funtsetan, munduko bazter guztietako altxorak. Museoko atal etnologikoak, esaterako, Afrika beltzeko museo guztiek elkarrekin batuko luketena baino hamar aldiz arte afrikar gehiago biltzen du.

Ondarearen jabetzaren kontu honetan iskanbila handia eragin duten Atenasko Partenoiko eskulturak, *Elgin marmolak* ezizenez ezagunak, ere hantxe daude. Harrigarria dirudien arren, greziarrentzat, eta oro har men-debaldeko kulturarentzat ikur den Atenasko Akropolira joanez gero, ezer gutxi ikusiko

dugu eraikinen oinarritzko egiturez gain. Eskulturak ikus nahi izanez gero Londresa joan beharra dago.

XVIII. mende bukaeran, Lord Elgin enbaxadore britainiarra garai hartan otomandarren inperioaren zati zen Atenasera bidali zuten. Bertan Partenoiko inguruan sakabanatuta zeuden zenbait harri hartzeko baimena eskatu zien garaiko agintariei, erliebeekin apaindutako harriak, ahal zela. Baimena lortu zuen eta harriak ere hartu zituen, bai lurtean zeudenak eta baita eraikinetik bertatik erauzi zituenak ere. Guztiak ontzi batean sartu eta lehenik Eskoziara eraman zituen, eta ondoren, diru premian ibili zen garaian, Parlamentu Britainiarrari saldu zizkion. Horrela iritsi ziren British Museumera. Parlamentuak, bere aldetik, Greziak berriz ere independentzia lortzen zuenean marmolak bere jatorrizko lekura itzultzeko hitza eman omen zuen.

Guztiok dakigunez, Grezia aspaldidanik da estatu independentea, baina marmolek Londresen jarraitzen dute. Britainiarren argudioa argia da: marmolak orain arte Londresen ongi zaindu izan dituztelako daude egotera onean, eta gainera, legezko tratu baten ondorioz eskuratu zituztenez, ez dute horiek itzultzeko inolako betebeharririk.

Partenoiko eskulturen kasua da ezagunena, baina badira antzeko eskaera eta antzeko erantzunak munduko beste museo garrantzitsu askoren ahotan. Horien artean ezagunak halaber, Parisko Louvre museoan dagoen Hammurabiren Kodea edo Berlingo Altes Museum-en dagoen Nefertiti erregina egiptoar ederraren bustoa da. Azken hau, Egiptoko artearen ikur garrantzitsua, "etxera" itzultzeko eskaria behin baino gehiagotan egin du Egiptok, baina beti jaso izan du ezezko biribila.

Denbora kontua, nonbait

Badira ordea, museoetan beste era bateko jarre-
rak eragiten dituzten eskaerak ere. Hasieran aipatu dugun Goudstikker bilduma litzateke

Artezblai

Argitaletxearen azken argitalpena

Yorick Liburudendan edo
www.libreriayorick.com eskura dezakezu

Unamuno, ad altior natus sum
Ozkar Galán

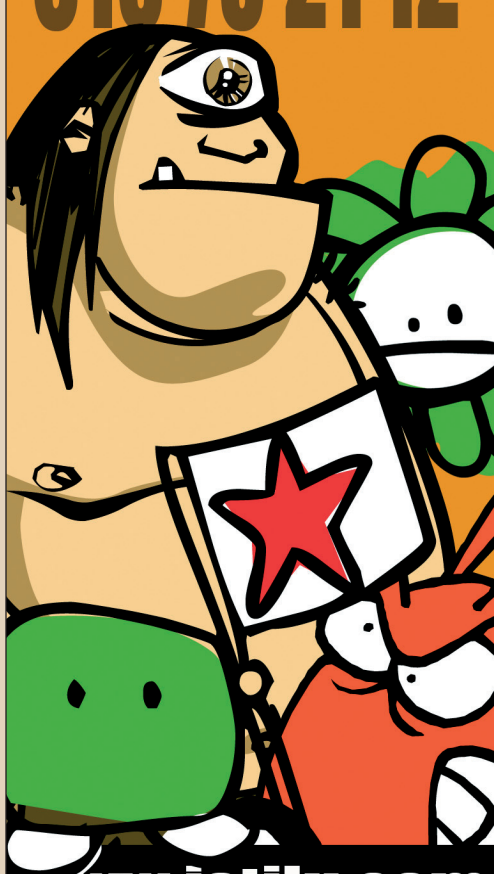

**Jantziak,
osagarriak...**

**Deitu eta katalogoa
eskatu !!!**

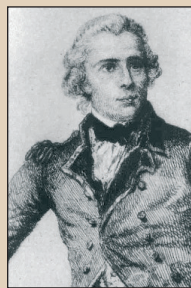
615 73 21 12

www.istilu.com

Berlingo Altes
Museum-en dago
Nefertiti erregina
egiptoarraren bustoa.

Lord Elgin enbaxadore
britainiarraren irudia
goian. Berak eraman
zituen Ingalaterrara
Atenasko Partenoiko
eskulturak.

horietako bat. Azken urteetan XX. mendean European gertatutako gehiegikerien biktima izandakoen oinordekoak orduan ostu zieten itzul diezaietela eskatzen hasi dira. Eskaera hauen aurrean bai museoek eta bai gobernuen jarrera ezberdina izan ohi da; gehienek onartu egiten dute garai hartan gertatutakoek ez dutela inolako zilegitasunik eta etikoki zuzena eta bidezkoa dela orduan ostutakoa itzultzea.

British Museumen bertan bada horrelako kasu bat. II. Mundu Gerran naziek Arthur Feldmannen bilduma, garaiko marrazki bilduma garrantzitsuenetako bat, berenganatu zuten, eta zenbait urte geroago British Museumek marrazki horietako lau eskuratu zituen. Feldmannen oinordekoek, marrazkiak non zeuden jakitean, haien jabetza aldarrikatu zuten eta, harrigarria badirudi ere, museoak, hasiera hasieratik, artelanak itzultzearen aldeko jarrera azaldu zuen. II. Mundu Gerran gertatutako ankerkeriak historia modernoko garai beltzenaren irudi zirela eta beraz, salbuespeneko neurriak eskatzen zituztela argudiatu zuen museoak orduan.

Dena den, azkenean marrazkiak museoan geratu ziren. Ez museoak hala nahi izan zuelako, epaile batek itzultzea debekatu zielako baizik. Marrazki horiek itzultzeak airean diren gainontzeko eskaerei bidea ireki ziezaikeen. Horrek ondorio ikaragarriak ekar diezazkieke munduko —edo hobe esanda, Mendebaldea deitzen dugun horretako— historia museoek egiturari, jatorritik bertatik, gehienak bidegabekerietan oinarriturik baitaude.

Itxura batean antzekoak ziren bi eskari jaso zituen British Museumek, baina erantzuna erabat ezberdina izan zen batean eta bestean. Horrelako adibideek oso argi erakusten du interesak jokoan direnean zurikeria noraino hel daitekeen.

Gertaerak berri samarrak direnean, morala eta jokaera etikoak kontuan izateak eta bidegabekeriak salatzeak garrantzi izugarria du. Gizartearen aurrean jarrera zuzena erakustea, alegia. Aldiz, bidegabekeriak duela hamar, hogeit edo hogeita hamar mende gertatutako kontua direnean, eta bidegabekeria horien ondorioek museoira milioika bisitari erakartzen dituztenean, beste izaera bat hartzen dute. Kasu batzuetan inbasioa ankerkeria hutsa da eta besteetan garaiko marko politikoa, zilegia beraz. Tartean zenbat denbora igaro den da kontua, antza.

Konponbide konplexua duen arazoa da, eta oraindik bide luze eta korapilotsua izango duena. Baina gauza bat behintzat argitu digu, historia museoek beren izaeraren eta oinarrien gainean gogoeta egiteko premia ederra dutela. ■

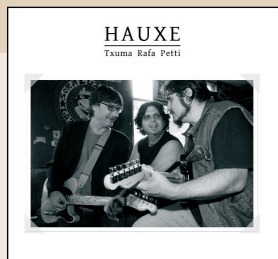
Argitalpenak

Diskoteka

IKER BARANDIARAN

Istorioak kontatzeko hiru bide bidegurutze berean

Hiru musikariak rocketik datoz, baina adar desberdinetatik. Hirurak kantari moduan hasi ziren naturaltasunez eta modu berean batu zituen Gaztelupeko Hotsakek estudio batean, gorputzak eskatzen ziena egiteko. Oso ekinaldi azkar eta inprobisatua izan zen. Hala, hiruren artean kantu bat idatzi zuten batzen dituen bi osagarriekin: *Gaua eta kea*. Bestela, kantariak bina abesti idatzi dituzte estilo propioan: Rafa Ruedak pop-rock xume eta dotorea eginez, ia brit-poparen tankeran; Txuma Murugarrenek Dylanen itzala bere estilora eraman eta berezkoak dituen ironia eta umorea batuta; eta Pettik barruan daraman piztia kanpora atera eta emaitza rockero eta indartsua lortuz. Hori baino gehiago emateko gai dira, baina aitzakia ederra da gaur egungo euskal kantari esanguratsuenetakoak entzuteko.

Hauxe
Txuma Murugarren,
Rafa Rueda eta Petti

GAZTELUPEKO HOTSAK

Iraupena: 27'24"
10 euro

TXUMA MURUGARREN, RAFA RUEDA ETA PETTI

«Diskoak xarma berezia dauka, lagunekin tabernan moduan, bat-batekotasun eta naturaltasun handia daukalako»

Bitxia izan da hirurok disko berean lan egitea?

Rafa Rueda: Egun batetik besterako kontua izan zen. Estudiora sartu ginen zer egin behar genuen ziur jakin gabe. Oso inprobisatua izan da. Hala ere, xarma berezia dauka, taberna batean lagunekin bezala bat-batekotasun eta naturaltasunarekin irten delako.

Bakoitzak musika ildo bat dauka. Zer daukazue komunean?

Petti: Disko honetan deus ez. Elkarrekin egindako kantua bakarrik. Txumak eta Rafak badute lotura gehiago. Nik kantuak akustiko prestatu nituen, baina entseatu ahala, elektrikoago eta kañeroago egin ditut.

Txuma Murugarren: Gure arteko lokarri sendoa da gure kontuak kantatu egiten ditugula. Istorioak kontatzeko eta kantatzeko grina.

Elkarrekin egindako *Gaua eta kea* kantuan diozue: "Ikusleak gureak egitea lortzen dugu abesti ergelekin".

RR: Musika izan daiteke kriston eragina duen birusa baina zure bizitzan konturatu gabe sartzen dena. Fondoko musika esatean badirudi gutxietsi egiten dela, baina musika horrek eragina du gudan, nahiz eta ez ohartu. Musikaren dualitatea nabarmendu dugu, erageltzat definitu arren mespretxu eginez, baina musikak duen ekarria onartuz.

Kantu egileak zarete, kantariak... Harreman berezia duzue ikusleekin?

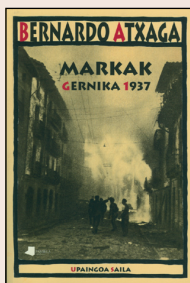
TM: Sasoi Ilunak taldearekin eta bakarkako lehenengo lanarekin ez neukan publikoa edukitzearen kontzientziarik. Nire burua gutxietsi egiten nuen. Jendea nire kantuak abesten ikusi dudanean konturatu naiz badudala nolabaiteko eragina.

RR: Honetan bagabiltza halako puntu exhibizionista dugulako da. Kantuak gustuko ditugulako egiten ditugu lehenengo, baina beste bati erakutsi behar dizkiogu.

P: Gure burua erakutsi nahi dugun pertsonak gara, kantuen bitartez. Niri gertatu zait, inoiz, kantu bat jendaurrean abesteko lotsatzea. Gerora, jendearen arreta ikusi eta gero, abesti horrenganako ziurtasuna hartzea. Gure kontuak kantatzeak alde hori ere badauka.

Liburutegia

PILAR IPARRAGIRRE

Markak. Gernika 1937

Bernardo Atxaga

PAMIELA

134+64 orrialde

12 euro

Gizadiaren aurkako krimenez

Kontzientzia lokartuak ernarazteko ahalegina da Pamiela argitaletxeak plazaratutako *Markak. Gernika 1937* lana. Batetik, aspaldiko iraganetik gizakiak bere ondorengoei utzitako aztarna artistikoen ganean Bernardo Atxagak egiten duen gogoeta dago. Gernikan eginiko sarraskia besteri leporatuz hainbeste urtetan jardundako faxistei, Picassoren *Guernica* pintura aurrean jartzen zaie, gizadiaren aurkako krimenaren sinboloa, alegia. Baina horrez gain, inoiz argitaratzerik izan ez zuten *Guernica* liburuxkatik hartutako dokumentuak eskaintzen ditu liburuak, ingelesez zeudenak euskarara itzuliak, euskarazkoak bere horretan;

eta *Guernica* liburuaren faksimile-edizioa ere bai, bere dokumentu grafiko eta guzti. ■

Hizkuntzak bereizi zirenekoa

Saure argitaletxeak bere *Compadre* bilduman plazaratutako komikiaren lehen alea da *Babelko txotxongilolaria*. Mendeetan liburu sakratutzat hartuak izan diren *Biblia* bezalakoan antzera, gizartearen hastapenetan gertatzen zirenetara garamatza kontakizunak. Noeren hurbileko ondorengoak topatuko ditugu Babelen. Egileak azaltzen duenez, Lehen Gizonari eta Lehen Emakumeari emandako opari nagusia hizkuntza izan zen, eta poz-pozik bizi ziren, munduko hizkuntza bakararren jabe zirelakoan. Hainbeste, Babelgo dorrea eraikitzea erabaki zutela, gizakien indarraren ikur izango zena. Baina halako batean, Jose magoa eta haren laguntzaile Toheak neska txiki beltz bat aurkitu zuten, hizkuntza erabat ulertezin baten jabe zena. Eta hitz egiteko era hark erabat aztoratu zuen Babel. ■

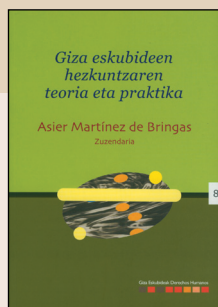
Babelgo txotxongilolaria

Jansain & Marrero

SAURE

56 orrialde

16 euro

Giza eskubideen hezkuntzaren teoria eta praktika

Batzuen artean

DEUSTUKO UNIBERTSITATEA

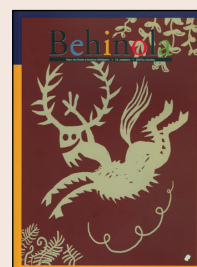
440 orrialde / 12 euro

Giza eskubideek hezkuntzan behar duten lekua izan dezaten

Asier Martínez de Bringasen zuzendaritzapean, sei adituk jorratu dituzte giza eskubideei buruzko hezkuntzaren teoria eta praktikaren oinarriak azaltzen dituzten lanak. Deustuko Unibertsitatea, Pedro Arrupe Giza Eskubideen Institutua eta Gipuzkoako Foru Aldundia lagun izan dituen egitasmoa da, euskaraz eta gaztelaniaz kaleratu den *Giza eskubideen hezkuntzaren teoria eta praktika*. Egileen helburua, hezkuntza-prozesuetan eta hezkuntza-pedagogiekin lan egiten duten guztiei tresna erabilgarriak eskaintzea da. Irakaskuntza arautuan —ikastetxe eta institutuetan— eta arautu gabean —gaztetaldetan, aisialdiko eskoletan, edo kultur elkarteetan— baita informalean ere —senide eta lagun artean—, gaiari buruzko hausnarketa bultzatzea da xedea. ■

Behinolaren azken zenbakia

Behinola haur eta gazte literatura aldizkariaren hamabosgarren zenbakian, besteak beste, liburu-dendak dituzte hizpide. Horretarako, Iruñeko Auzolan eta Bilboko La Gusana hartu dituzte elkarriketa gai. Horrez gain, Ana Unanuek eta Arantxa Agirreurretak Euskal Herriko lurralde ezberdinetako liburu-dendetan aurkitu dutena azaltzen duen *Gebiago saldu nahi dute* lana eskaini dute. Gainera, Galtzagorri Elkartearen izenean Galdakaon martxan jarritako *Letren Leibotik 2007* izeneko programaren berri ematen zaio irakurleari. Horretarako bertan parte hartu zuten Miren Atutxak, Mattinek, Itziar Zubizarretak eta Yolanda Arrietak beren ikuspuntuak agertzen dituzte. Ondoren, aurtengo Euskadi Saria eskuratu duen Iban Zalduaren ipuina dator. ■

Behinola

Batzuen artean

GALTZAGORRI

ELKARTEA

64 orrialde

8 euro

Komatxo artean 1

Mikel Asurmendi

UTRIUSQUE VASCONIAE

238 orrialde

18 euro

Mikel Asurmendik jasotako harri bitxiak

Makina bat elkarrizketa egin zuen Mikel Asurmendik Donostiako Herri Irratiko *Komatxo artean* literatur irratsaioan, bere gidaritzapean egon zen sei urteetan. Utriusque Vasconiae argitaletxearen eskutik plazaratu berriak dituen izen bereko liburu bien hitzaurrean euskal literaturaren paisaia murgiltzeko berealdiko aukera izan zela aitortu du. Gainera, 1997tik 2006ra iraun zuen irratsaioaren nondik norakoak eman ditu kazetariak –1999ko urritik egon zen programa bere ardurapean–. Elkarrizketa sakon haietako batzuk irakurtzeko aukera izan dute jada ARGIAko irakurleek, aldizkarian plazaratu baitzituen Asurmendik. Orain haieta-ko hogeita zortzi bildu ditu *Komatxo artean 1* liburuan. ■

2002-2006 arteko irratsaioetako mahai-inguruak

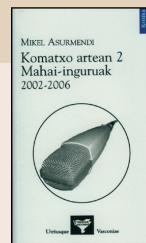
Komatxo artean irratsaioa Euskal Idazleen Elkartearen asmoz, Gipuzkoako Foru Aldundiaren diru laguntzaz eta Donostiako Herri Irratiaren ardurapean antolatu zen. Idazleekin egindako solasek osatu zuten bereziki saioa. Baina Ana Urkizak EIEko idazkaritza hartu zuenean, saioa berri- tu egin zen, eta hilabeteen behin mahai-ingurua antolatu zuten, baita saio bereziren bat edo beste ere, urteroko Galeus- cari buruzkoa adibidez. *Komatxo artean 2* liburuan, mahai-inguru haiek jaso ditu Mikel Asurmen- dik. ■

Komatxo artean 2

Mikel Asurmendi

UTRIUSQUE VASCONIAE

162 orrialde / 15 euro

HARKAITZ ZUBIRI

«Nahi nuen orain eta hemen kokatutako ipuinak kontatu»

Zakur kale zure aurreneko liburu da...

Bai, baina betidanik izan dut idazteko ohitura, gutxienez institutu garaitik. Literatura izan nahi zuten testuak ziren, eta normalean ez nizkion inori erakusten. Baina duela bi urte ohartu nintzen baneu- kala nahikoa material zer edo zer egiteko, eta hasi nintzen baten bati erakusten. Eta prozesu horretan, azkenean, liburu hau atera da. Egia esan, ondo egon da jendeari materiala erakusten hastea, hori ere nahi-ko aberasgarria izan da niretzat.

Mamiaz zer edo zer argitzerik bai?

Bada, nik nahi nuen orain eta hemen kokatutako ipuinak kontatu. Nire oraina XXI. mende hasiera- edo da, eta nire lekua, Donostia –beno, Donostial- dea, zeren Pasaia ere agertzen da–. Eta ipuin hauek idazterakoan, nire helburuetako bat sinesgarritasuna bermatzea izan da. Hori lortzeko baliatu ditut eza- gutzen nituen kontuak, nolabait ezagutzen nituen kontuak: entzunak nituelako, zerbait ikusia neukala- ko, gertatzen direla badakigulako...

Aurre egin behar izan diozun arazorik handiena?

Dueta bi urte hasi zen prozesu horretan neukan materialetik baztertu behar izan dudana. Izan ere, kontakizun batzuk, nahiz eta errealak izan, fikzioan ez ziren sinesgarriak, eta nik sinesgarritasuna bermatu nahi nuen. Argi utzi nahi dut liburu ez dela inon- dik inora autobiografikoa.

Nolabaiteko lotura badago ipuinen artean, ez da hala?

Gauza batek baino gehiagok batzen ditu ipuinok. Lekua –Donostialdean gertatzen direla–; garaiak ere –aurten gerta zitezkeen denak–. Eta hortik dator izenburuko *kale* hori ere. Hiria da haria.

egileari galdezka

Donostialdeko azpikeria agerian

Edozein lekutan gerta zitezkeen Harkaitz Zubiri donostiar gazteak (1977) *Zakur kale* izeneko libu- ruan bildu dituen konta- kizunak, baina idazleak hala nahita gehienbat Donostialdean kokatzen dira. Nola edo hala, eten- gabe goranahi dabilzan pertsonaien jokaera agertzen du, bereziki, narrazioetan. Horretara- ko, gutxi axola zaie per- tsonaiei egoerak nor zapaltzera bultzatzen dituen. Beraien artean, badira enpresetako jabeak, enpresa horietako zuzendariak edo goi kar- guren bat dutenak. Baina, gehiago ere bai: Abegi SA enpresan eta Pasaia-ko portuko merkantzien ga- rraioaz arduratzen dire- netan beren eguneroko irabazia atera nahirik dabilzan langile soilak ere auzaltzen dira liburuan. Pertsonaia guztiek aurre egin behar diote bizitzan izan duten nolabaiteko gainbeheraren bati, eta eskrupuluak bazterrera

Zakur kale

Harkaitz Zubiri

SUSA

140 orrialde

13 euro

utziz ekiten diote ahalegi- nari. Hor azaltzen da Harkaitz Zubirik agerian utzi nahi izan duen zakur- keria. Etorkizun oparoa- goa bilatu nahi horretan pertsonaiek erakusten duten bestee- kiko maltzurkerian. Batzuetan, beraiek horrela tratatuak izan direlako, besteetan bere kabuz aukeratu dutelako. Azpikeriaren unibertsoa eskaini du idazleak *Zakur kale* bere aurreneko liburuan. ■

Ezpalak

JON TORNER

Irantzu Rojo bizkaitarrak irabazi zuen Miarritzen jokatu-tako Euskal Herriko Haur Kantu Txapelketa, gaztetxoek mailako bakarlarien sailean. Bikoteetan Ondarroako Loinatz Iraolagoitia eta Lore Lema nagusitu ziren eta taldeetan, Hazparne Lekuine eta Makeako taldea. Txikien mailan berriz, Maina Garatek eta Donazarreko San Mixel eskolako taldeak irabazi zuten, bakarlarien eta taldeen sailetan, hurrenez hurren.

Felix Viscarret zinemagile nafarrak *Bajo las estrellas* (Izarren pean) bere lehenengo filma estreinatu du. Filmaren zatirik handiena Lizarra inguruan grabatu dute, eta istorioak Fernando Aranburu idazlearen *El trompetista del Utopía* eleberria du ardatz. Madrilen zerbitzari eta tronpetari jotzaile bezala lanean ari den mutila Lizarrara itzuli beharko da, eta han ezusteko ugari izango ditu. Alberto San Juan, Emma Suarez, Julian Villagran eta Violeta Rodriguez dira pelikulako aktore nagusiak.

Arantxa Urretabizkaia, Andoni Egaña, Toti Martinez de Lezea, Patziku Perurena, Edorta Jimenez, Miren Agur Meabe, Unai Elorriaga eta Itxaro Borda idazleen testuak bildu ditu Eusko Jaurilaritzako Ingurumen eta Lurralde Antolamendu Sailak plazaratutako *Lua, herriaren amasa* liburuak. plazaratu du. Lurrari, urari eta aireari buruz idatzitako testu horiekin batera, Joseba del Villarren argazkiak aurki daitezke liburu horretan.

Red Hot Chili Peppers, Iron Maiden eta Metallica Bilbao Live jaialdian

BILBAO BBK LIVE jaialdiak egitarau benetan aberatsa aurkeztuko du aurten. Ekainaren 21ean, 22an, 28an eta 29an izango dira kontzertuak, Kobetamendi parkean. Kartelesko izen nagusiak Iron Maiden (21ean), Red Hot Chili Peppers (22), Fito & Fitipaldis (28) eta Metallica (29) dira. Horiez gain, Within Temptation, Mastodon, My Chemical Romance, Fermin Muguruza, Berri Txarrak, Nun, The New York Dolls, Incubus eta Idi Bihotz izango dira Bilbon. Hilaren 21, 22 eta 29rako sarrerek 65 euro balio dute eta 28rakoak 35 euro. Lau eguneko bonoa 180 euro kostako da, aurreneko bi egunetarakoak 110 euro eta azken bietak 90 euro. Informazio gehiago: www.bilbaobbklive.com.

Alicia Amatriain balet dantzariak *Gaur8n*: «Niretzat garrantzitsuagoa da publikoa negarrez ala barrez ikustea, hogeita lau mila pirueta egitea baino. Askok ez dute horrela ikusten, baina niretzat baleta ez da zirkoa, artea egiteko modua da; dantza nire espresibidea da (...) Ez dut nire burua *freelance* bezala ikusten. *Freelance* moduan konpainia batean baino askoz diziiplina handiagoa behar duzu, beste mentalitate bat da».

Abarrak

Kristoren mina daraman poeta

Trapuan Pupua (Erein) Patziku Perurena.

Urteak dira Patziku Perurenarekin hartu-emanik ez dudala. Bi bider gurutzatu naiz berarekin munduon, kazetari gisa betiere. Bestenaz, behin ere ez. Oraindik orain, akorduan izan dut *Komatxo artean* (Utriusque Vasconiae) liburuen aurkezpenaren kariatara. *Trapuan Pupua* artikulu liburua eta Nicolas Ormaetxea Orixe hizpide kristorenak bota zituen, eta berauek bi liburu horietan jasota geratu dira. Ez da samurra Patziku, ezta samurra ere bere eleen eramailea —mezularia— izatea.

Patzikurekin gurutzatuz gero, ez dago sosegurik. Patzikuk Kristoren mina baitarama bere baitan. Ez dut gizona ezagutzen, alabaina, *Gizona bere bakardadean* liburuarren protagonista begitandu dezaket, Goizueta eta Leiza arteko larreetan lasai demonio irudikatzen dut. Alta, hiri-ira jaisten den bakoitzean —Iruñera azken aldikoz, Alexander Tapiaren jardunaldiak kari— kristoren minak ekarri ohi ditu berarekin. Zer dela-eta?

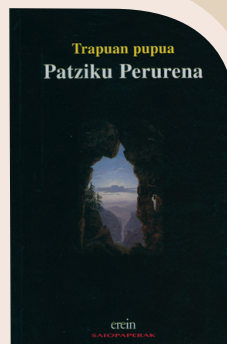
Patzikuren aburuz "Goizuetatik Donostia ikusten da, baina

Donostiatik Goizueta ez". Hori da, bere ustez, zinezko euskaldunen abantailetakoa bat.

Aizak Patziku, sistema politiko berria behar diagu —sistema literarioa barne—, baina mezulariak kartzelara eramaten hasi dituk berriz ere. Sistema desorekatua bizi diagu euskaldunok eta geure minak ez ziguk soseguz bizitzen uzten.

Non hago? Goizuetako edota Leitzako zein larretan? Aditu al duk estalitako egien oihurik bortitzena? Loreek ematen ote diate bizitzeko lain?

Mendira jo huenetik "bi sosen pupua eta lauen trapua" bizi ditiagu hemen behean. "Argia ez da ikusten" hemen, hirian alegia. Oraino ere, gizakiok guk geuk ematen zioagu min handiena geure buruari. Jaitsi hadi menditik, baina fusible andana ekar ezak sakelan, jaisten haizen bakoitzean hainbat bonbilla —edo buru, alegia— erreta itzultzen haiz-eta!

MIKEL ASURMENDI

Denbora-pasak

ANA ZAMBRANO

Hitz gezidunak

* GAIA: SAN JOAN GAUA

ARROZEG EGINIKO PLATERA *	ALDEZ, ORDEA HARAGIAREN MINTZA	ADAR TXIKI, KIMA		GIPUZKOAKO MENDIA IBAI BAXENA- BARTAR	*	AZKEN ..., AZKEN BATEAN BABESTU
EUSKAL IRRATI- TELEBISTA ENPARANTZA				ZEINEN EGUNA		
LITROA DA, NIRI	MARRAZKIA ITSAS AZPIA		HUNKITU *	LIRAIN, SOTIL INGURALDE	KASIK ZUBEROAKO HERRIXKA	
		KANTATZEN, KANTARI INFIN., SAGARATU			ZINKA ARROPARI ZIMURRAK KENDU	
BIKETSU, LIKATSU	BIRIKIETAKO TUBERKULOSI BILOAK		UZTAILA NAHIKO	HARRI HANDI SAMAR INDAR- UNITATEA		ZAFLADA, MASAILEKOA
6.MUSIKA NOTA *	MUGAZAIN OHAL FIN ETA GARDEN		MENDIXKA KRIPTONA		BIZKAIKO IBAIA *	KONTSONAN- TEA ZEREZ ATZIZKIA
PIXKANAKA *			LIKIDO GOZO ENERGIA		EUSKAL MITOLOGIA- KO HAITZULOA, BAIGORRIN	

Getaria

Duela urte pare bat bi lagun Getariako jatetxe ezagun batera joan ziren afaltzera. Eseri orduko, sukaldaria hurbildu zitzaien zer afalduko zuten galdetzeraz. Menua irakurri eta hizketan pittin bat aritu ondoren:

– Letxuga normala eta gero bi xerra –Mirenek–.

Sukaldariak, oso modu onean, zera esan zien:

– Nahi baduzue egingo dizkizuet entsalada eta xerrak, baina jatetxe honen berezitasuna itsaskiak eta itsasoko arrainak dira eta pena emango lidake zuek horrelakorik probatu gabe alde egitea gure etxetik.

– Oso ondo –erantzun zion Edurnek–. Arrazoi duzu.

Eta Mirenek erantsi:

– Orduan, atera mesedez, honi karpa bat eta niri amuarraina.

Soluzioak

V	Z	U	A	V	A	R	R	A	T	E	V
R	A	L	K	N	V	K	R	U	D	A	V
E	V	O	N	I	M	V	L	S	E	F	E
V	U	S	V	D	R	V	U	G	V	T	
Z	L	I	V	H	U	S	L	V	K	S	B
	V	T	I	R	V	G		I	S	I	L
N	Z		Z	V	L	N	V	K		L	I
V	I	V	I	V	I	D	U	R	I	V	T
E	R	O	L	O	D	U		V	Z	V	T
N	E	R	O	N				B	L	I	E
I	E	G	I	A	R	N	E	V	A	G	I
F		B	V	A				V	A	P	

Ihesi

Pirinioetako zeharkaldia

ARGAZKIAK ETA TESTUA:
GORKA AZKARATE

Hendaiatik Hiru Erregeen Mahaira (I)

Hendaia-Elizondo

Itsasertzetik Baztango hiriburura

Zaila da egun bat baino gehiago iraungo duen zeharkaldiko lehen urratsak egitean txangolari amestiak sentitu ohi duen zirrara hitzez deskribatzea. Xedea itsasertzean hasi, Hendaiako hondartzan, eta gailur berezietan berezi batera heltzea da, Hiru Erregeen Mahaira. Beldurra, poza, ilusioa eta itxaropena nahastuko dira itsasora egindako azken begiratuan. Zeharkaldi handia hasi da.

LEHEN ETAPA: Hendaia - Lizuniaga

24km, 1200m-ko igoera metatua. Manttaleko gainetik Berara jaitsi eta hortik Lizuniagara errepidez igotzeko aukera dago, edo GR-11 jarraituz, Lizarrietan ibilbidearekin berriz bat egitekoa. Berara jaitsiz gero, era guztietako zerbitzuak izango ditugu eskura.

Kantauri itsasoko uretan hasi eta Euskal Herriko sabaira heltzea da helburua: Hiru Erregeen Mahaira (2444 m).

Euskal kostaldeko hondartzarik luzeena da Hendaiakoa; Bidasoa ibaiaren bokalea eta Abadiako labarren artean, hiru kilometro luze area finez estalita, horixe da Ondarraitz. Txingudi badiak mugatzen du mendebaldean, labarren aurrealdeko harkaitz izugarri bik, tonbarriek, ekialdean. Hareatzaren erdian antzinako kasino dago, turismoaren urrezko garaietako lekuko ikusgarria. Hondartzan oinak busti, ortzimugari azken begiratua bota eta mendialdera egingo dugu. Behobia da lehendabiziko jomuga.

Gorabehera handirik gabekoak dira lehen kilometroak; Ondarraitztik abiatu eta Santiago zubirako bidetara ekingo diogu Lecrerc karrikan barrena, D-912 errepidean. Mugatik gertu, 111 errepide nagusira aldatu eta Behobiara helduko gara, bigarren mailako errepide bati segika mugari izena ematen dion Biriatu herrixkara joaz hurrena. GR-10 zeharkaldi luzeko margo ikur zuri-gorriekin eta Xoldokogaina kasakoaren maldekin batera egingo dugu topo; hortzak estutzen hasteko garaia ailegatu da.

Bidea nabarmena da, galtzeko arriskurik gabea. GR-10ko margo ikurrak ez dira Xoldokogaina gailurrera igotzen. Gailurrera igo ala ez, nahikoa da, geldialdixoa egin eta behakoa atzera itzultzea, Txingudiko badiaren ikuspegi paregabeaz gozatzeko. Mendialdera begiratzuz, berriz,

Larrungo gailurra ikusteko aukera izango dugu tarteka. Osineko lepota jaitsi eta pauso bizkorrean, Pitarako lepota helduko gara, Ibardineko aintzira inguratuz. Ibardineko mendatera heldu aurretik, ordea, iparraldetik Bera menderatzen duen Manttaleko gailurra igoko dugu, horretarako azken metroetan GR-10eko ikurrak utzita. Oroitzapen hutsa da dagoeneko Hendaia hondartzan, lehen-txeago, olatuen bitsaz freskatu izana; mendiak, etengabeko gora-behera bihurrian, jartzen dizkigun oztupoek aurrera bide ez-tan murgildurik gauz-kate.

Larrun

Mantale gailurrera igo ostean, aukera bi daude jarraitzeko: Larrun igotzea edo Berara jaitea, Bera eta Sara lotzen dituen Lizarrieta mendatean oster bat egiteko. Bigarren aukerak ez du inolako zailtasunik, berehalakoa baita Manttaletik Berarako jatsiera. Gainera ez da galbiderik GR-11ko margoak jarraituz Ibantelli edo Labeaga mendia inguratu eta Lizarrieta mendatera heltzeko. Larrun bezalako gailur berezi bat igotzeko aukerak, ordea, bertara bultzatu gaitu, ezinbestean. Horretarako, Ibardineko lepotez jo dugu, eta tabako, edari eta bestelako mila gauza saltzen dituzten hamaika denden mikrokosmosa igerota, gertu somatuko dugu Larruneko

gailurra —beste mikrokosmosa, hau ere!—. Nabarmena bezain gogorra da Larrunerako igoera, baita engainagarria ere, neurri batean, gailur nagusia ezkututzen duen Larrun Txikia igo beharko baitugu gailur nagusia baino lehen... Edozein kasutan, Saratik igotzen den trena, denda, jatetxe, antena eta abarrak ahaztuz, Larrun bortizki zibilizatuak eskaintzen duen ikuspegia paregabea da, ez bairik gabe. Pirinioetako lehenengo gailur handian gaude: Larrun, 900 metro.

Ordu luzetan egon liteke Larrun gailurrean, Lapurdiko kostalde eta barnealdera begira. Bagoaz, ordea, Bera eta Sara lotzen dituen Lizuniagako mendateruntz (200m) aldatu behera, agudo. Berriz ere GR-11ko margoekin bat egitea da xedea, Beratik datozenekin, alegia. Lizarrietara arte ez ditugu topatuko.

Lizuniagan aukera bi, berriz: malda gogor xamar bati aurre eginaz Ibantelli edo Labeaga muinoa igo (698m), edo berau inguratu, txangoa kilometroren bat luzatuz baina bihotz taupadak gehiegi estutu beharrik gabe. Edonola ere zinez gomendagarria da Ibantelliko tontorrera igotzea, Larrunen ikuspegi ederraz gozatzeko aukera izango baitugu. Aukerak aukera denbora gutxiren buruan helduko gara Lizarrietako mendatera (440m). Etxalarko usategietan sartzeraz goaz.

Aurreko orrialdean Larrun; goian, Beratik Lizarrietara bidean goazela; behean, Nabarlatsako lepotik, Ibantelli edo Labeaga aitzinean duela. Goiko argazkian ere Larrun, Txingudiko badiatik.

Latsoko lepora bidean. Harresia baserri horma-zuriraino. Gibelean pago mugarrotuak eta barruan zelaia.

Etxalarko usategietatik Eskisaroira

Lizarrietako mendatea atzean utzi eta berehala, Etxalarko usategiak kokatzen diren muino multzoan barneratuko gara. Euskal Herrian sare bidezko ehiza teknika erabiltzen den bederatzi eremuetako bat da Etxalarkoa. Ehiza molde honen lehen aipuak XIV. mendekoak dira. Antzinako kontua da, beraz, usoak berunik erabili gabe ehiatzzea.

GR-11ko seinale zuri-gorriak jarraituz baso pista zabal batean aurrera egin eta Nabarlatsako lepora helduko gara. Hemen ikurrek maldan behe-ara egiten dute, eskuineruntz, Zentinel muinoa inguratuz Irazakuko lepora heltzeko; guk, ordea, Atxuria igotzeko aurrera jotzen duen bidea hartuko dugu. Laster baino lehen izango dugu malda bortitza aurrez-aurre eta belarrezko bidexka batean eginen dugu goiti harik eta amaierako harri artera heldu arte. Tontorra zapaldu aurretiko harri artean kontu handiz ibiltzea

komeni da, ura eta lokatzaren eraginez irristakor egoten baitira sarri harriok. Zailtasun handirik gabe, biderik onena nondik nora doan adieraziko diguten kairn txikiei jarraituz, azken malda gaunditu eta Atxuriako talaia helduko gara (758m). Ikuspegia ederra da norabide guztietan, nabarmentzekoa izanik Sarako arroaren gainekoa. Otsondoko mendatetik hurbil dagoen Alkurruntz gaina ere gertu xamar ikusiko dugu.

Eskisaro Alkurruntz

Puntako harriarte jaitsi eta belarrezko maldan behe-ara abiatuko gara xenda nabarmen bati jarraituz Irumuga lepo sonaturantz. Nabarlatseko lepoan alboratu utzi ditugun GR-11ko margoei segiko diegu. Geroz eta gertuago daukagu bai Baztan bai Zugarramurdi eta

2. ETAPA: Usategietatik Eskisaroira

18 km, 1000 m-ko igoera metatua. Eskisaroiko lepotik gertu, hego isurialdean, Eskisaro baserri-jatetxearekin egingo dugu topo, indarrak berritzeko leku aproposa. Gomendagarria da Atxuria mendia igotzea, Sarako ibarren ikuspegia gozatzeko.

Otsondoko mendatea batzen dituen Eskisaro lepoa.

Bizkor egingo dugu aurrera, baso pista zabaletan barrena, Altsuko lepora lehenengo eta Eskisaro lepora ondoren (606m).

Akabila Eskisaroitik Elizondora

Munduko txokorik ezkutuenan daudela diruditen hamaika borda ikusiko ditugu, eta Hendaia-ko itsasertza zeharo urrun utzi dugula irudituko zaigu. Paisaia basatia bezain ederra da. Poliki poliki, euskal Pirinioen errailetan barneratzen ari gara.

3. ETAPA: Eskisaroitik Elizondora

18 km, 800 m-ko igoera metatua. Alkurruntz igotzeko bidetik zertxobait desbideratu behar da, baina merezi du. Bagordiko atsedeen gunetik Baztan harana begiz jotzen dugun unea berezia izango da.

Pirinioetako zeharkaldiak

MENDIZALE ASKOREN AMETSA DA Pirinioak alde batetik bestera zeharkatzea, Kantauritik Mediterraneora, edo alderantziz. Egun ugariko ahalegina da zeharkaldi osoa jarraian egin nahi bada. Azpiegitura aldetik ere, badu nolabaiteko zailtasunik, zorionez gizakiaren arrastoa ez baita hain nabarmena zenbait eremutan.

Hiru dira Pirinioak alderik alde zeharkatzen dituzten ibilbide luzeak: iparraldeko isurialdekoa GR-10 ibilbidea –Hendaia eta Portbou lotzen dituen–, hegoaldekoa GR-11 –Hondarribiako Higer lurmuturra eta Cap de Creus artekoa–, eta Pirinioen ardatz katea gailurreri garaienetatik edo ahalik hurbilenetik zeharkatzen duen HRP-a (*Haute Route*

des Pyrénées edo *Haute Randonnée Pyrénéenne*).

GR-10 ibilbidea eta GR-11 zeharkaldia margo ikur zuri gorritz zehaztutako bideak dira, eta ez dute galbiderik; HRP-a, ordea, ez dago margoz zehaztua. XX. mende hasieran, 1906an, Jean Bepmale eta Robert Ollivier mendizale eta ikertzaileek osatu zuten estreinakoz. Inork ez zuen errepikatu harik eta 1968an Georges Veron topografoak burutu eta dokumentatu zuen arte.

Eskisaroiko lepoan atsedean hartzea komeni da, bideak gora egiten baitu nabarmen ondoren; GR-11 ibilbidea ez da Alkurruntzeko tontorrera (934m) igotzen, baina gu bai. Baztango gailur majiko honek gotorlekua izan zuen beinholak. Puntara

**Munduko txokorik
ezkutuenean diruditen
bordak ikusiko ditugu**

igotzeko GR-11 bidea utzi, mendi hegala jarraituz ezkereruntz jotzen duen xenda hautatu eta Aizkozko lepora joko dugu zuzenean, Alkurruntz magalera iritsi arte. Azken malda pikoa igotzea baino ez zaigu falta Baztango ikuspegi panoramiko paregabea izateko. Irubelakaskoa, Gorramendi, Gorramakil, Auza eta beste hainbat mendi erraz identifikatuko ditugu gailur ederretik. Otsondoko errepedean dabilzan ibilgailuen zaratak baina ez du etengo hausnarketak une sakona.

Bagorditik beheiti Elizondora

Aizkozko lepora itzuli eta berriz ere GR-11ko ikurrekin bat egin beharko dugu Elizondora bidean. Azkar baino lehen beheako joera hartuko du xendak, Baztan haranaren bila. Bagordiko atsedean lekura heldu aurretik Maistruzarreko iturritik igaroko gara, eta ezin ekidingo dugu, une batez, inguratzen gaituen paisaiaren handitasunari bizpahiru minutuko behakoa eskaintzea. Mundutik aparte gaudela irudituko zaigu, Maistruzarreko borda zaharrari

begira gaudela. Antzinako kontuak asmatzen saiatuko gara, oharkabean, bordako ate eta leiho itxiei begira. Sinestezina, majikoa, irudituko zaigu noizbait paraje hauetan inor bizi izan zela pentsatzea.

Behin Bagordiko atsedean lekua igarota, zailtasunik gabeko jaitsiera erraza bilakatuko da xenda. Elizondoko karriketan zeharkaldiko lehen zatia amaitzen ari garela ohartuko gara. Baztan haraneko hiriburuan gaude, Elizondon. ■

Baztango hiriburua, Elizondo, Bagordiko atsedengunetik.

EUSKADI BTT-N

btt euskadi
zentroak centros

**NATURA
KULTURA
GASTRONOMIA
KIROLA**

**Zure bizikleta
prestatu!**
**Zatoz euskadiko
BTT zentroetara**

EUSKADI
atsegin handiz
con mucho gusto

Ibilbideak behera kargatu www.paisvascoturismo.net

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

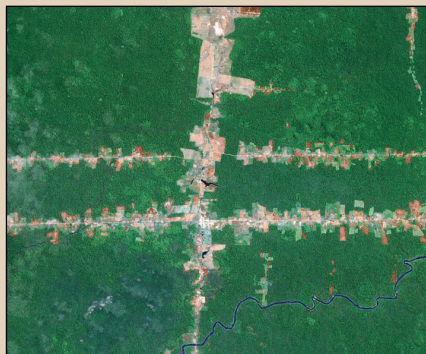
BIODIBERTSITATEA

Afrika: deforestazioaren bideak

AZKEN HIRU HAMARKADATAN sateliteek hartutako irudiei esker, ikerlariek Afrika erdiko deforestazioaren progresioa neurtu dute.

Gero eta bide gehiago egiten ari dira Afrika erdiko baso hezeetan egurraren ustiapena dela eta, batez ere mahogany bezalako egur noblea lortzeko. Horregatik gero eta baso gutxiago geratzen da. Deforestazioaren aurrerakada neurtzeko 1973tik 2003ra bitarteko 300 irudi –denak sateliteetatik egindakoak– erabili dituzte ikerlari estatubatuarrek; guztira 4 milioi metro koadroko azalera aztertu dute.

Nadine Laporte eta bere lankideek baso ustiapenerako 51.916 kilometro katalogatu dituzte Kamerunen, Erdiafrikako Errepu-

Sateliteetik egindako argazkietan oihanean irekitako bideen handia nabarmen geratzen da.

blikan, Ekuatore Ginean, Gabonen, Kongoko Errepublikan eta Kongoko Errepublika Demokratikoan. Zientzialariek sailkatutako bideak Erdiafrikako bideen %38 dira.

Aldaketarik garrantzitsuenak Kongoko Errepublikan gertatu dira. 1976 eta 1990 bitartean urtero 156 km berri eraikitzen zituzten bertan; 1990 eta 2000 urteen artean

urteko 660 km berri eraiki zituzten. Kongoko Errepublika Demokratikoan dute baso eremu handiena, Erdi Afrikako guztiaren %63. Eta bertan 1986 eta 1990 artean urteko 336 km berri eraiki zituzten; 2000 urtetik gaurdaino urteko 456 km berri eraiki dira.

Gaur egun, aipatu basoen herena (600.000 km koadro) ustiatzen ari dira eta %12 baino ez dago babesturik. Gainera, ustiatzea errazteko zabaltzen diren

Osasuna

JABIER AGIRRE

Asma: arnasa hartzea bizitzea da

**ASMA DA ARNAS GAIXOTASUN OHIKOE-
NETARIK BAT.** Funtsean airebideeta-
ko buxadura eta inflamazio kroni-
koa da asma. Eta bronkioen
erreakzioak ondorengo sintomak
sortzen ditu: txistu-hotsak amaste-
rakoan, disnea edo arnasestua,
nekea, bularreko zampaketa sen-
sazioa eta eztula, gauez edo goi-
zaldean batez ere. Asma-aldi
horiek aire fluxuaren buxaduraren
kin batera gertatzen dira, eta buxa-
dura hori atzera itzulgarria da, nor-
malean bere kasa edo bestela
tratamenduaren eraginez itzultzen
da arnasa bere onera.

Umeetan asma oso patologia
arrunta da, gaixotasun kroniko larrien artean ohikoena. Gaitz hau gero eta indartsuago eta iraunkorragoa da baldin-
tza genetiko eta klimatikoaren eraginez eta kanpoko alerge-
noak gero eta gehiago direlako. Badira arrisku faktore
batzuk asmak adolezentszian eta helduaroan ere jarrai
dezan eragiten dutenak. Adibidez familian asma-aurreka-
riak edukitzea, alergikoa izatea edo gaixotasuna bi urte

bete aurretik agertzea. Asma alergikoa, asma kasu guztien
%85 izatera irits daiteke, eta errinitis alergikoen ia erdia
asmarekin batera ager daitezke.

Alergia sintomak martxan jar ditzaketen faktoreak kan-
pokoak izan daitezke –hautsa, onddoak, animalien ileak edo
polenak, nagusienak aipatzearren–, izan daitezke narrita-
tzaileak –tabakoaren kea, bernizak, aerosolak, garbiketako
produktuak– edota beste hainbat –klima-aldaketa, ekaitzak
tximistekin batera agertzen direnean, emozioak, estresa–.

Krisiaren tratamendua kortikosteroideak inhalatzea iza-
ten da normalean, baina paziente asmatikoen erdiak ez du
betetzen agindutako tratamendurik. Eta gaizki kontrolatuta-
ko asma kasu horiek 180.000 heriotza ekartzen dituzte
urtero mundu osoan; tuberkulosia eta HIESak batera baino
kostu ekonomiko handiagoa eraginez. Dena den, tratamen-
duak baino garrantzia handiagoa du prebentzioak. Horrega-
tik, honatx arreta neurri batzuk:

- ✓ Ez utzi inoiz medikuak agindutako botikak hartzeari.
- ✓ Ez erre. Ez asmatikoak jakina, ez asmatikoaren ondo-
an ere.
- ✓ Kontuz ingurumenarekin –hautsa, polenak, onddoak,
animaliak–.
- ✓ Kontuz hotzeria eta bat-bateko hozbero aldaketekin.

bideak oso egokiak dira legez kanpoko ehiza egiten dutenentzat eta horrek ere ekarri du hainbat espezie desagertzeko zorian jartzea. ■

FISIKA

Haririk gabeko argia

MARIN SOLJACIC ETA ANDRÉ KURS fisikari estatubatuarrek joan den urtean adierazi zuten haririk gabeko argia posible zela teorikoki. Aurtun teoria praktikara eramanez inora konektatubako 60Wko bonbilla bat piztea lortu dute.

Erresonantzia magnetiko nuklearra eta eza-guna den teoria bat erabili dituzte horretarako. Hots: bi gailuk era berean bibratzen badute posible da beraien artean energia transmititzea.

Elektrizitateak ez bezala erresonantzia magnetiko nuklearrak oso eragin txikia du izakiengan, eta horretan datza aurkikuntzaren garrantzia.

Sistema horri ikusten zaizkion berehalako aplikazioak telefono eta ordenagailu eramangarrien kargatzean daude. Aparailu horiek inora konektatu gabe kargatzeko modua izan liteke etorkizunean. ■

Gero eta kable gutxiago beharko dugu ordenagailuekin.

Makina bat kontu

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Ametsetako arabarba

LURRETAKO LEZKA BIZANTZIARRA

etxeratzean pago negartien adarren ferekapean urte gozo batzuk badaramatzen arabarbaren (*Rheum rhubarbarum*) aldamean jarri asmo dut. Izurri beltzak hustu omen zuten Arraztiatik Ziritarako gladiolo-lezka haren istorioa, honenarekin pareka daiteke. Irakurri, irakurri... XIX. mendeko azken hamarkadan izurri zuneta beltza arkakuso arruntek hedatzen zutela jakin eta bere aurkako borroka benetan eraginkorra antolatu zen arte makina bat lotsagabe mutur-luze aberastu zen maki sasi belar-erremedio salduaz. Arabarbarrena tartean. Londresen XVI. mendearen amaian berebiziko izurriari aurre egiteko *fashion* gorena arabarba hautsa hartzea zen. Hau Txina eta Mongoliatik ekartzen omen zuten veneziarrek eraiki zuten jauregi latzik *bisnis* honen bizkar.

Arabarba frantsesen *rhubarbetik*, zein latinaren *rheum barbarum*, zein *rhubarb* grekotik, zein Ukrainako Rha ibaiaren izenetik, hau da, batelari ederrik baduen Volga ibaiaren izena denetik dator. Bere erribera zabaletan du nonbait jatorria prezioa igotzeko asmo soilez Asian arrunt haruntzagotik zekartela zioten belar honek. Erdi Aroan beltz erabili aurretik Mediterraneoko inperioen garaitan afrodisiako gisa gozo jo zioten landare honi.

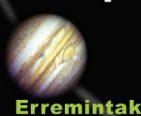
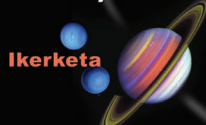
Lurpean erreserba sortzen ederra du eta neguoro desagertzen bada ere urtetik urtera kementsuago berritzen da. Hosto gero eta handiagoak, metro bete artekoak izan daitezke, eusten dituzten txortan gorri antzak dira jaki: mermelada, dultze, konpota... Barrabas-edo Txomin-belarraren senide haren tankeran azido oxaliko franko du eta honek hortzetako esmaltea gogor erasotzen du. Udaberrian zenbat eta lehenago jan azidotan eskasagoa denez, badakizu... Esaerak dio behin ekainean sartuz gero haren garraztasunaren xarma ahazteko. Ametsetan arabarba tartean baduzu jakizu: lantzen ari bazara gustuko gauzak izango dituzu inguruan, sukaldean ari bazara berarekin lagun bat galtzerainoko liskarretan arituko zara eta amets horietan arabarba jaten ari bazara duzun lanarekin gustura ez zauden seinale.

Arabarba landarea eta landareaz egindako opila.

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

2007ko ekainaren 24a

ARGIA

47

Denboraren makina

NAGORE IRAZUSTABARRENA

Faraoien madarikazioa

EGIPTO, 1923, APirilak 24. Goizeko 1:55ean Kairoko argi guztiak itzali egin ziren. Une horretanxe Lord Carnarvon birikako gaitz batek jota hil zen. Ordu berean, Londresen, Carnarvonen zakurra zerraldo erori zen. Tutankhamonen hilobia aurkitzeko lanen bultzatzaile ekonomiko nagusia izan zen Carnarvon. Haren heriotzarekin hasi zen faraoien madarikazioa.

Howard Carterrek hamabost urte pasa zituen faraoi gaztearen hilobiaren bila eta, azkenean, besteak beste Lord Carnarvonen laguntzaz, 1923ko otsailaren 17an hilobia ireki zuen; hogeiren bat pertsona izan ziren une horren lekuko. Aste gutxi batzuk geroago Carnarvon izan zen erortzen lehena. Urtea amaitu baino lehen beste dozena bat pertsona hil ziren hoge horietatik. Gainera, Carnarvonen lagun George Jay Gouldek hilobia bisitatu zuen, eta hogeitalau orduen buruan hil zen. 1929an, modu batera edo bestera, momiarekin lotura zuten beste hamasei pertsona hil ziren.

Inork ez zion jaramonik egin hilobiaren sarre-rako hieroglifikoiari: "Faraoiaren ametsa eteten duen oro heriotzaren hegoek kolpatuko dute".

Hauxe da, laburbilduz, C. Berlitz eta P. Vandenberg "adituek" faraoiaren madarikazioari buruz diotena. Bi horiek dira gaiari buruz gehien idatzi (eta gehien saldu) dutenak. Baina ikertu, ez dirudi gehiegi ikertu dutenik. Eszeptikoek erraz desegin dituzte madarikaziozaleen "frogak".

Howard Carter Tutankhamonen sarkofagoa aztertzen. Erregeen Haraneko hilobi honetan sartzean faraoiaren madarikazioa piztu omen zuen.

Lehenik eta behin, Carnarvonen heriotza ez zen batere misteriotsua izan. Biriketako gaixotasun bat sendatzera joan zen Egiptora, hango klimak on egingo ziola pentsatuz. Gainera, hil baino lehen infekzio larri bat izan zuen. Heriotzaren ordu berean hiriko argiak itzaltzea ere ez da harritzekoa, 20ko hamarkadako Kairon elektrizitate arazoak oso ohikoak baitziren. Hildakoen zakurra (zakurretako bat) lau-pa-bost ordu geroago hil zen.

Hildakoen zerrendari dagokionez, adibide batzuk baino ez ditugu hemen ipiniko: George Jay Gould Frantzian hil zen, ez Kairon. Arthur C. Mace egiptologoa hilobia zabaldu eta 5 urtera hil zen; 69 zituen. Momiarri analisi guztiak egin zizkion Douglas Derry ez zen 1929an hil, 1939an baizik, 80 urtetik gora zituela. Alfred Lucas kimikaria 79 urterekin hil zen, hilobia ireki era 27 urtera. Howard Carter bera 1939an hil zen. Alan Gardiner filologoa bizirik zen oraindik aurkikuntzatik 42 urte pasa zirenean; eta inoiz ez zuen madarikazioaren hieroglifikorik topatu.

Aurkikuntza bera nahikoa ikusgarria ez balitz bezala, madarikazioaren kondaira berehala zabaldu zen, literaturak eta zinemak gizenduta; faraoien momiak beldurgarriak omen dira. Arthur Weigall arkeologoak idatzi zuenez, "faraoien madarikazioan sinesten duten hainbeste turista eta bildumazale egoteak sumindu egiten nau, izan ere, antzinako herrien artean, egiptoarrena gozoena, atsegina, izan zen". ■

ARRASTOAK

GLADIADOREAK ehorzten zituzten eremu bat aurkitu berri dute Efeson (Turkia). Aztarnategi honetan, arkeologoek 67 gladiadoreen hezurdurak aztertu dituzte, eta horrenbestez, erromatarren garaiko ikuskizunik garrantzitsuenetarikoaren inguruan orain arte ezagutzen ez ziren zenbait xehetasun argitara eman dituzte.

Azttertutako guztiak 20 eta 30 urte bitarteko gizakienak dira. Hainbat garezurretan hiru zauriren arrastoak aurkitu dituz-

te. Horregatik, hiru hortzekoarekin eraso zituztela ondorioztatu dute.

Beste zauri batzuek, aldiz, forma errektangeluarra dute. Horrek esan nahi du pisu handiko mailu batez jo zituztela. Adituek uste dute kolpe horiek larriki zauritu eta sendatzeko aukerarik ez zuten gladiadoreei jotzen zizkietela; alegia, nolabaiteko eutanasia egiten zutela.

Arrastoak, Vienako Medikuntza Unibertsitateko patologoek ikertu dituzte.

«Iruñeko Udalean, su-etenaren hausturak eragin handia izan du»

Goizean bilera zuten PSNrekin eta arratsaldean ere bai; tartean harrapatu dugu eta baikorra dela aitortu dugu, bere ustez akordioa gauzatuko dela. Ezin aztia izan, ordea, eta “datorren astean” —aste honetan, beraz— jadanik hala den ala ez jakingo dela zehaztu du. UPNk eta Miguel Sanzek Fernando Purasi oraindik mokadu goxorik eskainiko diotela espero du.

XABIER LETONA

Argazkiak: Josu Santesteban

Jadanik atzean dira hauteskundeak, negoziazio eta itun una da. Burubelarri dabil horretan abokatu leitzarra, PSN eta Ezker Batuarekin.

“Datorren astean [honetan] Purasi azkenean lehendakaritza ere eskainiko dio UPNk”, dio NaBaiko zerrendaburuak.

Eta zu, PSN-NaBai-NEB akordioa gauzatuz gero, Purasen Gobernuan egongo al zinateke?

Ahal balitz, nik gobernu kargurik ez nuke nahi. NaBai Nafarroako lehen

indar politikoa izateko hurrengo urratsak eman behar dira, eta nik zeregin horretan egon nahiko nuke.

Nafarroako Gobernuko negoziazioei begira, posible ikusten al duzu PSNk Iruñeko Udalean egindako jokaldia errepikatzea?

Azken unera arte zalantza bat gelditzen da beti, baina uste dut posible dela bestelako gobernu bat antolatzea eta gainera horren oihartzuna ere Nafarroako beste udaletxe batzuetara ere zabaltzea, esate baterako Barañain, Burlata, Antsoain, Atarrabia eta

beste askotara. Horrek, halaber, bere eragina izango luke beste erakunde batzuetan ere, adibidez Iruñerriko Mankomunitatean.

Askoren hipotesia da ETak su-eten haustura erabakita izanda, itun eta negoziazio une zehatz honetan apurtu nahi izan duela su-etena, eta bereziki Nafarroako egoerari begira.

PSNk ahuldade handia du komunikabideen eta PPren aurrean, bi eragile horiek etengabe daude hor bere jarrerak baldintzatzen, baina horrez gain,

PSEn, Batasunaren eta EAJren elkarrizketez: “Nafarroa prozesu baskongadista horretan sartzea errespetu falta da Nafarroarentzat”.

Patxi
Zabaleta

ETAren su-etenaren hausturak eragin handia izan du bere jarrera aldatetan. Su-etenaren haustura hori, dena den, orain ofizialki egiaztatu egin da, baina berez abenduako Barajaseko atentatuarekin gauzatu zen.

Alderdi sozialistaren jarrera aldatetaz ari zara. Interpretatu al daiteke zure hitzetatik su-eten hausturarik gabe PSNk Uxue Barkosen aldeko botoa emango zuela Iruñeko alkatetzarako?

“Diru murrizketak direla eta eskandalagarriak bihurtu diren arloak lehenetsi behar dira: osasuna, ongizatea, irakaskuntza, kultura eta elkarbizitza. Horietan talka politikak behar dira”

Hori ere ezin liteke zeharo eta osotasunean esan, baina baliteke. Joan den astelehenera arte [hilaren 11], PSNren genituen elkarrizketetan Uxue Barkosi botoa emateko aukera zabalik zuten. Are gehiago, bi egun lehenago, hilaren 9an, Madrilen izandako PSOEko Batzorde Federalean gai hori ez zen eztabaidatu eta ez zen ezer erabaki. Gaia astelehen goizeko PSOEn Batzorde Eragilean jorratu zen eta, horren ondorioz, astelehen arratsaldeko PSNren Batzorde Eragilean Uxue Barkosi botorik ez ematea onartu zen.

Bake prozesuan EAJk, Eak eta Bataunak izan dituzten elkarrizketetan EAE eta Nafarroaren arteko harremanetan egin bide da estropezu. Zure

ustez, zer behar da eremu horretan akordioa lortzeko?

Baldin eta bake prozesua baldin bada, Nafarroa prozesu horretatik kanpo utzi behar da, zeren eta lurraldetasuna ezin da sartu demokratikoki bakegintza prozesu batean. Gainera, nahiz eta ETAk sekula ez duen berretsi Anoetako Aldarrikapena, han argi eta garbi onartu zen hori.

Bigarrenik, Nafarroaren gaia prozesu baskongadista horretan sartzea errespetu falta da Nafarroarentzat eta, jakina, porrotaren hazia ereitea. Hori ezin da horrela planteatu, abertzaleok demokratikoak bagara, edo soilik azkarrek izanda ere, jakin behar dugu lurraldetasuna bakarrik bide demokratikotik irabazi behar dela, Nafarroaren eta Iparraldearen esparruan. Bere unean, batzuek esaten genuen gutxienez hiru mahai beharko zirela; bat atera zen, baskongadoa, eta hala izanik, Nafarroaren gaia planteatzearikin minbizia barruan zuen. Nola egingo zuen horrek aurrera?

Su-etena gaizki kudeatu da politikoki, Lizarra-Garazikoa gaizki kudeatu zen bezala, eta gainera, une honetan edozein su-etenaren eragin politikoa ezabatuta geratu da. Su-etenaren oinarria sinesgarritasuna zen eta horrek eztanda egin zuen Madrilen abenduaren 30ean.

Eta zer egin behar zen ondo kudeatzeko?

Ez zen erraza ondo kudeatzea, baina horretarako oinarri demokratiko oso sendoak behar zituen. Lehena, bakegintza eta normalizazio politikoa ondo bereiztea eta ez nahastea. Bigarrena zen erabaki esparruak onartzea: EAE, Nafarroa eta Iparraldea. Hirugarrena, abiadurak indar harremanen arabera

egokitzea, autonomia mailatik hasi baina autonomiaren maila horretan gauzatu behar direnak gauzatu. Horretarako ez da aski Anoetako Aldarrikapena egitea, hori sekulako aurkikuntza balitz bezala; hori ez da serioa. Une honetan hori bukatu da, su-etena beti eta gehien eskatu dugunok jadanik ezin dugu eskatu, ez dagoelako horretarako behar den baldintzarik. Orain, elkarrizketaren bidea ahalbideratuko duen neurri bakarra da alde bakarreko, behinbetiko eta baldintzarik gabeko etena.

Bada, ez dirudi hala denik, ez da hori azken 40 urteetan gertatu dena.

Bai, baina gainerako guztia herri honen interesen aurka doa, independentziaren eta demokraziaren aurka.

Esaidazu ematen den irudi hau egia den: profil abertzalea arindu behar da

TALLERES

Mitxelena s.coop.

**Torno bertikala: Ø 4.200 x 2.000 · Fresadora: 10.000 x 3.500
Barrenatze mekanizatua**

Eziago poligonoa, 21 · Hernani -Gipuzkoa-

© 943 552 512 / 552 516 · Fax: 943 552 816 · info@talleresmitxelena.com

www.talleresmitxelena.com

eta soziala azkartu, hor PSNrekin zerbait lortzea errazagoa da eta.

Hori ez da horrela. Abertzaleok, independentziazaleok edota euskaltzale garenok, horiek aniztasunaren defentsatik azkartu behar ditugu. Hori egiten dugun unetik, euskarak irabazia dauka edozein herritarrek aukera gisa erabiltzea, edozein herritarrek irabazia du nahi duen nazioarekiko atxikimendua egitea.

XXI. mendean hori da Europak herri honi ematen dion aterabidea, ez dago besterik, eta horretarako borroka, lana eta zehaztapen ideologikoa behar dira. Guk ez diogu inori esanen ekitaldi batera ez ekartzeko ikurrina, baina ikurrina beste ikur guztiak defendatzen ditugun argudio eta dema ideologiko berberarekin defendatzen dugu.

NaBai Gobernura iritsiz gero zein litzateke Euskararen Legearen aurrean izango lukeen jarrera: beste lege bat sortu, dagoena erreformatu edo dagoena baliatu ahalik eta gehien egiteko?

Gure azken helburua euskara Nafarroan ofiziala izatea da. Edo hobeki esanda, nafar guztiak eskubide horren erabilpenerako aukera osoa izatea, arlo ofizialean, komunikabideetan edo irakaskuntzan.

Hori egiteko gauden tokitik abiatu behar dugu, erantzukizunez hornituz horrek behar dituen diruak eta aldaketak. Urratsez urrats egin beharreko bidea da, graduala, baina datozen urteotan, eskaeraren arabera, euskararen egoera nabarmen hobetuko da Nafarroan.

Zehaztu al dezakezu zertan?

Mahai gainean daukagu horren eztabaida eta zalantzarik gabe lege alda-

“Gradualki, baina datozen urteetan, eskaeraren arabera, euskararen egoera nabarmen hobetuko da Nafarroan”

keta beharko da, egungo legeak dituen zirrikituak ez direlako aski egin beharrekoa egiteko. Une bakoitzean ikusi beharko dugu zein indar eta onarpen maila daukagu.

Euskal kulturaren inguruan lanean ari direnak estu dabilta Nafarroan. Euskalerria Irratia datorrit burura. Izango al da aldaketa ekonomikorik halakoa?

Izango dira aldaketak eta batez ere legalak. Ondoren, ekonomia mailan Euskalerria Irratiak izango du bere burua defendatzeko adina aukera eta aurrera aterako da zalantzarik gabe.

Beste adibide bat jarriko dizut. Iruñeko Errotxapea auzoan D eredu gora egiten ari da azken urteetan, baina Nafar Gobernutik ez zaio behar bezala erantzuten eskariari eta D ereduko talde berriak irekitzeko beti dira arazoak. Nola konponduko litzateke hori? Hemen arazoak beti daude eremu mistoan, dauden dekretuek D eredurako 16 pertsonako taldea eskatzen dutelako euskarazko talde berria osatzeko. Errotxapean, adibidez, 4 ikasleko talde erdalduna sortu izan du Nafarroako Gobernuak, baina 13 pertsona litzuzkeen euskarazko talde berririk ez du nahi. Egoera horiek aldatu egin behar dira.

0-3 urteko zikloan ere sekulakoak gertatzen dira Iruñean, Yolanda Barcinaren udal gobernuak bultzatuta. Eskari handia dago eta zabaldu daitezke ingelesezko haurtzaindegiak, frantsesez edo vietnamarrez... salbu euskaraz, eskari handiena duen hizkuntza. Joko hori argitu eta gaingitu behar da nahitaez.

NaBaik zein gobernu sail nahi litzuzke?

Izaten ari garen elkarriketetan, oraindik ez gara halakoetan sartu, egitaraua eztabaidatzen ari gara, lehentasuna hori da eta. Hor adostasuna lortzean, helduko diogu sailen banaketari.

Politika sozialean, zeintzuk lirateke hartu beharreko begi bistako lehen neurri horiek?

Begi bistakoak dira, UPNk akats bihurtu dituenak, nagusiki diru murrizketak direla eta eskandalagarriak bihurtu dituenak: osasuna, ongizate saila, irakaskuntza, kultura eta elkarbizitzako arloak. Horietan behintzat talka politikak behar dira.

Aralarrek ez ditu hartuko ANVri legezkiokkeen eserlekuak. Nafarroa Bairen jarrera ez da hori.

Baina NaBaik ere malgutasunez jokatuko du, eta hiru herritan, esate baterako, bakarrik geure botoengatik legezkiokkeen zinegotziak hartuko ditugu, nahiz eta hiru horietan gu lehen indarra izan garen. Hala ere, ezin ditugu ahaztu kanpainen zehar hainbestetan jasandako irain eta etenaldiak; behin gure egoitzara bortxaz sartzeraino ere iritsi ziren. Edozein eratan, guk beti erantzun izan diegu begirunez eta aurrerantz ere hala izango da. ■

07
UDA ZURE
NEURRIRA
www.ueu.org

Udako Euskal Unibertsitatea

35.
Udako
Ikastaroak

EIBAR

UZTAILAREN 2tik 13ra

BAIONA

UZTAILAREN 9tik 13ra

IRUÑEA

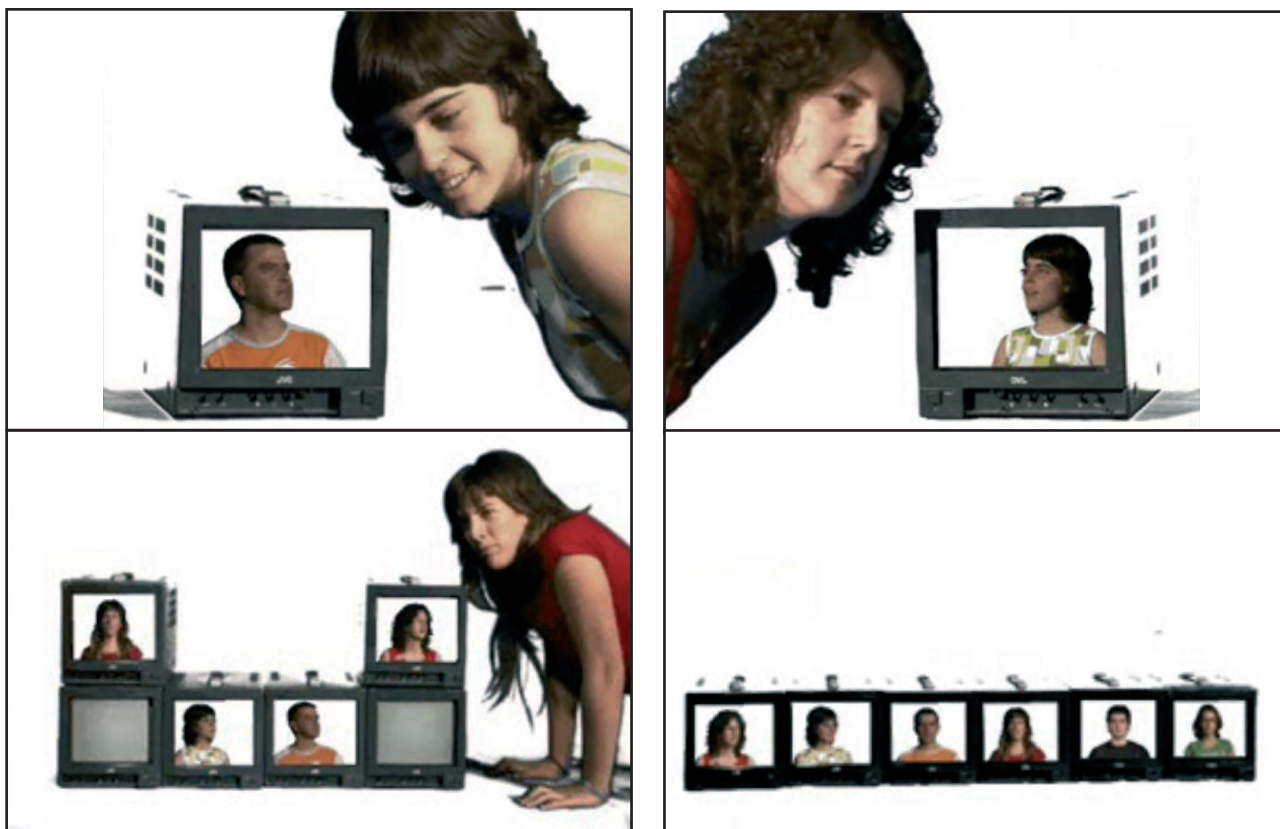
UZTAILAREN 16tik 20ra

Masterra komunikazioan trebatzeko

Euskal Herriko Unibertsitateko Gizarte eta Komunikazio Zientzien Fakultateak antolatu duen master profesionalak “Euskarazko komunikazioa eta hizkuntza gutxituak” du izena.

Helburua: aro digitalaren garai honetan kazetari onak eta euskaldunak trebatzea.

ONINTZA IRURETA

EHUK antolatutako masterraren berri emateko bideoa jarri dute irakasle-ikasleek www.euskarazko-komunikazioa.info helbidean. Lau irudiak komunikazioa ardatz duen bideoko zatiak dira.

700 KAZETARI INGURU ari da komunikazioaren alorrean euskaraz lanean. Asko hobetu da urteotan, baina asko dago egiteko, hala uste du behintzat Txema Ramirez de la Piscina EHUKo irakasle eta masterraren arduradunetako batek. 2007-2008 ikasturteko masterraren bidez indarguneak sendotu nahi dituzte eta gabeziak estali.

Ez da ezerezetik sortu masterra, azken bost urteotan Gizarte eta Komunikazio Zientzien Fakultateak “Euskal Herria XXI” doktorego programa eskaini du eta horren segida da. EHUKo bost departamentu ari dira masterra antolatzen: Kazetaritza eta Kazetaritza II, Ikus-entzunezko Komunikazioa eta Publizitatea, Euskal Filologia eta Soziologia.

Unibertsitatetik kanpo, laguntza ekonomikoa eskuratu du masterrak Eusko Jaurlaritzako Hizkuntz Politikarako Sailburuordetzaren bidez. Bestalde, hainbat enpresa eta erakundetan praktikak egin ahal izango dituzte ikasleek: EITB, *Berria*, ARGIA, *Elhuyar*, Topagunea, *Aldaketa 16*, UEU, EHU eta Eusko Ikaskuntzan.

Zientzia kazetariei hurbiltzeko ikasgaia

Elhuyar Zientzia eta Teknologia aldizkari erredakzio kideak, Beñardo Kortabarrak, emango du Zientziaren dibulgazioa izeneko ikasgaia. Dibulgazio zientifikoak toki gutxi du kazetarien unibertsitateko ikasketetan, baita zientzialarien ikasketetan ere. EHU bertan oso gutxi lantzen dute. Kortabarrak adibide bat jarri digu: "Bederatzirente daramatzat Elhuyarren eta lanpostuetarako probak egitera 200dik gora lagun etorriko zen. Horietatik bakarrik zeukan eginda dibulgazio zientifikoari buruz ikastaro bat. Ez zuen euskaraz egin ikastaroa. Hautatzen ditugun kazetariak ez daude prest zuzenean lanean hasteko, prestaketa behar dute". Batetik, unibertsitatean ez dute ikasten kazetariak, eta bestetik, zientzia hedabideetan nola landu behar den oso gutxi teoriatu da euskaraz. Aurreiritziak aipatu ditu Kortabarrak; zientzia eta teknologiaz mezua zabaltzea zaila dela, esparru hotza dela... Bere ustez, —hala bizi duelako dio— zientziaren eremua oso interes-

garria da, "futbol partiden albisteak egitea edo politikarien hitzak jasotzea baino interesgarriagoa. Zientzia bizi-tzaren muina da, norberari galderak egiteko aukera ematen du".

Alabaina, gizarte honetan, kultura zientifiko eta baita humanistiko gabezia nabarmena dela adierazi du: "Telebistan *reality show*ak eta kirolak ikusten dira, nahiz eta ikus-entzuleek askotan esan bestelako programak ikusten dituztela. Esate baterako, kultibo transgenikoei buruz ba al dakigu ezer? Baldin badakizu izan dezakezu era bateko edo besteko iritzia, eta iritzia baldin baduzu horren alde edo kontra egin dezakezu". Kultura zientifiko gabezia aipatu du Kortabarrak baina beste zulo bat ere esan digu: kontsumo aukera gutxi. Duela lau urtez geroztik, Euskal Autonomia Erkidegoko hainbat egunkaritan argitaratzen den zientzia eta teknologiar buruzko informazioa kalkulatu du Elhuyarrek. Batez beste artikuluen %2ak baino gehiagok ez du hitz egiten zientziaz.

Hori dena horrela izanda, Kortabariaren nahia masterrean bere ikasgaia hautatzen dutenak (hautazkoa baita) jakin-mina asetzeko intentzioz etortzea da. Oraindik ez du goitik behera prestatu irakasgaia, baina atal nagusiak aurreratu dizkigu:

- ✓ Kazetaritza zientifikoaren ezaugarriak.
- ✓ Zientzia eta teknologia gizarteratzeko arazoak identifikatu eta eztabaidatu.
- ✓ Kazetariarentzako iturrien berri eman.
- ✓ Kazetaritza generoak azaldu zientziaren berezitasunak kontuan hartuta.
- ✓ Hainbat euskarritako diferentziak azaldu: papera, telebista...
- ✓ Hedabideez gain zientzia zabaltzeaz arduratzen direnen errepasoa, hala nola, museoak, parke teknologikoak...
- ✓ Euskal Herriko esperientzia dibulgazio zientifikoan.

56 irakasle arituko dira ikasgaiak ematen, horietatik 39 EHUkoak izango dira eta 26 kanpokoak. Hizkuntza gutxituei buruz hitz egitera Katalunia, Galizia eta Asturiastik etorriko dira irakasleak, Tarragonako, Santiagoko, eta Valladolideko unibertsitateetatik. Hizkuntza gutxituek toki berezia izango dute masterrean eta derrigorrezko ikasgaien artean bi, horiei buruz izango dira. Batetik, Europar Batasuneko hizkuntza gutxituetako mapa orokorra ikasiko dute, eta bestetik, Espainiako kasua aztertuko. Derrigorrezko ikasgai izango da baita ere Berridazketa tailerra eta Komunikabideetako euskara ikasgaia. Ramirez de la Piscina galdetu diogu ea zer dela eta dauden hizkuntzari zuzenean lotutako hainbeste ikasgai derrigorrezkoak. Aitortu digu, oraindik ere, hainbat ikaslerentzat euskara bera

Ikasleek praktikak egin ahal izango dituzte EITB, Berria, ARGIA, Elhuyar, Topagunea, Aldaketa 16, UEU, EHU eta Eusko Ikaskuntzan

menperatzea erronka dela. Hautazko ikasgaien artean askotarikoak daude: Ziberkazetaritza, Edizio digitala, Hedabide elektronikoak, Diseinu grafiko, Zientziaren dibulgazioa, Zinema-kritika... Aukera asko, baina Ramirez de la Piscina irakasleak bi esparru nabarmendu dizkigu. Batetik, zientziaren dibulgazioa, "ikasleak oraindik ere izutu egiten dira zientzia dibulgatzeaz hitz egiten hasten garenean". Bestetik,

master honetan garrantzi handia dauka Internet munduak, euskarri digitalak... teknologia berrien munduan, aro digitala bizi baikara.

Masterrean era askotako ikasleek eta orain ikasle ez direnek eman dezakete izena. Kazetaritza, Ikus-entzunezko Komunikazioan edota Publizitatea eta Harreman Publikoetan lizentziatu diren ikasleek sarbide zuzena izango dute. Komunikazio ikasketak egin ez dituztenek ere sarbidea izango dute, baina atari-proba gaitu beharko dute. Lizentziatu berri ez direnek ere, masterra egin dezakete, alegia, lanean ari diren profesionalak. ■

Masterrari buruzko informazio gehiago:
www.euskarazko-komunikazioa.info

Babeslea: Errenteriako Euskara Zerbitzua

Errenteriako Udala
euskarazko komunikabideen alde

EHNE: Nekazaritza berri baten alde

ENHE nekazari sindikatuak Hego Euskal Herrian 6.000 kide baino gehiago ditu eta Espainiako Estatu-tuko, Europako zein nazioarteko erakundeetan dago. Aurreko astean V. Konfederazio Batzarra izan zuen Agurainen (Araba). Batzarrek goiburua hau izan zuen: "Beste nekazaritza mota bat posible da gizarte berri baten alde". Euskal nekazaritza eta abeltzaintza anitzak direnaren mezua indartu eta eguneratu nahi izan zen. Batzar honen helburua garai berrietara moldatzea izan da, bai barne antolamenduan bai gizarte arloan. Aldaketaren aldeko apustua egin du, beti ere lau probintzien eta sektorearen partaidetza kontuan izanda. Ez du ahaztu, halaber, ENHE nekazariak eta abeltzainek sortutako sindikatua dela, eta eurentzat sortua. Nekazaritzan lan egin nahi duten gazteen eta emakumeen aldeko hausnarketak ere izan ziren. Batzarrek nekazaritzan eredu jasangarri eta sozial baten aldeko apustua ere egin zuen, honen baitan hainbat errealitatek du leku, eta guztiak dira onargarriak. V. Batzar honek lana sortzen duen ereduaren alde ere egin zuen, lurraldea egituratuko duena eta etorkizunean segida izango duena. Kalitatezko elikagaiak ekoizteko gai den eredu, eta ingurumenarekin errespetuzkoa eta bertan integratua. Hau guztia gizartearen konpromisoaren baitan eta nazioartearekin izandako bere esperientzia solidarioa ahaztu gabe. Sindikatu honek dituen hogeita hamar urteak hazten jarraitzeko eta nekazaritza eredu berri baten aldeko egungo apustuak praktikan jartzeko berme onak dira.

Juan Mari Arregi

Ziurtagiriaren Elkartea

KONTSEILUAK duela zazpi urte, ekainean, sortu zuen Bai Euskarari Ziurtagiria. Joan den asteko ekitaldian (hilak 14) Kontseiluak lekukoa pasa dio Ziurtagiriaren Elkarteari. Hemen-dik aurrera Elkartek kudeatuko du Bai Euskarari Ziurtagiria. Elkartea osatzen dute Kontseilua osatzen duten erakundeek, Bai Euskarari Ziurtagiria lortu dutenek eta proiektuan lagundu nahi duten eragileek. Elkarteko zuzendaria Rober Gutierrez izango da. Zazpi urtean ia 1.500 enpresa, saltoki eta bestelako entitatek lortu dute Bai Euskarari Ziurtagiriaren hiru mailetak bat.

Orkoien D ereduko bi gela

NAFARROAKO ORKOIEN herrian, ez dute D eredurik; D eredurik ez zuen Nafarroako eremu mistoko herri bakarra izan da orain arte. Herrian D ereduaren aurrematrikulatu diren 26 haurrak Sanduzelaira joatekoak ziren eta horrek arazoak sortu zituen Sanduzelain, haur batzuk lekurik gabe geratu baitziren. Nafarroako Gobernuak euskarazko ereduko bi gela zabaltzea erabaki du 3 urteko umeentzat. Orkoien bi gelak irekita arazoa konponduko da, baina adabakia besterik ez da Nafarroako hainbat herritan eta Iruñeko hainbat auzotan arazo berbera urte-ro errepikatzen delako.

BAHEA

Claude Hagege frantziar hizkuntzalariak Berrian esanak: "Hezkuntzan murgiltze ereduak da eraginkorrena, baina ez da aski. Iraupena transmisioaren bidez bermatzen da, eta Ipar Euskal Herrian biziki hauskorra da. Nola ez da izan, ikusirik unibertsitateak euskarari ematen dion tokia! Euskal ikasketak ahulak dira, eta Bordele, Tolosa eta Baiona artean daude zatiturik. Gizarteari igortzen zaion mezua argia da. Ipar Euskal Herrian unibertsitateak ez dago Frantziak lehen mailako ehorketa prestatu diolako euskarari. Hori horrela diren bitartean, ikertzaileek lan eskerga egingen dute euskararen alde, baina ez du eraginik ukanen gizartearen atxikimendurik ez badu".

Uxarte Nekazalturismoa

5 logela bikoitz bainugelarekin, telebista eta Wifi. Gosariak eta afariak.

Untzila auzoa
01168 Aramaio

☎ 945 44 51 46
Faxa 945 44 59 10

www.uxarte.net
uxarte@euskalnet.net

XABIER LETONA

MALTZAGATIK

PSN-Nabai Nafarroan, hiruko zulatua EAEn

NAHASI, OSO NAHASI

eratu dira udalak han-hemenka, eta orain ikusi beharko da zer eragin duten foru gobernuen eraketetan, baina eremu honek kartak gero eta agerriagoan daude. Nafarroan, denak adierazten du azkenean PSN-Nabai-NEB akordioa nagusituko dela, udal akordioek eta buruzagi sozialisten iragarpenek hala adierazten dute. Azken minutura arte —egunotan futbol zelaietan ikusi den moduan—, partidaren emaitza jokoan da. Edo udal eraketek erakutsi duten bezala, esan diezaietela bestela Zumaia eta Azpeitiko alkategai jeltzaleei. Eta lau urte atzera eginez, Madrilgo *tamaya-zo* ospetsuaren itzala ere hor da. Orain ikusi beharko da zer jarrera hartzen duen PSNk Iruñeko Udalean, agindutako oposizio zorrotza egiten badu Yolanda Barcinak gorriak ikusi ditzakeelako, batez ere kontuan hartuta UPN erabateko jauntxokeriaz aritzera ohituta dagoela. Baina lau urteko agintaldi osoa amaituko ote du? Su-eten berri bat gabe, PSNk oso gaitza du ANVrekin batera zentsura mozio batean parte hartzea,

Yolanda Barcina izango da, hirugarrengez, Iruñeko alkate.

baina lau urtetan joan-etorriak ugari izan daitezke politikan, eta ez litzateke baztergarri alkate aldaketa saioa, batez ere PSOEek 2008ko Espainiako hauteskunde orokorrak irabaziko balitu. Nahi baino gutxiago, baina Nafarroan aldaketa politikoaren lehen zantzuak ikusten ari dira jada, herritarrek hori euren egunerokotasunean nozitzea da orain gauzatu beharrekoa; UPN eta enparauen gobernu moldeak ikusita, egia esan, ez litzateke horren zaila izan behar.

EAE-KO hiru foru gobernuetako egoera gero eta garbiagoa da. Bizkaian EAJk ez du arazorik, Gipuzkoan ere EAJk eta EAK gutxiengoan jardungo

dute, batzuetan EB-Aralarren sostengua bilatuz eta proiektu handietarako —errautestia...— PSErena. Araba dago zintzilik eta ikusi beharko da PPk PSNri baldintzarik gabeko sostengua ematen dion edo sozialista eta jeltzaleen arteko akordiorik gauzatzaren den. Normalean lehenago gauzatzea litzateke, baina epeen arabera, uztail bukaera arte ere atzera daitetzke gobernu eraketak.

NOLA UZTARTZEN DIRA pluraltasuna eta diziplina? Alderdien malgutasun eskasaren ispiluz izaten dira udal ondorengoetan entzuten diren buruzagi askoren adierazpenak, batez ere ezustekoak medio alkatetzak galtzen dituztenena. Aitortu behar irensterraza ez dela, baina pluraltasunaz ahobete jardun eta gero ezin onartu pluraltasun horren ondorioak? Sartaguda, Zumaia eta Azpeitia dira adibide entzutetsuenak. Salbuespena ukalezina da, berez dago hor; eta salbuespena ez denean, orduan bai barne irakurketa politiko zorrotza ezinbestekoa da, EAJn, PSN-n, EAn...

20, 30, 35, 40... eta
50 urtera arteko hipotekak.
Tasazio-balioaren
%100eraino
eta abalik gabe.

etxetik botako
zaituzte

zeure erara
bbk
hipotekak

Entseu irudiak irudiak irudiak dira.

2007ko ekainaren 24a

ARGIA

55

Airbus izango da industria gabeko Europaren eredu

Udaberri honetan Frantziako eta Europako albiste ekonomiko nagusietako bat izan da Airbusek 10.000 lanpostu itxiko dituela. Arazo sozial mingarriaz gain, Europako industri politikaren erakusgarri da gaur Airbus. Oligarka berrien metodoak ezagutzeko parada ere bai.

2006KO EKAINAREN 14AN istripu larria gertatu zitzaion Europako enpresarik ederrenetako bati, Airbusi: goizean burtsako hodeien artean zebiltzan bere akzioak bat-batean ahuldu egin ziren, amildu eta ilunabarrrerako %26 gutxiago balio zuten. Agur Europaren nagusitasuna munduko hegazkingintzan!

Zein tximistak astinduta hondoratu zen Airbus? Arrazoi nagusitzat beti aipatu izan da A350 hegazkin berriaren fabrikazioan espero ez ziren atzerapenak azaldu zirela, batik bat abioiaren hari elektrikoen antolakuntza gaizki eginda zegoelako. Hutsegite horrek azalarazi zituen beste batzuk: Airbusek azken urteetan pilatu zuen zorra, frantses eta alemanez osatutako buruzagitza nahasiaren pettoak, eta beste. Bestalde, puska batean ez da ahaztuko nola konpainiaren pilotu nagusiak, Noël Forgeard-ek, hiru hilabete lehenago saldu zituen bere akzioak, zer zetorren aurrez jakiteagatik sekulako negozioa ginez.

Urtebete beranduago, maiatzeko *Le Monde Diplomatique*n, gertakari haien eta Airbus operazioaren analisi zorrotza eskaini du François Ruffin kazetariak. “Le scandale Airbus va-t-il devenir l’affaire Lagardère?” titulupean. Frantziako kazetarien *stablishment*a larrutuz *Les petits soldats de la Presse* liburua plazaratu duen jurnalista honek bere analisisan lotu ditu alde

batetik Europako industri proiektu nagusienetako bat pribatizatu eta deslokalizatzeko erabakia eta bestetik konpainia horren nagusietakoa den Lagardère taldeak Frantziako prentsan daukan kontrol gero eta handiagoa. Alegia, kapital eta laguntza publiko handiz eraikitako hegazkin konpainia Europako oligarka berrien esku utzi dela, eta hauen morroia den prentsak mamia estali egin duela.

Airbus 1970ean sortu zuten, batez ere bi enpresa publikok bultzatuta: Aerospatiale de France-k eta Alemaniako MBBk. Elkarlan moduan sortua, hasierako asmoa enpresa bakar bat osatzea zen. Baina 1980ko hamarkadan Helmut Kohl lehen ministro alemanak MBB pribatizatu egin zuen, Daimler korporazioari utziz zuzendaritza. Handik lasterrera, British Aerospace ere burtsan sartu zen, pribatizazioari atea irekirik.

1999an Lionel Jospin Frantziako lehen ministro sozialistak Aerospatiale pribatizatu zuen, horretarako Matra hautatuz. Erabaki honekin oparia egin zien Jean-Luc Lagardèreri eta bere taldeari: bazkide minoritarioak izanik, hauen esku geratu ziren zuzendaritzako postuak. Hurrengo urtean Aerospatiale frantsesa eta DaimlerChrysler fusionatu egin ziren.

Garaioak izan ziren Airbus proiektuaren euforiazkoak. Hegazkingintzako lehiari, Boeing amerikarra harrapatu eta

aurea hartu zion, eta dagoeneko mitikoa den A380 aireplanoa azkenean aireratu zuen. “Baina irribarre haien atzean –idatzi du François Ruffinek– sekulako borroka hasi zen, agintea lortzeko”. Ez bakarrik buruzagi aleman eta frantsesen artean, bazkide diren korporazioen artean ere bai, eta hauetako bakoitzaren barruan. Liskarrok auzitegiataraino iritsi ziren batzuetan, Clearstream aferarekin esate baterako... eta ez zitzaion hainbeste arreta jartzen proiektu industrialari.

Izan ere, 1970etik gaurdaino kapitalismoan aldaketa sakonak gertatu dira, eta orain zuzendariek epe luzerako proiektuei baino finantza mailako jokaldiei eta epe laburreko etekinei begiratzen diete.

Hegazkingintza ere deslokalizatu

2006ko ekainean ezagutarazi zen A380 hegazkinak espero baino askoz beranduago osatu eta eskuratuko zizkietela bezeroei. Egun bakarrean, bere balioaren laurdena galdu zuen Airbusek akzioak. Baina izan zen enpresaren porrotari etekina atera zionik: hiru hilabete lehenago Noël Forgeard Airbuseko presidenteak bere soldatan sartzen ziren *stock-options* direlakoak (akzioak erosteko aukerak) saldu eta 2,5 milioi euro irabazi zituen, eta beste 400.000 seme bakoitzarenekin.

Ezer ez zekiela argudiatu zuen arren, Noël Forgeardek kargua utzi

Ezkerreko argazkian Airbus A380 hegazkina ageri da Los Angelesko aireportuan lur hartzen. Amagintzan –Dassault historikoaren ildotik– eta prentsaren agintzen duen Lagardère familiak duela zazpi urte Airbusen kontrola hartu zuen pribatizazioarekin, eta handik sei urtera bere partea preziorik onenean saldu; hilabete pare baten buruan Airbusen akzioak laurden batean hondoratuko ziren. Geroztik, konpainiaren jardura ekonomikoaren erdia urrutiko herrialdeetara deslokalizatuko dela jakin da. Eskuinean *Paris Match* astekariaren azala, Cecilia Sarkozy –gaur Frantziako presidente denaren emaztea– Richard Attias-ekin New Yorken promenatzen dabilela erakusten duena. Senar-emazteak krisian zeuden garaioa da. Foto hori argitaratzeagatik Arnaud Lagardère ugazabak, Sarkozy eskatuta, zuzendaritzatik kendu zuen Alain Genestar.

behar izan zuen, eta geroztik asko eztabaidatu da korporazioetako buruzagiek kobratzen dutenaz, beren erantzukizunaz eta abar. Forgearden izena alde horretatik ez da puska batean ahaztuko. Baina behatzaren eta oihanaren esan bezala –“behatzak oihana markatzen duenean, zozoak behatzari dio begiratzen”– Forgearden kasuak korporazioen kolpe mamitsuago bat ahaztarazi zuen: “Apiril hartan –idatzi du Ruffinek– Lagardère eta DaimlerChryslerrek beren akzioen erdiak saldu zituzten eta bakoitzak 890 milioi euroko plusbalioak irabazi zituen”. Hori bai pagotxa.

Irabazi horiek are lotsagabeagoak gertatu dira handik hilabete gutxira langileek jakin dutenean aurrean bertan 10.000 lanpostu doazela pikutara.

Hegazkinetako hariak oker jarri izanagatik hainbesteko enplegu galera? Ez. Estrategia oso baten emaitza da. Zeren eta Airbus konpainia pribatizatzearekin batera, buruzagi berriek gaur kapitalismo globalak erabiltzen duen sistemara egokitzea erabaki baitzuten, alegia, ahalik eta gehiena azpikontratatu eta deslokalizatzea.

Power 8 deitzen da Airbusen oraingo estrategia biltzen duen agiria, eta bertan, urteotan etengabe irabaziak handitzen ari dela aitortzearekin batera, aurreratzen da “internazionalizazioa” izango dela konpainiaren norabide nabarmenena. Ruffin kazetariak Elie Cohen ekonomialariaren hitzak hartu ditu: “A380 abioia egiteko lanean, Europar garatu eta fabrikatuko denaren balioa %50era jaitsiko da. Hori da, bestalde, Boeingek

bere Dreamliner hegazkina egiteko daukan maila, Amerikako Estatu Batuetan bere %50 garatu eta fabrikatzen da”.

Airbusak erakusten duenez, Europako industria galtzea eta enpleguen deslokalizatzea espero zena baino urrunago iritsiko dela erakusten du Airbusen gertatzen denak. Orain arte ikusi dugu etxetresna elektrikoaren fabrikazioa deslokalizatzen, oihalgintza ixten, teknologia maila handiko enpresa batzuk ere (Alcatel eta beste) “berkokatzen”... Eta aldiz, hamaika hitzalditan entzun dugu “aldaketei aurrea hartzea” edo “puntako sektoreetan aitzindari izatea”, edo teknologia berrietan inbertitzea. Eta orain deslokalizatuko dute zer eta aeronautika, irabaziz gainezka dagoenean!

François Ruffinek argi eta garbi dio: “Europarron diru publikoarekin finantzatutako urre-meategia estraina pribatizatu egin zuten eta orain korporazio horrek mugiarazten duen fabrikazioaren erdia urrutian azpikontratatu dute. Eta zer dio jendeak?”

Deus gutxi, zeren eta Ruffinek salatu duenez komunikabide nagusiek benetako negozioaz eta negozioegileez mintzatu ordez gaia ilundu besterik egin ez dutelako. Inor ez da ausartu Lagardère-tarren izenik aipatzen, politikariak ez, baina prentsa ere ez. Baina nola aipatuko dute, bada, neurri handiagoan edo txikiagoan Lagardèrenak dira-eta *Le Parisien*, *Le Monde*, *L'Humanité* komunista, Frantziako beste egunkari andana, *Paris-Match* astekaria, *CanalSat*, *Europe-1* irratia... ■

<http://www.argia.com/nethurbil.php>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

**Konfiantza
delako
garrantzitsuena**

Egunez egun
zure konfiantza
geureganatzen dugu,
etengabe produktu
berriak eta
zerbitzu berriak
bilatzearen bidez.

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani, 4 - 20004 DONOSTIA
e-posta: zinkunegi@euskalnet.net
TEL.: 943 420 624

G A R R A N T I A

Txillardegi

Hamar galdera

H

AMAR GALDERA, BAT BEDERA ETA DENAK
BATERA

1. Askotan gertatua. ETB1en euskarazko albistegia, normalean 20:28etan ematekoa, futbola dela edo beste, orduz aldatua, laburtua, ezeztatua ere bai batzuetan. Baina espainierazkoa ETB2an, zer gerta ere, 20:58etan hutsik egin gabe emana. *Deux poids, deux mesures...* Zein hitz dagokie bi jokabide desberdin horiei?

2. "Herri guztiek dute autodeterminatzeko eskubidea". Herria denez, Euskal Herriak ere badu eskubide hori. Nork eta zein Legeriaren bidez ukatzen digu?

RUBEN PLAZA

5. Bere lurraldean beharrezkoa ez den hizkuntza oro desagertu egiten da. Beharrezkotasun hori ukatzen duten legeriek, beraz, hizkuntzaren desagerpenera daramate. Zergatik ezkutatzen da hau, edo disimulatzen, eta zeren zerbitzutan?

6. "Izquierda radical", "izquierda autonómica", "el gobierno central", "traducido al castellano", hedatzen ari dira azken bolada honetan. Noren artean itsasten ari? Eta zeren zerbitzutan baztertzen "ezker abertzalea", "Gobernu espainola" eta "espainierara itzulia" esamoldeak?

7. Erdaldun elebazarrek inposatzen digute espainiera —edota frantsesa Iparraldean—, gure artetik etengabe euskara bazterreraziz. Noiz arte isildu beharko dugu euskaldunok?

8. Irlandaren nazio-askapena porrota izan da, bere nazio hizkuntza galdu baitu. Aldaketa demografiko larriak jasan ondoren, berriz, herri baltikoez borroka ausarta daramate aurrera beren naziotasuna berreskuratzeko. Guk, ordea, maizago begiratzen dugu Irlanda aldera, Baltikora baino. Zergatik ote?

9. "No, no, no, y no, y nunca". Hortaz, zer egin behar da? Pertsiana jaitsi?

10. Niccolò Machiavelli. (*El príncipe*; 1513). Politikari buruzko liburu klasikoa. (Espainierazko argitalpena *Ediciones Austral*; 2001). XIV. kapitulua, 105. orrialdea: "*Quod principem deceat circa militiam*". Irakurri: "*El estar desarmado, además de causarte otros males, hace que te desprecien... Entre un príncipe armado y otro desarmado no hay comparación posible, y no es lógico que quien está armado quiera obedecer al que está desarmado*".

Euskarara itzulita, gutxi gorabehera: "Desarmatua egoteagatik, beste gaitzez gain, mespretxatu egingo zaituzte. Printze armatuaren eta desarmatuaren artean ez dago inolako alderaketarik, eta ez da logikoa armatuta dagoenak desarmatuta dagoenari men egin nahi izatea".

Zer deritzo irakurleak? ■

Bere lurraldean beharrezkoa ez den
hizkuntza oro desagertu egiten da.

Beharrezkotasun hori ukatzen duten legeriek,
beraz, hizkuntzaren desagerpenera daramate.

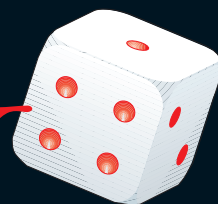
Zergatik ezkutatzen da hau,
edo disimulatzen, eta zeren
zerbitzutan?

3. "Durante estos catorce meses, hemos hecho menos que el PP de Aznar". Alegia, eta euskarara itzulita "ez dugu urratsik bat ere egin Euskal Herriari bere nazio eskubideak aitortzeki". Zeren zerbitzutan hartu du Rodríguez Zapaterok jokabide hori?

4. "La meta es la paz. Es decir, el fin de la violencia". Bakea, ordea, ez da kanposantuetako isilpea, eta ezin daiteke eraiki eskubideen gainean baizik. Nork ezkutatzen du hau, eta zeren zerbitzutan?

ASTE HONETAKO

zozketa

Inguru Abentura

2 lagunentzako
"puenting jauzia"

San Juan kalea, 18
Albeniz, ARABA

www.inguruabentura.com

1

Donostiako Aquariuma

5 harpidedunentzat
bina sarrera

Carlos Blasco de Imaz Plaza, 1
Donostia GIPUZKOA

www.aquariumss.com

2

Ur Urdaibai

2 bikoterentzat Urdaibaiko
Erreserban kanoa zeharkaldia

Laidako Hondartza - Arketa auzoa, z/g
Ibarrangelu, BIZKAIA

www.urdaibai.com

3

Txiki Polit Jatetxea

Afaria 2 lagunentzat

Musika plaza, z/g
Zarautz GIPUZKOA

www.txikipolit.com

4

Ziztadak

2 mahai jolas opari

www.argia.com/denda

5

AURREKO ASTEKO IRABAZLEAK

SU TA GAR

- Julen Gorostiza Elu (Arrankudiaga)
- Gotzon Aleman AEK euskaltegia (Donostia)
- Euskal birusa (Ermua)

ONDARRE LANDETxea

- Leire Mendizabal (Donostia)

EUSKAL BURDINAREN MUSEOA

- Jose Felix Zamakona Aranguren (Markina-Xemein)
- Maria Isabel Rodriguez Iriarte (Santurtzi)
- Olaia Elortza Iñarra (Zegama)

JOTAKIE

- Txomin Etxebarria Bereziartua (Bilbo)
- Itakun Kultur Elkarte (Lasarte-oria)
- Bittor Kortabitarte Diego (Bilbo)
- Josune Mayor Martinez (Donostia)
- Jon Goti Mendiola (Usansolo)
- Fernando Elorza Etxaspe (Aretxabaleta)
- Astigarragako Udal Liburutegia (Astigarraga)
- Pedro Azkue Berasaluze (Zarautz)
- Miren Iturrioz Guin (Andoain)
- Cesar Gallastegi Aranzabal (Elorrio)

MUNDUKO IPUINAK ETA GARTXOT

- Sabina Arruabarrena Sukia (Donostia)
- Mari Eli Ituarte Zarragoikotxea (Markina-Xemein)

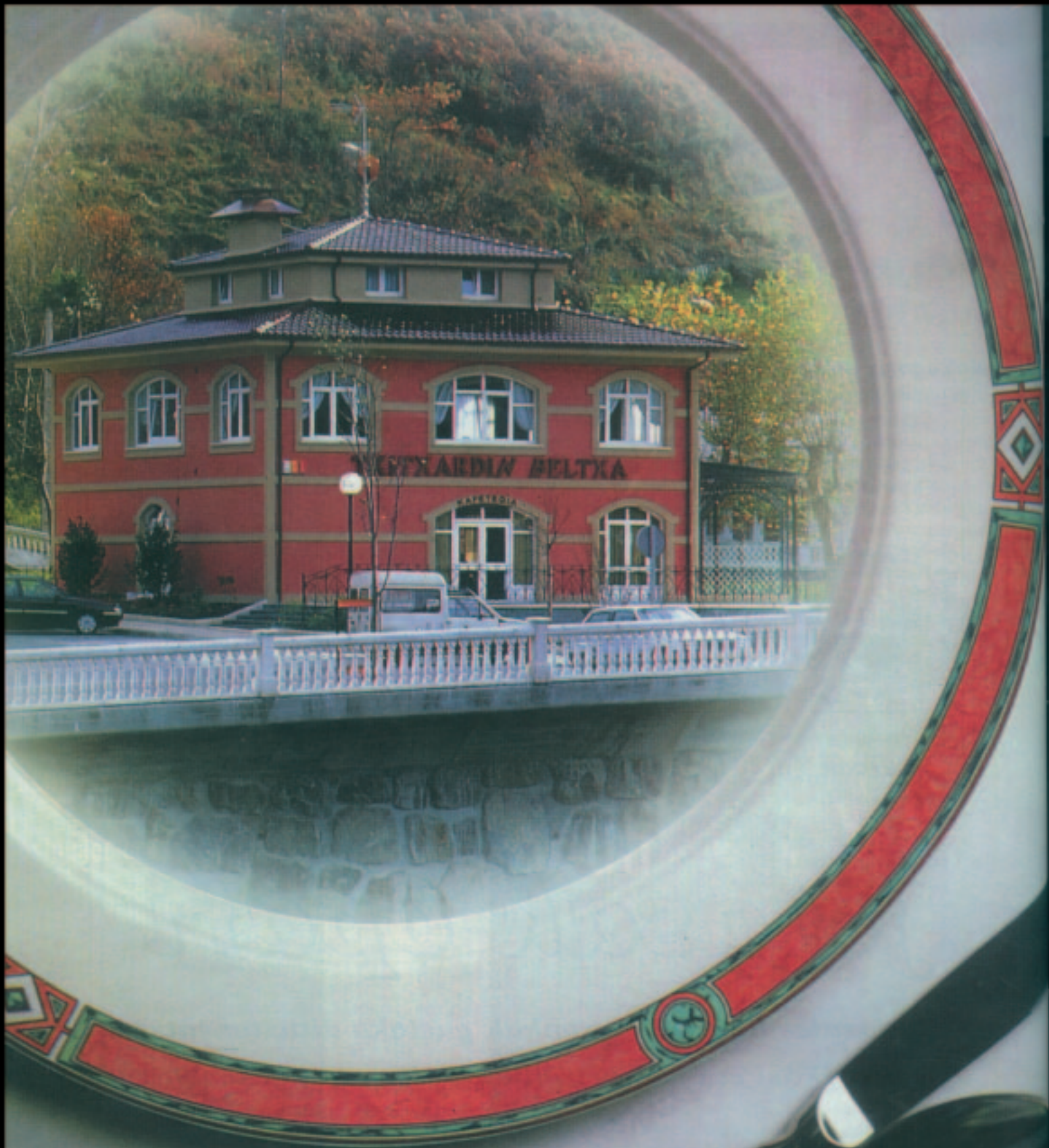
PARTE HARTZEKO

Udako ordutegia dela eta, ekainaren 1etik uztailaren 31 arte

"Harpidedunen arretarako" telefono zenbakiaren ordutegia honakoa duzue:

GOIZEKO 9:00etatik **ARRATSALDEKO** 15:00ak arte.

Tel: 943 36 72 85 • gunea@argia.com • www.argia.com/gunea

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea, 12
☎ 37 03 04